

BESCHRIJVINGSBRIEF

voor het acht-en-twintigste Congres der
Socialdemocratische Arbeiderspartij in
Nederland te houden op Zaterdag 19,
Zondag 20 en Maandag 21 April 1924,
te Arnhem.

Het Congres wordt geopend Zaterdag 19 April 1924, des middags te een uur.

KONGRES-AGENDA.

Het Partijbestuur stelt voor te houden :

Zaterdag 19 April een zitting, van 1—5½ uur.

Zondag drie zittingen, van 9½—1, van 2—5½, van 8—11.

Maandag twee zittingen, van 9½—1, van 2—4.

De (voorwaardelijke) volgorde der punten aldus te bepalen :

1. Openingsrede van den Voorzitter.
2. Motie van orde : punt 110 van den Beschrijvingsbrief.
3. Verslagen van Partijbestuur, Redakties en Kamerfrakties, punten 1—9, 135.
4. Partijpers, 78—93.
5. Exploitatie Partijpers, 94—102.
6. Socialistische Gids, 103, 104.
7. Resolutie Bedrijfsorganisatie, 20, 20a (inleiding P. J. Troelstra).
8. Arbeidersontwikkeling, 137, 142 (inleider C. Werkhoven).
9. Militarisme etc., 13—19.
10. Kontributie, 51—77 (Rapporteur der commissie W. Drop).
11. Samenstelling Partijbestuur, Kongres, Partijraad, enz., 37—50.
12. Soc.-Dem. Raadsleden, 10—12, 21, 144.
13. Wijze van kandidaatstelling, 119—124.
14. Kumulatie van functies, 105—109, 111—113.
15. Propagandisten, 129—130.
16. Neutrale vakbeweging en vertrouwensfuncties, 114—118.

17. Kieswet 125—127.

18. Wethouderskwestie, 128.

19. Aktie en propaganda, 22—36, 143.

20. Diversen, 131—134, 136, 138, 141.

Het Partijbestuur stelt volgende resolutie voor inzake

Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap.

„Het Kongres,

gezien het rapport der commissie voor de Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap,

van oordeel, dat, afgezien van mogelijk meeningsverschil omtrent onderdeelen, de denkbeelden in dit rapport belichaamd, ten spoedigste verwezenlijkt dienen te worden,

overwegende, dat voor de verwezenlijking van deze denkbeelden langs wettelijken weg noodig is, dat voorstellen in het Parlement krachtig worden gesteund door een sterk levende beweging voor medezeggenschap en bedrijfsorganisatie, die onder alle arbeiders, ook onder hen, die buiten onze beweging staan, de eischen tot gemeengoed heeft doen worden,

dat het opkomen voor medezeggenschap in kollektieve kontrakten deze beweging kan versterken,

besluit met de te verwachten indiening der noodzakelijke wetsontwerpen voor oogen, in samenwerking met het N. V. V., een intensieve propaganda en aktie te voeren ter verbreiding van de denkbeelden in het rapport belichaamd.”

Ingekomen Voorstellen en Amendementen.

Programmeischen arbeidstijd.

1. Afd. Hardingsveld. (Nagekomen).

Het Congres besluite alle mondelinge en schriftelijke debatten over een officieele werkweek te staken en pal te staan voor de 45-urige werkweek.

2. Afd. Den Helder.

Overwegende, dat in het program der S. D. A. P. de 8-urendag als eisch gesteld is, terwijl uit de daarbij gevoegde toelichting blijkt, dat de toepassing van den 45-urigen werkweek steeds is bedoeld,

Overwegende, dat de voorzitter van het P. B. en de redactie van het partijorgaan de invoering van de 48-urige werkweek hebben verdedigd, althans daartegen geen stelling hebben genomen, terwijl in deze aangelegenheid het Partijbestuur zich niet heeft uitgesproken en niet heeft geadviseerd,

noodigt het Congres uit zich omtrent deze kwestie uit te spreken.

3. Afd. Leiden.

Het congres spreekt zijn teleurstelling uit over het feit, dat het Partijbestuur niet is opgetreden toen partijgenooten hun medewerking verleenden aan de afschaffing van den 45-urigen werkweek voor personeel in gemeentedienst, niettegenstaande de 45-urige werkweek als een eisch in het gemeente-program is opgenomen.

4. Afd. Bussum.

Het congres bepaald, dat de eisch der S. D. A. P. ten aanzien van den arbeidstijd blijft: de 45-urige werkweek.

5. Afd. Zaandam.

Het congres spreke zich uit over de uitlegging van Artikel 6 van het Gemeenteprogram door de Amsterdamsche Raadsfractie, in het bijzonder wat betreft de punten achturendag en vrijen Zaterdagmiddag.

6. Afd. Hoofddorp.

Het congres drage het P.B. op den strijd voor de handhaving van den achturendag onverzwakt voort te zetten.

a. Amendement Afd. Dedemsvaart.

Toe te voegen: „en te trachten hieromtrent overeenstemming te verkrijgen met betrokken moderne vakorganisaties”.

7. Afd. Hillegom.

De Partij spreke zich uit voor de 45-urige werkweek.

8. Afd. Bloemendaal.

Het Partijbestuur neme zoodanige maatregelen, dat vertegenwoordigers in openbare lichamen niet tegen geest en letter van de eischen, in onze verkiezingsprogramms opgenomen wordt gehandeld, zonder dat overleg met het Partijbestuur is gepleegd en zonder dat de partij volledig is ingelicht.

9. Afd. Amsterdam IX.

Het congres draagt het P.B. op een commissie te benoemen, die tot taak heeft te onderzoeken hoe de houding van onze partij, in tijden van depressie behoort te zijn ten opzichte van de arbeidsvoorwaarden der ambtenaren en der arbeiders in overheidsdienst.

a. Amendement Afd. Amsterdam IV.

Toe te voegen: „De eventueel te benoemen commissie zal in verband met deze kwestie ook het geheele gemeenteprogram onder het oog hebben te zien”.

Ver. van Soc.-Dem. Raadsleden.

10. Afd. Beverwijk.

Het congres noodigt de Ver. van Soc.-Dem. Raadsleden uit een vergadering te beleggen, uitsluitend voor soc.-dem. Raadsleden ter bespreking van het programpunt inzake de 45-urige of 48-urige werkweek.

11. Afd. Bloemendaal.

Het congres benoeme een commissie, die onderzoek doet en rapport uitbrengt, omtrent de wijze waarop de Ver. van Soc. Dem. Raadsleden gereorganiseerd kan worden, zóó, dat een beter verband ontstaat tusschen de verschillende raadsfracties, de staten-fracties en, zoo noodig, onze vertegenwoordigers in Eerste en Tweede Kamer.

12. Federatie Haarlem.

Het congres van oordeel, dat eenheid van optreden van soc.-dem. raadsleden een gebiedende noodzakelijkheid is, noodigt het P.B. uit maatregelen te nemen, die een zoodanig optreden in de toekomst verzekeren en die verhinderen, dat over belangrijke vraagstukken op het gebied der gemeentepolitiek door een enkele fractie besluiten worden genomen zonder dat daarover in een vergadering van soc.-dem raadsleden een beslissing genomen is.

a. Amendement Afd. Neede.

Te lezen als volgt: Het Congres van oordeel, dat eenheid van optreden van soc.-dem. Raadsleden een gebiedende noodzakelijkheid is, noodigt het P. B. uit maatregelen te nemen, die een zoodanig optreden in de toekomst verzekeren.

Militairisme.

13. Afd. Amsterdam VI.

Het congres, van oordeel, dat een positief stelling nemen ten opzichte van het militarisme meer dan ooit noodzakelijk is voor onze Partij;

van meening, dat te weinig aandacht wordt geschonken aan het punt op ons verkiezingsprogram van 1922:

„Stelmatige beperking der persoonlijke en financieele militaire lasten”.

draagt het Partijbestuur op:

1. krachtige propaganda te voeren onder de militairen;
2. positief mede te werken aan alle maatregelen, die leiden tot vermindering van militaire lasten;
3. een krachtige actie te voeren in het land tegen de oorlogsbegroting, de daarbij ter sprake komende herhalingsoefeningen en de geldverspilling.

a. **Amendement Afd. Schoten.**

Toe te voegen: 4; overleg te plegen met het N.V.V. om middelen te beramen, teneinde daadwerkelijk optreden bij zeer dreigend oorlogsgevaar.

14. **Afd. Amsterdam VI.**

„Het congres van oordeel, dat een duidelijke principieele uitspraak der partij inzake het vraagstuk der persoonlijke dienstweigering noodzakelijk is;

kennis genomen hebbende van de resolutie van P.B., bestuur N. V. V. en A. J. C. betreffende genoemd probleem;

van oordeel, dat in genoemde resolutie volkomen de meening der partij wordt weergegeven;

verklaart bedoelde resolutie als het standpunt der S. D. A. P. te aanvaarden en gaat over tot de orde van den dag.”

a. **Amendement Afd. Sneek.**

In de resolutie van de besturen van S.D.A.P., N.V.V. en A.J.C. volgende wijzigingen aan te brengen:

Alinea 5 laatsten zin te lezen: Zij moet niet worden verward met de individueele dienstweigering, die door de sociaal-democratie en de moderne vakbeweging niet kan worden aanvaard als middel van actie.

Alinea's 7 en 9 te doen vervallen.

Van alinea 10 de twee laatste zinnen en alinea 11 te doen vervallen.

15. **Afd. Heerlen.**

Het congres draagt het P.B. op, zoo mogelijk in samenwerking met het N. V. V., een meer actieve propaganda te voeren tegen het militarisme en voor den eisch van ontwapening onder de leuze: „Oorlog aan den oorlog”.

16. **Afd. Drachten.**

Het congres draagt het P.B. op, in samenwerking met het N. V. V., de mogelijkheid en de noodzakelijkheid van massale dienstweigering bij eventueele mobilisatie onder de oogen te zien en indien daar omtrent overeenstemming bereikt worden, hiervoor een intensieve propaganda te voeren.

a. **Amendement Afd. Dedemsvaart.**

Te lezen als volgt: Het Congres drage het P.B. op, in samenwerking met het N.V.V. de mogelijkheid en noodzakelijkheid onder de oogen te zien van een intensieve propaganda onder de daarvoor in aanmerking komende vakorganisaties — zulks in samenwerking met de internationale instanties van partij en vakbeweging — voor het, door algemeene werkstaking, onmogelijk maken van mobilisatie.

17. **Afd. Stompeters.**

Het congres besluite zooveel mogelijk de zaak der dienstweigering te steunen en te ijveren voor een billijke behandeling van de dienstweigeraars.

18. Afd. Rotterdam II.

Het congres besluite tot het voeren van een krachtige propaganda tegen de vrijwillige dienstneming.

19. Afd. Rotterdam II.

Het congres is van oordeel, dat de partij stelling dient te nemen tegen het instituut der voor-oefeningen, (ondergebracht bij den Vrijwilligen Landstorm) welk instituut dienen zou tot verkorting van den militairen dienstdienst.

Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap.

20. Afd. Eibergen.

Het congres draagt het P. B. op, in overleg met het N. V. V. in de voornaamste plaats van elk district een landdag te organiseren voor de eischen van bedrijfsorganisatie en medezeggenschap.

a. Amendement Afd. Dedemsvaart.

Te lezen inplaats van „een landdag”: „een jaarlijksche landdag, in den geest van onze kiesrechtmeetings”.

Actie en Propaganda.

21. Congresgroep Bellingwolde.

De partij neme bij haar propaganda in het algemeen en bij de beoordeeling van loon- en salariseischen zulk een standpunt in, dat groepsegoïsme niet kan worden aangekweekt of bevorderd, teneinde te voorkomen, dat bevolkingsgroepen met een laag welstands-peil, met name de plattelandsbevolking, tegen onze partij worde ingenomen. Bovendien verklare het congres, dit noodzakelijk om der arbeidersklasse gereed te maken voor de taak die hier bij de toepassing der socialisatie wacht.

22. Afd. Leiden.

Zoo mogelijk organiseert de partij, tezamen met het N. V. V., a.s. zomer een groote landelijke meeting voor ontwapening, productieve werkverschaffing en medezeggenschap.

23. Afd. Hillegersberg. (Nagekomen.)

Het Congres verklaart het wenschelijk landelijke demonstraties in het vervolg niet te Amsterdam, doch te Utrecht te houden, aangezien laatstgenoemde stad het middelpunt des lands is.

24. Afd. Arnhem.

Het congres besluit: aan het P. B. en den Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs op te dragen, een algemeene landelijke vereeniging voor moederschapszorg in het leven te roepen, met plaatselijke afdeelingen, welke subsidie zullen kunnen aanvragen aan Staat, Provincie en Gemeente, zonder onzen eisch: „Moederschapszorg van Staatswege”, te laten vallen.

25. Congresgroep Bellingwolde.

Het congres noodigt het P. B. uit, tezamen met het N. V. V., een commissie te benoemen, ter bestudeering van het vraagstuk plattelands-moderne arbeidersbeweging. Deze commissie wordt opgedragen bij haar rapport ook voorstellen te voegen ten aanzien van de propaganda en den organisatievorm ten plattelande.

26. Afd. Avenhorn Oudendijk.

Het P. B. schrijve een prijsvraag uit voor een tooneelstuk, dat dienstbaar gemaakt kan worden aan de propaganda op het platteland en stelle bekroonde stukken tegen den kostenden prijs, zonder dat opvoeringsrecht betaald behoeft te worden, beschikbaar.

27. Afd. Dalen.

Het P. B. stelle een onderzoek in naar den economischen toestand van het platteland en van Drente in het bijzonder.

28. Congresgroep Krimpen a/d Lek.

Het congres drage de Tweede Kamerfractie op onverwijd stappen te doen ter betauingeling van den abnormalen arbeidsduur in het Land- en Tuinbouwbedrijf.

29. Afd. Hoofddorp.

Het congres drage het P. B. op de propaganda ten plattelende meer intensief ter hand te nemen.

a. Amendement Afd. Hillegom.

Toe te voegen: „En dragen de gewestelijke besturen op te trachten een rooster vast te stellen van sprekers, welke de cursussen van afdeelingen ten plattelande leiden”.

30. Afd. Hoofddorp.

De Partij onderzoek de mogelijkheid om het volksonderwijs vrij te maken van elk streven naar nationalisme en militarisme.

a. Amendement Afd. Rotterdam VIII.

Achter het woord „nationalisme” toe te voegen: „in het bijzonder chauvinisme”.

31. Afd. Texel.

Het congres besluite tot een actie — met inbegrip van een volkspetitionnement — voor een ouderdomsverzorging op de volgende grondslagen:

1. Afschaffing van alle pensioenen en daarvoor invoering van een algemeen staatspensioen zonder premiebetaling.

2. Invoering van een nieuw belastingstelsel ter verkrijging van de hiervoor noodige gelden.

3. Vaststelling van het pensioen naar een algemeen gelijk percentage van het vroegere inkomen van den gepensioneerde.

a. Amendement Afd. Schagen.

Punt 3 te lezen als volgt: „Staatspensioen moet niet naar het vroegere inkomen geregeld worden, maar moet voor ieder gelijk zijn”.

32. Afd. Metslawier.

Het congres besluite, dat de Kamerfractie pogingen zal doen om een z.g.n. boedelbelasting te doen invoeren.

33. Afd. Bussum.

Bij de schriftelijke en mondelinge propaganda worde in de eerstkomende tijden het vrijhandelsbeginsel uitdrukkelijk naar voren gebracht.

34. Afd. Bussum. (Nagekomen.)

Het Congres spreke zich uit voor handhaving van den zomertijd.

35. Afd. Hoofddorp.

Het congres drage het P. B. op een commissie te benoemen, welke tot taak heeft na

te gaan of — en op welke wijze — de bioscoop dienstbaar gemaakt kan worden aan de propaganda.

36. Afd. Oegstgeest.

Aangaande het alcoholvraagstuk stelt de Partij zich, sociale maatregelen betreffende, op het standpunt der geheelonthouding en bevordert o.a. de Plaatselijke Keuze.

Samenstelling Partijbestuur.

37. Partijbestuur.

Art. 33 der Statuten wordt als volgt gelezen:

„Vier weken voor het gewone Congres worden de afdelingen uitgenoodigd een voordracht van kandidaten voor het Partijbestuur in te zenden. Drie weken voor het Congres wordt de candidatenlijst aan de afdelingen toegezonden. Worden niet meer kandidaten opgegeven dan er plaatsen te vervullen zijn, dan worden de gestelde kandidaten gekozen verklaard. Een stemming wordt alleen gehouden over hen, die verklaard hebben een candidatuur te aanvaarden.

Niet meer dan zes leden kunnen het lidmaatschap van het Partijbestuur vereenigen met dat der Tweede Kamer.

Wordt een lid van het Partijbestuur tusschen tijds tot lid der Tweede Kamer benoemd, dan blijft hij tot het volgend congres in functie. Indien de voorzitter niet in functie gekozen is ingevolge het bepaalde in art. 32, wordt hij door het congres uit de leden van het D. B. gekozen.

Ontstaat een vacature voor voorzitter, dan wordt door het Partijbestuur uit de leden van het D. B. een voorzitter gekozen.

Vacatures in het Partijbestuur blijven bestaan tot het eerste congres dat gehouden wordt, nadat de vacature is ontstaan, behoudens in het geval, dat het aantal leden van het Partijbestuur zou dalen beneden $\frac{2}{3}$ van het in art. 31 bepaalde aantal. In dit geval heeft een aanvulling plaats per referendum, nadat de afdelingen in de gelegenheid zijn gesteld kandidaten te stellen.”

a. Amendement Afd. Leiden.

De drie eerste regels aldus te lezen:

„De afdelingen worden uitgenoodigd om minstens vier weken voor het gewone congres een voordracht van kandidaten voor het Partijbestuur in te zenden”.

b. Amendement Afd. Haren.

De alinea over de voorziening in een vacature als voorzitter worde als volgt gelezen: „Ontstaat er een vacature van voorzitter, dan wordt in dezen door het Partijbestuur uit haar midden voorzien.”

c. Amendement Amsterdam II.

De beide laatste alinea's als volgt te lezen:

„Open komende plaatsen in het P. B. worden bezet door die kandidaten, welke het hoogst aantal stemmen hebben behaald. Indien de opengevallen plaats een lid van het D. B. betreft, moet de plaatsvervanger in Amsterdam woonachtig zijn”.

38. Afd. Hilversum.

Het congres noodigt het P. B. uit voorstellen tot wijziging der statuten voor te bereiden, die het mogelijk maken, dat door niet verkiesbaarheid bij periodieke aftreding een deel van het partijbestuur vervangen wordt.

39. Afd. Heilo.

De bepalingen omtrent de samenstelling van het P. B. worden aldus gewijzigd, dat de bezoldigde leden van het partijbestuur jaarlijksch aftreden en herkiesbaar zijn, terwijl de onbezoldigde leden, zonder terstond herkiesbaar te zijn, voor den tijd van drie jaar gekozen worden. De aftreding voor het eerste derde deel te doen geschieden in 1925 volgens op te maken rooster. De voorzitter van de Kamerfractie en de hoofdredacteur van „Het Volk” krachtens hun functie deel van het P. B. te doen uitmaken.

Vertegenwoordiging Congres, samenstelling en bevoegdheid Partijraad.

40. Partijbestuur.

In de 2e alinea van Art. 36 der Statuten worde tusschen de woorden „gevormd” en „worden” het woord „kunnen” ingevoegd.

41. Partijbestuur.

De bepalingen van het H.H. Regl. betreffende vertegenwoordiging op het congres worden gewijzigd, zoodat elke afdeeling het recht heeft een afgevaardigde te benoemen naar het congres. De reis- en verblijfkosten der afgevaardigden van afdeelingen met meer dan 75 leden, komen geheel ten laste van de betrokken afdeelingskas. In de kosten van de reis en het verblijf der afgevaardigden van afdeelingen met minder dan 75 leden, draagt het Partijbestuur een elk jaar door het congres te bepalen gedeelte bij, met dien verstande, dat het Partijbestuur voor de afdeelingen beneden de 25 leden een groter deel bijdraagt dan voor de afdeelingen met 25—50 leden en voor deze weer een grooter deel dan voor de afgevaardigden van de afdeelingen met 51—75 leden.

a. Amendement Afd. Heerlen.

Tweede alinea als volgt te lezen: De reis- en verblijfkosten worden gedragen als volgt: 60 pCt. van de geheele congreskosten worden ponsd-ponsgewijze betaald door de afdeelingen, terwijl het P.B. de overige 40 pCt. voor zijn rekening zal nemen. De reiskosten worden berekend 3e klasse.

b. Amendement Afd. Kampen.

De bepalingen omtrent de kosten der afgevaardigden zoo danig te wijzigen, dat deze ponsd-ponsgewijze over de afdeelingen worden omgeslagen.

c. Amendement Afd. Venhuizen.

Vanaf het woord gewijzigd in den ~~derden~~ regel dit voorstel aldus te lezen: „zoodat elke afdeeling boven 75 leden het recht heeft een afgevaardigde aan te wijzen. De afdeelingen met minder dan 75 leden vormen groepen, welke niet grooter zijn dan totaal 200 leden. De afgevaardigde van deze groep brengt op het congres, voor elke afdeeling, die hij vertegenwoordigt een stem uit. Aangaande de vergoeding der afgevaardigden doet het P.B. voorstellen aan het volgend congres.”

d. Amendement Afd. Dokkum.

De tweede alinea worde als volgt gelezen:
De reis- en verblijfkosten der afgevaardigden van de afdeelingen worden ponsd-ponsgewijze omgeslagen over alle afdeelingen der partij,

ongeacht of ze al dan niet vertegenwoordigd zijn; met dien verstande, dat per drie stemmen waarop een afdeeling recht heeft voor één afgevaardigde kosten worden berekend. Voor reiskosten te rekenen 3e klasse en het tarief der verblijfkosten telken jare door het congres vast te stellen.

e. **Amendement Afd. Tilburg.**

De tweede alinea worde als volgt gelezen:

De reis- en verblijfkosten der afgevaardigden van afdeelingen met meer dan 150 leden komen geheel ten laste van de betrokken afdeelingskas. In de kosten der overige afgevaardigden draagt het P.B. als volgt bij:

Afdeelingen tot en met 25 leden	60 %
„ van 26 tot en met 50 leden	50 %
„ „ 51 „ „ „ 75 „	40 %
„ „ 76 „ „ „ 100 „	30 %
„ „ 101 „ „ „ 150 „	20 %

42. **Afd. Harlingen.** (Nagekomen.)

De bepalingen van het Huishoudelijk Reglement worden zoodanig gewijzigd, dat elke afdeeling een evenredig deel in de kosten van het congres bijdraagt.

43. **Afd. Hillegom.** (Nagekomen.)

De bepalingen van het Huishoudelijk Reglement worden zoodanig herzien, dat de reis- en verblijfkosten voor rekening van het P.B. komen.

44. **Partijbestuur.**

Aan Art. 36 der Statuten wordt een lid *h* toegevoegd, als volgt luidend: „gewezen leden van het Partijbestuur, indien zij op voorstel van het P.B. door het congres daartoe worden benoemd.”

a. **Amendement Amsterdam V.**

Achter het woord „benoemd” toe te voegen „en een lid van de Directie van het hoofdorgaan der Partij”.

45. **Partijbestuur.**

Aan Art. 37 der Statuten, eerste alinea, worde toegevoegd: of de meerderheid van het aantal leden van den Partijraad daartoe den wensch te kennen geeft.

a. **Amendement Congresgroep Bloemendaal.**

Aan art. 37 der Statuten eerste alinea worde toegevoegd: „en voorts zoo dikwijls 10 leden van den Partijraad den wensch daartoe te kennen geven”.

b. **Amendement Afd. Dokkum.**

Inplaats van „de meerderheid” te lezen „een derde”.

c. **Amendement Den Haag II.**

Inplaats van „de meerderheid van het aantal” te lezen „een derde” enz.

d. **Amendement Afd. Leiden.**

De woorden „de meerderheid van het aantal leden” te vervangen door „een aantal van ten minste tien leden”.

46. **Afd. Huizen.**

Het congres besluite tot wijziging, eventueel aanvulling, der statuten (Art. 28, 36 en 37) en der reglementen (Art. 6 en 9, ten doel hebbende:

1e. De besturen der gewestelijke en stedelijke federaties officieel op het congres vertegenwoordigd te doen zijn.

2e. Dat in den partijraad steeds twee afgevaardigden van elke federatie zitting hebben.

3e. Een bepaling te scheppen, waardoor het bijeenroepen van den partijraad niet uitsluitend afhangt van het partijbestuur, maar ook aan den partijraad zelf het recht gegeven is bijeenroeping te verlangen.

4e. De partijraad niet alleen te laten beslissen over wat hem door het partijbestuur wordt voorgelegd, maar dien raad ook het recht te geven zelf voorstellen te doen.

5e. De partijraad steeds bijeen te laten roepen, wanneer de politieke situatie dat gewenscht maakt, dus ook (bijv.) bij een Kabinet-crisis als we onlangs gehad hebben.

6e. Aan de gewestelijke vergaderingen de bevoegdheid te geven, zich zelfstandig tot het partijbestuur en tot den partijraad te wenden, met voorstellen en opmerkingen.

a. **Amendement Afd. Schoten.**

Toe te voegen: „7; van de vergaderingen van den Partijraad wordt een kort maar duidelijk verslag, waaruit de motiveering der genomen besluiten blijkt, aan de afdelingen toegezonden.”

b. **Amendement Den Haag II.**

Sub 1 van dit voorstel tot een afzonderlijk voorstel te maken.

47. **Afd. Hoofddorp.**

Het congres drage het P.B. een zoodanige reglementsherziening op, dat voortaan elke afdeling één afgevaardigde voor het congres kan aanwijzen.

48. **Afd. Amsterdam III.**

Aan Art. 28 der statuten toe te voegen, na alinea h.: Een vertegenwoordiger van elk der gewestelijke en stedelijk federaties.

49. **Afd. Amsterdam VI.**

Het congres besluite aan Art. 28 der statuten toe te voegen:

j. „afgevaardigden der Stedelijke Federaties”.

b. dat jaarlijks minstens een bijeenkomst worde gehouden van het P.B. met de propagandisten en de afgevaardigden der Gewestelijke en Stedelijke federaties ter vaststelling der propaganda.

50. **Afd. Emmen.**

Het congres besluit het vertrouwelijk karakter aan de beraadslagingen in de vergaderingen van den Partijraad verbonden, op te heffen.

a. **Amendement Den Haag II.**

Toe te voegen: „de leden van den Partijraad op te dragen, zoo mogelijk Federatie- of afdelingsvergadering te raadplegen vóór de vergadering van den Partijraad en na afloop verslag uit te brengen.”

Contributieregeling enz.

51. **Partijbestuur.**

In overeenstemming met het advies van de commissie voor de bestudeering van het contributievraagstuk, stelt het P.B. voor, de volgende wijzigingen aan te brengen in Art. 49 van het H. H. Regl., regelende de contributies:

1. Afschaffing werkloozenzegels.

2. Invoering van een contributiekلاسse van 5 cent per week bij een inkomen tot f 15..

3. Invoering van een contributie van 7 cent per week voor leden met een inkomen van f 15 tot en met f 17.50 per week.

4. Afschaffing van het contributiezegel van 12 cent, zoodat bij een inkomen van f 17.50 tot f 25 per week 10 cent zal worden betaald.

5. Vaststelling van de contributie voor gehuwde vrouwen zonder eigen verdienste op 5 cent, indien de man een inkomen heeft tot en met f 15; op 7 cent bij inkomens van f 15 tot f 30 per week; op 10 cent indien het inkomen hoger is.

a. **Amendement Afd. Hillegom**

Punt 1 te doen vervallen.

b. **Amendement Afd. Doetinchem.**

Punt 1 te doen vervallen.

c. **Amendement Afd. Eindhoven.**

Punt 1 te doen vervallen en te bepalen, dat leden, die geen inkomsten hebben, geen contributie betalen.

d. **Amendement Afd. Breda.**

Aan punt 1 toe te voegen: „in bijzondere gevallen, op verzoek van den werklooze, kan, ter beoordeeling van het bestuur, vrijstelling van betaling verleend worden.”

e. **Amendement Afd. Heerlen.**

Punt 1 als volgt te lezen: Leden, welke een jaar contributie hebben betaald, zijn bij werkloosheid vrij van contributie betalen en ontvangen werkloozenzegels.

f. **Amendement Afd. Weesp.**

a. Punt 1 laten vervallen.

b. Punt 2 aan toevoegen: „uitgezonderd werkloozen.

c. Inlasschen punt 4a: „voor iedere f 5 inkomen boven het in de bestaande contributieregeling gestelde maximum wordt f 0.05 per week contributie betaald.”

d. Punt 5 te veranderen en aan te vullen als volgt: „op 10 cent voor de inkomens tot het in de regeling gestelde maximum en voor iedere f 10 loon 5 cent per week meer”.

g. **Amendement Afd. Amsterdam I.**

3e geheel te laten vervallen.

4e te lezen: Afschaffing van het kontributiezegel van 12 cent, zoodat bij een inkomen van f 15.— tot f 25.— per week 10 cent zal worden betaald.

5e te lezen: Vaststelling voor de kontributie voor gehuwde vrouwen zonder eigen verdienste op 5 cent, indien de man een inkomen heeft tot en met f 20.—; op 7 cent bij inkomens van f 20.— tot en met f 40.— per week; op 10 cent indien het inkomen hoger is.

h. **Amendement Afd. Haren.**

Punt 3 worde als volgt gelezen: Invoering van een contributie van 6 cent per week bij een inkomen van f 15.— tot f 17.50.

i. **Amendement Congresgroep Bloemendaal.**

Het 5de lid als volgt te wijzigen: Vaststelling van de contributie voor gehuwde vrouwen zonder eigen inkomen op 5 cent, mits de man lid is van de Partij. Is de man geen lid dan gelde de regeling door het P. B. vastgesteld.

j. **Amendement Afd. Venhuizen.**

Punt 5 te lezen: Op 5 cent indien de man een inkomen heeft tot f 17.50; op 7 cent bij een inkomen van f 17.50 tot f 30.

k. Amendement Afd. Amsterdam II.

Toe te voegen: „Verder worden alle contributies met een zoodanig gelijk bedrag verhoogd, dat hieruit een pensioenfonds kan worden gevormd“.

l. Amendement Afd. Musselkanaal.

Ter vervanging van extra heffing voor het pensioenfonds de contributies te wijzigen. zoodanig, dat 6 cent voor 5, 8 cent voor 7 en 12 cent voor 10 gelezen wordt. De contributies gevorderd naar een inkomen boven f 25.— met 3 cent te verhoogen.

m. Amendement Afd. Holwerd.

Toe te voegen: De afdeelingen behouden het recht de contributie zoodanig op te voeren, dat hunne strijdbaarheid verzekert blijft.

52. Afd. Den Haag II.

Het congres besluite tot het benoemen van een commissie, welke tot taak heeft de mogelijkheid te onderzoeken van een andere contributieregeling, waardoor de lagere inkomens worden ontlast en de hoogere inkomens worden belast een en ander met een zoodanige progressie, dat de financieele kracht der partij niet geschaad wordt.

a. Amendement Afd. Scheveningen.

Dit voorstel als volgt te lezen:

Het congres besluite aan de bovenstaande commissie voor de bestudeering van het contributievraagstuk opdracht te geven tot het instellen van een onderzoek naar de mogelijkheid van een andere contributieregeling, waardoor de lagere inkomens worden ontlast, met dien verstande, dat de werklozenregels blijven gehandhaafd en de hoogere inkomens worden belast, een en ander met een zoodanige progressie, dat de financieele krachten de prapaganda voor de Partij niet geschaad worden.

53. Afd. Hoofddorp.

De bestaande contributieregeling wordt uitgewerkt voor hoogere dan thans genoemde inkomens zonder bepaling van eenig maximum.

54. Afd. Julianadorp.

Art. 49 van het huishoudelijk reglement worden aldus gewijzigd, dat de volgende contributies verschuldigd zijn:

Bij een loon tot f 16 per week	f 0.06
van f 16—f 18 per week	f 0.08
„ f 18—f 20 „ „	f 0.10
„ f 20—f 24 „ „	f 0.12
„ f 24—f 28 „ „	f 0.16
„ f 28—f 34 „ „	f 0.20
„ f 34—f 40 „ „	f 0.25
„ f 40—f 46 „ „	f 0.30
„ f 46—f 50 „ „	f 0.35
„ f 50—f 56 „ „	f 0.40
„ f 56—f 60 „ „	f 0.50

en voorts voor iedere f 5 loon 5 cent per week meer.

Indien man en vrouw beiden lid zijn en slechts een van hen eigen inkomen geniet, is slechts eenmaal deze contributie verschuldigd.

Losse werklieden betalen eenmaal per maand overeenkomstig hun inkomen over de voorafgaande maand.

55. Afd. Oude Schans.

Art. 49 van het Huishoudelijk Reglement worde aldus gewijzigd, dat men aan contributie betaalt bij een loon tot en met f 15 5 cent; van

f 15 tot f 20 8 cent; van f 20 tot f 25 10 cent en vervolgens voor iedere f 5 hooger inkomen 5 cent per week meer, met een maximum van f 0.90 bij een inkomen van f 100 per week.

56. Afd. Rijswijk (Z.-H.).

Aan de bepaling omtrent de contributieverheffing worde toegevoegd, dat boven een inkomen van f 50 per week 5 cent meer contributie betaald wordt voor elke f 10 weekinkomen.

57. Afd. Eibergen.

Het congres besluite, in verband met de heerschende malaise, het P.B. op te dragen ten spoedigste tot een belangrijke contributieverlaging over te gaan, met dien verstande, dat inkomens beneden f 20 niet meer dan 5 cent per week betalen.

58. Afd. Engelbert.

Het congres spreke als zijn meening uit, dat de volgende wijziging op de bestaande contributieregeling moet worden aangebracht:

Vrouwelijke leden zonder eigen inkomen f 0.05 per week; bij een inkomen van f 15 f 0.07 per week; bij een inkomen van f 15 tot f 20 f 0.10 per week.

59. Afd. Bovenkarspel.

Het P.B. brenge de contributie van 12 op 10 cent per week terug.

60. Afd. Ureterp.

Het congres drage het P.B. op, de thans bestaande regeling voor de heffing der contributie, zoodanig te wijzigen, dat daaraan worde toegevoegd een contributieklassse van 7 cent, waarvan het gewone percentage aan de partijkas moet worden afgedragen.

61. Afd. 's-Hertogenbosch.

Het congres besluite tot opheffing van werkloozenzegels en tot het heffen van een minimum contributie van werkloozen van 5 cent per week.

62. Afd. Zierikzee.

Het congres draagt het P.B. op een lagere contributieregeling vast te stellen voor de landarbeiders wier loon sterk gedaald is.

63. Afd. Wijdenes.

Er worde een minimum contributie ingevoerd van 5 cent per week.

64. Afd. Huizum.

Aan de betaande contributieregeling worde een lagere klasse toegevoegd.

65. Afd. Emmen.

Aan de contributieregeling worde een lagere klasse toegevoegd, zoodat bij een inkomen tot f 15 per week 5 cent verschuldigd is. Voor gehuwde vrouwen zonder eigen inkomen, worde de contributie tot 5 cent teruggebracht.

66. Afd. Hoogkerk.

Het congres besluite de afdracht van de afdelingen aan de partijkas, zoodanig te regelen, dat daaruit de kosten van het pensioenfonds kunnen worden bestreden.

67. Afd. Stiens.

Het congres besluite tot een andere regeling inzake de afdracht der gelden voor het pensioenfonds der gesalarieerde bestuurders en propagandisten.

68. Afd. Tilburg.

Het congres drage het P.B. op de pensioenregeling voor de in dienst der partij werkzaam zijnde propagandisten en bestuurders te herzien en belanghebbenden te verzekeren bij „De Centrale”. Zoo extra heffing van de leden hiervoor noodzakelijk is, een anderen vorm van inning vast te stellen.

69. Afd. Zaandam.

Het P.B. stelle, in overleg met de betrokkenen, een rechtspositie vast voor de personen in dienst der partij, in welke rechtspositie is opgenomen een behoorlijke regeling van eigen-, weduwen- en weezenspensioen; ongevallen-, invaliditeits- en ziekteverzekering.

De kosten van deze rechtspositieregeling worde gevonden uit de gewone contributies. De contributieregeling worde daartoe als volgt gewijzigd:

	per week
Bij een inkomen t/m f 20	f 0.10
„ „ „ „ „ 25	„ 0.12
„ „ „ „ „ 30	„ 0.16
„ „ „ „ „ 35	„ 0.21
„ „ „ „ „ 40	„ 0.27
„ „ „ „ „ 45	„ 0.32
„ „ „ „ „ 50	„ 0.38
„ „ „ „ boven „ 50	„ 0.44

a. Amendement Afd. Capelle a/d IJssel.

Voor loonen beneden f 10.— worde een vrijstellingszegel gehandhaafd.

70. Afd. 's-Hertogenbosch.

De extra heffing vorming pensioenfonds worde als volgt gewijzigd:

Leden die van 7—12 cent contributie betalen f 0.25, van 15—30 cent f 0.50 en van 35—40 cent f 0.75.

71. Afd. Amsterdam VIII.

De contributies tot en met 15 cent per week worden ten behoeve van het pensioenfonds verhoogd met 1 cent per week; daarboven met 2 cent.

72. Afd. Langezwaag.

Het congres drage het P.B. op, progressie te brengen in het percentage, dat de afdelingen van de ontvangen contributies aan de partijkas moeten afdragen, naar gelang van het ledental, zonder dat de partij-inkomsten daardoor slinken, b.v.:

Afdelingen tot 30 leden	40 pCt.
Middenafdeelingen	50 „
Groote afdeelingen	55 à 60 „

73. Afd. Eibergen.

Inplaats van het tegenwoordig zegelstelsel voere het P.B. een meer practisch en doelmatig contròlestelsel in, b.v. door kwartaal zegels- of stempelkaarten. In ieder geval geve men de zegels in grooter formaat uit.

74. Afd. Rotterdam VI.

De partij brenge een zegel in omloop, voorzien van het jaartal van het jaar, waarin het de leden verstrekt wordt.

75. Afd. Rotterdam IX.

Ter aanvulling van het diplomaboekje worden contributiekaarten beschikbaar gesteld.

76. Afd. Hoofddorp.

Het P.B. voere zoo spoedig mogelijk contri-

butiekaarten in ter vervanging der contributiezegels.

77. Afd. Rotterdam III.

Het contributiezegel worde uitgegeven ter grootte van het pensioenzegel. Het plakken der zegels geschiedt op daarvoor uit te geven kaarten.

Partijpers (Redactie).

78. Afd. Emmen.

In „Het Volk” worde een rubriek geopend, speciaal aan den ontwapeningseisch gewijd.

79. Afd. Weesp.

Het congres noodige de redactie van onze partijbladen uit zooveel mogelijk uittreksels uit de verslagen der grootte en (of) belangrijke particuliere bedrijven in populaireren vorm te publiceeren.

80. Afd. Kampen.

Het verslag der zittingen van den Gemeenteraad van Amsterdam worde in alle edities van „Het Volk” geplaatst.

81. Afd. Veendam.

Het congres besluite voortaan in „Het Volk” artikelen pro en contra het socialisme op te nemen.

82. Afd. Rotterdam II.

Het congres spreke als haar oordeel uit, dat de handelingen der links-revolutionnaire groepen onbevooroordeeld in onze partijpers weergegeven moeten worden.

83. Afd. Amsterdam IV.

Het congres spreekt den wensch uit, dat de rubriek voor de vrouwen in „Het Volk” een zoodanige wijziging en uitbreiding ondergaat, als ter dagelijksche voorlichting in feuilletonnistischen vorm noodig is en verzoekt redactie en directie daartoe de noodige stappen te doen.

84. Afd. Enkhuizen.

In „Het Volk” worde opgenomen een rubriek „Visscherijberichten”.

a. Amendement Afd. Harlingen.

Toe te voegen: „en uitbreiding van de rubriek zeevaartberichten, speciaal de „wilde vaart” betreffende.

b. Amendement Afd. Terneuzen.

Toe te voegen: „en uitbreiding scheepvaartberichten”.

85. Afd. Eibergen.

In onze partijpers worde meer dan tot nu toe geschiedde bij het gebruik van vreemde woorden en uitdrukkingen een verklaring gegeven.

86. Afd. Hoofddorp.

Ten einde „Het Volk” voor de arbeidersklasse gemakkelijker te doen lezen en begrijpen, late men het gebruik van vreemde woorden zooveel mogelijk achterwege of verklare men deze.

a. Amendement Afd. Purmerend.

Toe te voegen: „en verduidelijkt tevens richting en samenstelling van buitenlandsche partijen, voor zoover daarover wordt geschreven”.

87. Afd. Drachten.

Het congres drage aan het P.B. op er voor

te zorgen, dat in onze pers, met name in „Het Volk” en „De Voorwaarts”, een vaste rubriek „Drankbestrijding” worde opgenomen.

88. Afd. Hoofddorp.

„Het Volk” geve een wekelijksche rubriek over drankbestrijding, zooals die in „De Blauwe Vaan” voorkomt.

89. Afd. Hoerjansdam.

Het P.B. bevordere, dat de „Oproerige Krabbels” voortaan dagelijks ook in „De Voorwaarts” worde opgenomen.

a. Amendement Afd. Rotterdam VIII.

Toe te voegen: „zonder financieele nadeelen voor Voorwaarts”.

90. Congresgroep Krimpen a.d. Lek.

Het congres spreke den wensch uit, dat „De Notenkraaker” meer illustraties zal bevatten en dat de teekeningen steeds voorzien zullen worden van begrijpelijke en passende bij-schriften.

91. Afd. Aalsmeerderdijk.

De redactie neme op de achterpagina van „De Notenkraaker” geen niet-politieke prenten op.

92. Afd. Schoten.

Het congres spreekt als zijn meening uit, dat de commissie van geschillen ook de bevoegdheid gegeven moet worden de plaatsing van artikelen in het Populair Wetenschappelijk Bijvoegsel te gelasten, als deze artikelen naar het oordeel der commissie ten onrechte door de redactie geweigerd zijn.

93. Afd. Hardingsveld. (Nagekomen.)

Het congres verzoeke de redactie van „Het Volk” geen stukken op te nemen, waarin een Raadsfractie wordt aangevallen, zonder van te voren bij bedoelde fractie inlichtingen te hebben ingewonnen.

Partijpers (Exploitatie).

94. Afd. Oudeschans.

„Het Volk” worde uitgegeven, als vorig jaar, met een tweemaal per week verschijnend bijblad.

95. Afd. Den Haag II.

Het congres besluite de mogelijkheid te onderzoeken van een verlaging van den abonnementsprijis voor „Het Volk” en „De Notenkraaker”.

96. Afd. Venlo.

De abonnementsprijis voor „Het Volk” worde verlaagd tot 20 cent per week, zoodra het aantal abonne's 50.000 bedraagt.

97. Afd. Bovenkarspel.

De abonnementsprijis van „Het Volk” worde van 25 cent op 20 cent per week terug gebracht.

98. Afd. Eibergen.

De abonnementsprijis voor „Het Volk” worde verlaagd tot 20 cent per week, met „Notenkraaker” 26 cent, met „Proletarische Vrouw” 24 cent, met beide uitgaven 30 cent.

99. Afd. Stompeteren.

Het Congres besluite in „Het Volk” en „De Voorwaarts” geen reclame van den handel in alcoholische dranken toe te laten.

a. Amendement Afd. Purmerend.

Toe te voegen: „zoodra zonder de opbrengst van dergelijke advertenties een financieel bekeer mogelijk is.

100. Afd. Heerenveen.

Het Congres besluit dat in „Het Volk” geen advertenties worden opgenomen, waarin alcoholische dranken geannonceerd worden.

101. Afd. Sneek.

Advertentiën betreffende drankhandel en drankverkoop worden voortaan door „Het Volk” geweigerd.

102. Afd. Julianadorp.

De directie schenke aandacht aan misleidende advertenties betreffende financieele hulp en weigere die advertenties.

Socialistische Gids.

103. Afd. Wageningen.

Het P.B. overwege de mogelijkheid om „De Socialistische Gids” tegen lagere prijs ter beschikking van de z.g.n. „kern” te stellen.

104. Afd. Schoten. (Nagekomen.)

De redactie zorge er voor alle citaten in vreemde talen geplaatst, in een noot vertaald op te nemen.

Vereenigbaarheid van functies.

105. Afd. Julianadorp.

De reglementaire bepalingen betreffende de aanstelling van propagandisten worden zoodanig gewijzigd, dat een gewest naar eigen keuze, zonder goedkeuring van het P.B., kan benoemen. Zulks met dien verstande, dat het P.B., indien het met een beslissing door het gewest genomen niet accoord gaat, een uitspraak van het Congres kan vragen en na bekomen machtiging ook financieele maatregelen ten nadeele van het gewest kan nemen.

106. Afd. Purmerend.

Het Congres spreke uit, dat het niet-toelaatbaar is, dat een bezoldigd secretaris van een gewest andere belangrijke functies, met name die van wethouder, aanneemt.

107. Afd. Beverwijk.

Het Congres besluite, dat de combinatie van functie propagandist-wethouder kan worden verboden na grondig onderzoek van den Partijraad en indien door aanvaarding van het wethoudersschap het propagandistisch werk verwaarloosd wordt.

108. Afd. Enkhuizen.

Art. 7 van het H.H. Regl., alinea 4, worde als volgt gewijzigd: „De propagandist bekleedt geen nevenbetrekkingen of ambten, waaraan salaris verbonden is, zonder bekomen verlof van het P.B.”

109. Afd. Alkmaar en Krommenie.

Art. 7 van het H. H. Regl., alinea 4 worde aldus gewijzigd: De propagandist bekleedt geen nevenbetrekkingen of ambten, waaraan salaris verbonden is, zonder bekomen verlof van het gewestelijk bestuur.

110. Afd. Wormerveer.

Het congres besluit de kwestie P. B.-Westerhof niet commissoriaal te maken, doch in het congres te behandelen.

111. **Afd. Wormerveer.**

Indien er onopgeloste geschillen tusschen personen, rechtstreeks in dienst der partij, en het P. B. zijn, dan beslist in hoogste instantie het congres en zal geen financieel nadeel voor de betrokkenen mogen ontstaan.

112. **Afd. Julianadorp.**

Het congres besluite, dat geen der ambtenaren meer dan één gesalarieerde functie mag aanvaarden, tenzij één functie geen voldoende levensonderhoud waarborgt en verklaart, dat daarmede ook rekening gehouden moet worden bij de samenstelling van candidatenlijsten voor Kamer, Staten en Raden.

113. **Afd. Wormerveer.**

Een lid van de Tweede Kamer mag tegelijkertijd geen enkele andere bezoldigde functie bekleeden. De bepaling is niet van toepassing op hen die voor of in 1922 als zoodanig gekozen zijn.

Vertrouwensfuncties Partij-lidmaatschap neutrale vakbeweging.

114. **Afd. Amsterdam IV.**

Motie: Het Congres, van meening, dat de geheele moderne arbeidersbeweging (dus zowel de politieke- als de vakbeweging) zich in socialistische richting voortbeweegt en eenig deel er van nooit te isoleeren is van het groote geheel.

overtuigd, dat de neutrale vakbeweging niet alleen hieraan niet voldoet, maar zeer vaak zelfs vijandig gezind is jegens de moderne vakbeweging, spreekt als haar gevoelen uit:

1e. dat het wenschelijk is, dat iedere sociaal-democraat lid is eener moderne vakvereniging,

2e. dat het lidmaatschap van een der tegenwoordigende colleges (Raad, Prov. Staten of Staten Generaal) als vertrouwenspost der partij niet vereenigbaar is met dat eener neutrale vakvereniging, behoudens, wanneer in het bedrijf geen moderne vakorganisatie bestaat.

115. **Federatie Utrecht.**

Het congres draagt aan het Partijbestuur op een commissie te benoemen, die onderzoekt of het verder toelaatbaar is, dat partijgenooten, die in een niet-moderne vakvereniging zijn georganiseerd, terwijl voor het vak dat zij beoefenen wel een zoodanige vakorganisatie bestaat, zitting mogen nemen in tegenwoordigende lichamen; welke commissie rapport van haar onderzoek aan het Partijbestuur uitbrengt, hetwelk, zoo mogelijk, naar aanleiding daarvan met voorstellen voor het e.v. Partijcongres komt.

116. **Afd. Leiden.**

Het congres, gezien de groote moeilijkheden, die voortvloeien uit het feit, dat het raads-lidmaatschap der S. D. A. P. wordt waargenomen door een vrijgestelde uit de neutrale of categorale vakbeweging, spreekt als zijn meening uit, dat deze functies onvereenigbaar zijn.

117. **Afd. Amsterdam VIII.**

Het lidmaatschap van de Partij is onvereenigbaar met het lidmaatschap van een vakorganisatie, die niet is aangesloten bij het

N. V. V., behoudens, wanneer een zoodanige organisatie in het betreffende bedrijf niet bestaat. Dit besluit treedt 1 Mei 1925 in werking.

118. Afd. Den Haag I.

Het congres, kennis genomen hebbende van de geschillen, ontstaan tengevolge van de verkiezing van een voorman eener neutrale vakvereniging tot soc. dem raadslid, verzoekt het P. B. in de toekomst candidaat-stelling van zulke personen te voorkomen.

Candidaatstelling Tweede en Eerste Kamer.

119. Afd. Den Haag II.

Het congres benoeme een commissie, welke tot taak heeft de Art. 25 tot en met 25g van het H. H. Regl. te herzien, zoodanig, dat daarin eenstemmigswijze bij candidaatstellingen worde opgenomen, die beter aan democratische eischen voldoet dan de thans geldende.

120. Afd. Julianadorp.

Het congres geve aan het P. B. opdracht tot wijziging der reglementaire bepalingen omtrent de candidaatstelling voor de Tweede Kamer, zoodanig, dat de leden uit een alphabetische groslijst aan een geheel vrije stemming over de volgorde der kandidaten voor de definitieve lijst kunnen deelnemen.

121. Afd. Amsterdam III.

Het congres drage het P. B. op maatregelen te treffen tot regeling van de candidaatstelling en de verkiezing van leden der Eerste Kamer.

122. Afd. Amsterdam VI.

Het congres benoeme een commissie, die een reglementswijziging voorbereidt, dat het mogelijk wordt

a. „dat de aanbeveling van kandidaten voor de Eerste Kamer geschiede in een vergadering van alle Gewestelijke en Stedelijke federatiebesturen en Statenfractie uit de desbetreffende groep.”

123. Afd. Amersfoort. (Nagekomen.)

Aan Art. 22 van het Huishoudelijk Reglement der partij toe te voegen: „De afdeeling kan, zoo noodig, een huishoudelijke vergadering beleggen waar de kandidaten worden besproken en de volgorde van deze kandidaten, die van deze bespreking het gevolg is, wordt als advies aan de afdeeling, bij het stembiljet gevoegd.”

Candidaatstelling Raadsverkiezingen.

124. Afd. Amersfoort. (Nagekomen.)

Aan Art. 29 van het Huishoudelijk Reglement der partij toe te voegen: „met dien verstande evenwel, dat het advies van het bestuur in een huishoudelijke vergadering van de afdeeling wordt besproken en daarna aan de stemming van de leden der afdeeling wordt onderworpen.”

Wijziging Kieswet.

125. Afd. Rotterdam V.

Het Congres draagt het P. B. op, te bevorderen, dat buitenlands of op zee vertoevende zeelieden van Nederlandsche nationaliteit,

waaronder ook bedoelt bemanningen van zeevisschersvaartuigen in de gelegenheid worden gesteld om bij verkiezingen voor leden van wetgevende en besturende colleges hun stem uit te brengen.

126. Afd. Metslawier.

Het Congres draagt het P. B. op, pogingen aan te wenden tot wijziging der Kieswet, zoodanig, dat de termijn, welke men in een gemeente moet wonen om deel te kunnen nemen aan Prov. Staten en Raadsverkiezingen aanmerkelijk wordt ingekort, bijvoorbeeld tot 2 maanden.

127. Afd. Nijmegen. (Nagekomen.)

Het congres draagt het P. B. op, pogingen te doen tot wijziging der Kieswet, zoodanig, dat voor gemeenten b.v. met meer dan 400000 inwoners, art. 21 en 22 komen te vervallen.

Aanvaarding Wethouderszetels.

128. Afd. Vianen.

Het Congres besluit, dat ook, indien de aanvaarding van wethouderszetels practisch niet aan de orde is, de fracties overleg behooren te plegen met de afdeeling over de deelname aan de wethoudersverkiezing.

Propagandisten.

129. Afd. Lekkerkerk.

Het Congres drage het P. B. op de mogelijkheid te overwegen van vrijstelling van een soc. dem. predikant voor de propaganda onder de christelijke bevolking.

130. Afd. Emmen.

Het Congres besluite, dat personen in dienst van en voor de Partij, die uit hoofde daarvan vrij reizen hebben, bij het vervullen van spreekbeurten voor afdeelingen geen reiskosten in rekening brengen.

Diversen.

131. Afd. Neede. (Nagekomen.)

Het congres drage het Partijbestuur op, een commissie te benoemen, die het ter zijde staat bij de behandeling van geschillen van huishoudelijken aard in de afdeelingen.

132. Afd. Amsterdam IV.

De S. D. A. P. neemt in haar program op Staats-blindenzorg.

a. Amendement Afd. Dedemsvaart.

Inplaats van „blindenzorg” te lezen „staatszorg voor lichamelijk en geestelijk gebreken”.

133. Afd. Heerlen.

Het Congres spreke de wenschelijkheid uit om, zoo mogelijk, in overleg met het N. V. V. en in overleg met de Excutieve der Internationale een commissie te doen samenstellen, wier taak zal bestaan in het samenstellen van een rapport met conclusies omtrent de toestanden op politiek en economisch gebied en de toestand der arbeidersbeweging in Rusland. Zulks ten einde een objectief beeld omtrent de verhoudingen in genoemd land te verkrijgen.

De vorenbedoelde commissie zal voor de helft worden gevormd uit leidinggevende personen uit onze beweging, voor de andere helft uit arbeiders, werkzaam in de voornaamste be-

drijfstukken hier te lande. Deze commissie zal naast het verwerken van aanwezige en nog te verkrijgen gegevens in Rusland zelve een onderzoek instellen.

134. Afd. Zierikzee.

Het Congres draagt het P. B. op, om de verslagen van Partij-bestuursvergaderingen en berichten over interne aangelegenheden alleen door middel van onze partijbladen te publiceren ten einde te voorkomen, dat de burgerlijke bladen vlugger dan onze eigen pers zulke berichten kunnen geven.

135. Afd. Den Haag I.

Het Congres, instemming betuigende met de houding en het advies van het P. B. inzake medewerking van Partij en Partijgenooten aan de jubileumsfeesten in 1923; betreurt het, dat de Partijgenooten Troelstra, Schaper en Van Kol, door het beschikbaar stellen van hun portret voor het gedenkboek van genoemd jubileum, van dit advies zijn afgeweken en daardoor de eenheid van optreden der Partij in deze aangelegenheid hebben verbroken.

136. Afd. Rijswijk (Z.H.).

Het Congres drage het P. B. op, de platen voor de verkiezingen enz., duidelijk en voor ieder bevattelijk te doen maken.

a. Amendement Afd. Neede.

Te lezen als volgt: Het congres drage het P. B. op, de platen voor de verkiezingen duidelijk en voor ieder bevattelijk te doen maken en dit over te laten aan ieder gewestelijk bestuur voor eigen gewest.

137. Afd. Den Haag II.

De Partij richte een Partijschool op.

138. Afd. Hoofddorp.

Kleine afdelingen worden in de gelegenheid gesteld brochures tegen eenzelfde laag prijs te bekomen, als groote afdelingen betalen, bij afname van een groot aantal.

139. Afd. Hoek van Holland.

Het Congres spreke zich eindelijk uit voor een ernstig onderzoek naar de vorderingen en de waarde van de internationale taal „Esperanto”.

140. Afd. Rotterdam IV.

De afdeling stelt voor, meer dan tot dusver aandacht te schenken aan de wereldhulptaal „Esperanto”.

141. Afd. Julianadorp.

Het Congres spreke zich uit, dat meer dan tot heden geschiedde de wereldtaal „Esperanto” moet worden bevorderd ook ten gebruike op internationale congressen.

Arbeidersontwikkeling.

142. Partijbestuur.

De S.D.A.P. sticht tezamen met het N.V.V. een Instituut voor Arbeidersontwikkeling.

Het Bestuur van dit Instituut bestaat uit negen personen, waarvan er twee worden aangewezen door het Partijbestuur der S.D.A.P., twee door het Bestuur van het N.V.V., één door den Raad van Commissarissen van de Centrale Arbeidersverzekeringsbank, die lid moet zijn der S.D.A.P. en twee door de op te richten plaatselijke vereenigingen voor Arbeidersont-

wikkeling. Deze zeven leden benoemen in overleg met de besturen van N.V.V. en S.D.A.P., twee bezoldigden bestuurders. De bestuursleden treden jaarlijks af en zijn terstond hernoembaar.

Het Instituut wordt te Amsterdam gevestigd. Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter.

Het Instituut zal tot taak hebben de arbeidersontwikkeling te bevorderen in den geest, aangegeven door het rapport der Commissie voor de bestudeering van het vraagstuk der Arbeidersontwikkeling, zooals dit door de congressen van Partij en Vakverbond in 1924 werd aanvaard.

Het Instituut is in zijn werkwijze vrij, behoudens dat zijn statuten en huishoudelijk reglement, benevens zijn jaarlijksch werkplan, begrooting, rekening en verantwoording en jaarverslag de goedkeuring van het Partijbestuur der S.D.A.P. en het bestuur van het N.V.V. behoeven.

De kosten worden gevonden uit subsidies van S.D.A.P., N.V.V. en vakbonden. Daarenboven zullen de twee eerstgenoemde lichamen het hun toekomende deel der overwinst van de Centrale aan het Instituut afstaan. Daarnaast kan het Instituut van haar leden, van aangesloten verenigingen, van deelnemers aan het ontwikkelingswerk of op andere wijze trachten inkomsten te verkrijgen.

a. Amendement Afd. Rotterdam II.

In te lasseschen na de woorden „twee bezoldigden” het volgende: De twee bezoldigden treden op als leiders van het Instituut.

b. Amendement Afd. Eindhoven.

Te bepalen, dat de gesalarieerden voor 2 jaar benoemd worden.

c. De tweede alinea worde als volgt gelezen:

„Het Bestuur van dit Instituut bestaat uit 10 personen, waarvan er twee worden aangewezen door het Partijbestuur der S. D. A. P.; een door het Hoofdbestuur van den Bond van Soc. Dem. Vrouwenklubs enz.

Diversen.

BELEID KAMERFRAKTIE.

143. Afd. Neede. (Nagekomen.)

Het congres drage de Soc. Dem. Kamerfractie op eenparig te strijden voor afschaffing van den vervroegden zomertijd.

144. Afd. Goor. (Nagekomen.)

Het congres betreurt het standpunt, ingenomen door de Soc. Dec. Raadsfractie van Amsterdam inzake de Vlootwet-motie door de communistische raadsfractie ingediend en noodigt het P.B. uit, in het vervolg bij dergelijke acties de noodige leiding te geven waardoor de eenheid dier acties kan worden bevorderd.

DRUK „VOORUITGANG” - AMSTERDAM

BEGROOTING VAN INKOMSTEN EN UITGAVEN VOOR DE PARTIJKAS DER S. D. A. P. OVER HET JAAR 1924.

<i>Inkomsten.</i>	Nummers. Posten winst- en verlies- rekening '23.	Begrooting 1923.	Inkomsten of uitgaven cijfers 1923.	Begrooting 1924.
1 Contributie Afdeelingen	1	f 94.000.—	f 99.388.38	f 95.000.—
2 Contributie verspreide leden	2	„ 300.—	„ 205.84	„ 200.—
3 Bijzondere inkomsten	3—4—5	„ 700.—	„ 4.190.07½	„ 800.—
Totaal		f 95.000.—	f 103.784.29½	f 96.000.—
<i>Uitgaven.</i>				
1 Kantoorhuur en belasting	1	f 2.000.—	f 2.192.40	f 2.500.—
2 Congreskosten	2	„ 10.000.—	„ 5.575.57	f 10.000.—
3 Vergaderingen Partijbestuur	3	„ 1.500.—	„ 952.48½	„ 1.000.—
4 Bureaukosten	4	„ 1.500.—	„ 1.695.25½	„ 1.750.—
5 Salarissen bestuurders	5	„ 9.000.—	„ 9.346.12	„ 9.350.—
6 Onkosten bestuurders	6	„ 2.000.—	„ 2.197.87	„ 2.000.—
7 Salarissen propagandisten	7	„ 26.300.—	„ 26.535.20	„ 27.000.—
8 Salarissen personeel	9	„ 12.500.—	„ 13.295.12	„ 12.500.—
9 Kantoorbehoeften	10	„ 1.000.—	„ 2.685.09½	„ 2.500.—
10 Porti, Telegraaf en Telefoon	11	„ 4.000.—	„ 5.029.58	„ 5.000.—
11 Kosten Archief	12	„ 2.500.—	„ 1.453.12½	„ 1.000.—
12 Uitgave Correspondentieblad	13	„ 1.800.—	„ 1.099.85	„ 1.250.—
13 Internationale Congressen en bijeenkomsten	14	„ 3.000.—	„ 3.101.85	„ 1.500.—
14 Kosten Partijraad	15	„ 1.000.—	„ 755.95	„ 2.000.—
15 Actie en Propaganda	16	„ 3.550.—	„ 5.039.88½	„ 4.000.—
16 Subsidies	17	„ 8.500.—	„ 8.500.—	„ 9.000.—
17 Buitengewone subsidies	18	—	„ 11.157.51½	„ 1.000.—
18 Partijcommissies enz.	19—20—21	„ 1.500.—	„ 533.40	„ 1.000.—
19 Kantoormeubilair	23	—	„ 534.25	„ 500.—
20 Contributies	24	„ 100.—	„ 937.70	„ 1.000.—
21 Diversen	8—22—25—26—27	—	„ 5.668.55½	„ 150.—
— Pensioenen		„ 3.250.—	—	—
Totaal		f 95.000.—	f 108.286.71½	f 96.000.—

Toelichting Inkomsten.

1. Een uitvoerige becijfering, als wij vorig jaar gaven, laten wij ditmaal achterwege. Het leek ons verstandig bij de vaststelling van deze begrootingspost rekening te houden met de economische omstandigheden die op de contributieontvangsten sterken invloed kunnen hebben.
2. Gesteld op de uitkomst van vorig jaar.
3. In 1923 werd een zeer gunstig cijfer verkregen, in hoofdzaak door een verrekening met de N. V. „Ontwikkeling”. Vandaar dat wij daarmee geen rekening hebben gehouden en het ongeveer telken jare verkregen bedrag, op deze begrooting plaatsten.

Toelichting Uitgaven.

1. Berekend op den toestand ingetreden na de verbetering der partijbureaux.
2. Het uitgavencijfer van 1923 kan geen basis voor deze begrooting zijn, omdat toen slechts twee dagen gecongreseerd is.

3. Berekend op den toestand ingetreden na de verbetering der partijbureaux.
4. Deze begrootingspost voor 1923 is overschreden door de invoeging van het Bureau van den Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs, wat bureauwerk, administratie enz. betreft. Op de daardoor ontstane verhoogde uitgave is thans gerekend.
5. In dezen post is thans ook de vastgestelde vacantietoelag opgenomen, hetgeen vorig jaar niet het geval was.
6. De begrootingspost voor 1923 is overschreden, doordat de beide bestuurders zeer veel op reis waren. Het leek ons veilig daarvoor ook voor 1924 te baseeren.
7. Tien propagandisten, minimum-salaris, twee persoonlijke toelagen, plus kosten Invaliditeitsverzekering.
8. De overschrijding van de begrootingspost voor 1923, was in hoofdzaak het gevolg van buitengewone hulp, die werkzaam geweest is bij het rangschikken van archief en bibliotheek. Aan-

- vankelijk was de bedoeling deze extra-salariskosten op post 12 te doen drukken. Bij vergelijking blijkt, dat de overschrijding daar terugte vinden is.
9. De overschrijding der begrotingspost voor 1923, was het gevolg van het gestadig zich uitbreidende werk aan het partijbureau. Bovendien moet men ook hier met de invoeging van het Bureau van den Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs rekening houden. Vandaar ook dat het cijfer voor 1924 op de uitkomst van 1923 gebaseerd is. Men zie verder post 13.
 10. Voor deze post geldt ongeveer de opmerking, bij vorige post gemaakt .
 11. Men zie allereerst onze toelichting bij post 9. Voor 1924 zal minder bergmateriaal nodig zijn. Met het oog daarop is een kleiner bedrag begroot dan in 1923 is gebruikt. Eenig salaris voor een tijdelijke hulp die de bibliotheek catalogiseert, zal onder post 9 worden opgenomen.
 12. In 1923 was in den begrotingspost ook een cijfer voor ander drukwerk opgenomen, thans onder post 10 berekend.
 13. Kon belangrijk lager worden begroot, omdat voor 1924 niet op een internationaal congres gerekend behoeft te worden, in ieder geval geen Internationaal bericht behoeft te worden uitgegeven.
 14. Dit begrotingscijfer is, vergeleken bij vorig jaar verdubbeld met het oog op de bijeenkomst die nog dit jaar voor de verkiezing van 1925 te wachten is.
 15. Een grooter bedrag blijkt niet beschikbaar.
 16. A. J. C. f 5000, Bond van Soc. Dem. Vrouwenclub f 4000, met inbegrip salaris secretaresse.
 17. Een grooter bedrag blijkt niet beschikbaar, het cijfer voor 1923 was trouwens zeer hoog tengevolge van een belangrijke verrekening met de N. V. „Ontwikkeling”.
 18. In dit begrotingscijfer is gerekend op kosten van commissies, die reeds thans te verwachten zijn.
 19. Gebaseerd op uitkomsten vorig jaar.
 20. Hieronder is voor 1924 ook de contributie voor de Socialistische Arbeiders-Internationale opgenomen.
 21. Niet vooruit te schatten, in het uitkomstencijfer over 1923 is trouwens ook afschrijving op effecten opgenomen. Overigens sluitpost.

Algemeene opmerking.

Ook ditmaal hielden wij bij het samenstellen der begrooting den verderen uitbouw en de consolidatie van onze Partij-organisatie in het oog. In de begrooting is niet opgenomen de vaststaande uitgave aan pensioenen. Het lijkt ons juister deze uitgave te bestrijden uit de „extra heffing” en volgend jaar tegenover deze uitgave een inkomstenpost te stellen aan de hand van het resultaat, dat dan hopelijk bereikt zal zijn.

De Partijpenningmeester
W. DROP.

Amsterdam, Februari 1924.

Verslag over het jaar 1923.

INLEIDING.

1923 is voor de partij een jaar van frisch leven, van felle actie en groot resultaat geweest.

De maand Januari was de „Roode Maand”, waarin de partijgenooten er op uittrokken om leden voor de partij en abonnees op onze pers te winnen.

Tegen de militaire bezetting van het Roergebied door het Fransche leger meende de leiding der partij, in samenwerking met het N. V. V., onmiddellijk een protest te moeten laten hooren; zij belegden daarvoor in het land een serie vergaderingen, die alle goed slaagden.

In Maart werd de Vrouwendag gehouden, terwijl in April de Provinciale Statenverkiezingen plaats vonden, die wederom werk aan den winkel brachten. Doch de ware werkklust kwam pas tot uiting bij de Gemeenteraadsverkiezingen, toen bij den strijd om ons aantal zetels te behouden, tegen de fel opdringende reactie energiek en stevig moest worden aangepakt en volgehouden. Het resultaat — de teruggang is van geringe beteekenis — kan dan ook niet anders dan gunstig genoemd worden.

Na deze verkiezingen sluimerde de partij niet in, doch begon de propaganda voor „Onze Dag”, de groote demonstratie, welke 23 September in Amsterdam zou worden gehouden. Deze groote betooging zou de inzet zijn voor onze eischen van Medezeggenschap en Bedrijfsorganisatie, maar door het militairistisch streven onzer reactionnaire regering, die binnen zeer korten tijd een vlootwet, welke ons land 300 miljoen zou kosten, wilde doordrijven, moest aan de leuzen voor dezen dag ééne worden toegevoegd, n.l. „Tegen de Vlootwet!”, die in niet geringe mate het welslagen dezer betooging heeft bevorderd. Zoo werd de 23 September-demonstratie met haar 70.000 deelnemers de grootste en indrukwekkendste, die ooit in Nederland is gehouden.

Na deze ontzagwekkende demonstratie volgde ons Vlootwetpetitionnement. Met de activiteit onzer leden ging het crescendo. Ieder lid was er op uit om handteekeningen tegen het vlootwetsontwerp te verzamelen. In slechts drie weken tijd kwamen meer dan 1.132.000 handteekeningen in, welke 16 October bij de regering werden ingeleverd.

Het resultaat, de verwerping van de vlootwet op 26 October, deed een juichkreet door het land gaan.

De regeringscrisis bracht een tijdelijke inzinking teweeg, welke wij echter spoedig te boven kwamen. Het manifest met ons regerings-program, het tweede, waarin tot waakzaamheid en protest werd opgewekt, werd in honderdduizenden exemplaren verspreid; een extra propaganda-nummer van „De Proletarische Vrouw” met Kerstmis, speciaal aan den vrede gewijd, besloot dit jaar van actie.

Mogen we dus terugzien op een jaar vol van arbeid en strijd — toch kunnen wij niet ten volle tevreden zijn, zoolang de weerslag van ons

werken niet terug gevonden wordt in een stevigen groei van het ledental en in een geest van afkeer van klein krakeel, dat in het afgelopen jaar in meer dan één afdeling het partijleven heeft bedorven en aan het P.B. veel tijd en energie kostten, die beter aan grotere zaken besteed waren. Hopen we, dat het jaarverslag over 1924 zal kunnen getuigen van een ongekende werkkracht en van een afdelingsleven, dat zich kenmerkt door groote kameraadschap, sterk eigen initiatief en fellen strijd lust tegen de bourgeoisie. Zoo alleen zullen wij de wereld winnen!

AANTAL AFDEELINGEN.

Het aantal afdelingen der Partij bedroeg op:
31 December 1922 583
31 „ 1923 591

Op 30 September 1922 bedroeg het aantal afdelingen, zooals het in ons jaarverslag over 1922 wordt aangegeven, 585.

In het eerste kwartaal 1923 werden nieuw opgericht 21 afdelingen, opgeheven 9; in het tweede kwartaal 8 opgericht, opgeheven 7; in het derde kwartaal opgericht 2 en opgeheven 11 (van deze 11 werden er 3 gecombineerd met andere afdelingen), terwijl in het vierde kwartaal werden opgericht 9 afdelingen en 5 opgeheven, het laatste aantal, dat wij in ons vorig verslag konden vermelden.

Het aantal afdelingen was op 31 December 1923 591. In vergelijking met 1922 een toename van 8 afdelingen.

HET AANTAL LEDEN.

Het aantal leden bedroeg op:
31 December 1922 42047
31 „ 1923 41230

Uit deze cijfers blijkt, dat het ledental sinds 31 December 1922 met pl.m. 800 teruggelopen is. Wij laten hieronder volgen een overzicht van het totaal aantal leden, over de laatste 4 kwartalen:

1 Januari	1923	42047
31 Maart	1923	42555
30 Juni	1923	42887
30 September	1923	41774
31 December	1923	41230

Een beschouwing dezer cijfers leert, dat de „Roode Maand” in Januari en de activiteit bij de Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen tusschen Maart en Juli ons een matige winst gebracht hebben, die echter in de volgende kwartalen — ondanks de 23-September betooging, ondanks de Vlootwetpetitie — in een verlies gekeerd is.

De teruggang in de loonen, de grootere werkloosheid, waardoor onze vrij hooge contributie zwaarder drukt, kunnen wellicht dit verschijnsel ten deele verklaren.

Hieronder volgt een overzichtje, aangevende het totaal aantal leden der partij, benevens het aantal mannelijke en het aantal vrouwe-

lijke leden afzonderlijk over de laatste 16 kwartalen, naast het percentage van voor- en achteruitgang per kwartaal.

Data	Totaal aantal leden	pCt. voor of achteruit	Totaal aantal mannen	pCt. voor of achteruit	Totaal aantal vrouwen	pCt. voor of achteruit
31 Maart 1920	46.195	—	37.358	—	8.837	—
30 Juni 1920	43.401	—6.05	34.694	—7.13	8.707	—1.47
30 September 1920	39.344	—9.35	31.395	—9.57	7.949	—8.71
31 December 1920	37.412	—4.91	29.770	—5.17	7.642	—3.86
31 Maart 1921	36.580	—2.22	28.956	—2.73	7.624	—0.24
30 Juni 1921	38.284	+4.66	30.262	+4.51	8.022	+5.22
30 September 1921	37.867	—1.09	29.821	—1.46	8.046	+0.30
31 December 1921	41.472	+9.52	32.601	+9.32	8.871	+10.25
31 Maart 1922	41.816	+0.83	32.668	+0.21	9.148	+3.12
30 Juni 1922	43.028	+2.90	33.282	+1.88	9.746	+6.53
30 September 1922	42.935	—0.22	32.961	—0.91	9.974	+2.35
31 December 1922	42.047	—2.07	32.173	—2.39	9.874	—1.00
31 Maart 1923	42.555	+1.21	32.314	+0.44	10.241	+3.72
30 Juni 1923	42.887	+0.78	32.476	+0.50	10.411	+1.66
30 September 1923	41.774	—2.60	31.629	—2.61	10.145	—2.56
31 December 1923	41.230	—1.30	31.246	—1.21	9.984	—1.59

Bij nauwkeurig beschouwen van deze cijfers blijkt, dat relatief het percentage van het aantal vrouwelijke leden steeds een kleineren teruggang of grooteren vooruitgang te zien geeft. Wij meenen hierop de aandacht te moeten vestigen, omdat wij van oordeel zijn, dat bij een goed geleide, stevig georganiseerde

vrouwenpropaganda in de naaste toekomst ons ledental vooral met vrouwelijke leden belangrijk kan worden vergroot.

Wij laten hieronder ter beoordeeling van ons ledenverloop na 1 Maart 1921, het laagste punt, nog een overzicht volgen per federatie:

FEDERATIE.	1921	1921	1921	1921	31/3	30/6	30/9	31/12	31/3	30/6	30/9	31/12
	31/3	30/6	30/9	31/12	1922	1922	1922	1922	1923	1923	1923	1923
1. Friesland	4446	4453	4414	4963	5219	5404	5374	5328	5625	5533	5350	5267
2. Groningen	3341	3256	3121	3435	3490	3463	3431	3300	3271	3191	3098	3012
3. Drente	1413	1425	1406	2129	2477	2503	2119	1938	1796	1755	1575	1492
4. Overijssel	2428	2445	2433	2641	2683	2893	2912	2838	2804	2833	2825	2792
5. Gelderland	3584	3724	3561	3878	3801	4018	4178	4154	4319	4542	4438	4358
6. Utrecht	1632	1727	1794	1962	2015	2047	2142	2094	2041	2058	2035	2072
7. N.-Holland N.	2895	2908	2870	3270	3255	3516	3481	3435	3636	3546	3458	3431
8. N.-Holland Z.	1825	1922	1887	1980	1986	2077	2161	2197	2215	2265	2214	2148
9. Amsterdam	4872	5727	5627	5595	5397	5454	5339	5169	5074	5257	5188	5234
10. Rotterdam	2233	2579	2670	3072	3022	3078	3069	3031	3096	3138	3138	3098
11. Den Haag	1732	1760	1752	1766	1776	1793	1904	1863	1823	1848	1862	1899
12. Zuid-Holland	4002	4094	4238	4622	4672	4753	4727	4607	4593	4747	4595	4442
13. Zeeland	565	554	540	617	608	609	620	641	730	740	682	674
14. Noord-Brabant	753	843	741	743	740	719	732	726	734	736	659	656
15. Limburg	859	867	812	799	675	701	746	726	798	698	657	655
Totaal	36580	38284	37867	41472	41816	43028	42935	42047	42555	42887	41774	41230

Veel valt uit deze cijfers niet af te leiden, omdat gedurende dit tijdsverloop, dan hier, dan daar, vele plaatselijke omstandigheden en gebeurtenissen het totaal van een provincie beïnvloedden. Doch wel staat vast, dat onze vooruitgang hoofdzakelijk gezocht moet worden in de provincies Friesland, Gelderland, Utrecht, Overijssel, Zuid-Holland, Noord-Holland en de federatie Rotterdam. De vooruitgang, welke Amsterdam te zien geeft in het tweede kwartaal 1921, vindt haar oorzaak in de tusschentijdsche verkiezing, waarbij een flinke propaganda ontwikkeld is. Overigens moet het de Partij tot nadenken stemmen, dat in de drie grootste steden, met een gezamenlijk inwonertal van rond 1.600.000 zielen, slechts 10.000 sociaal-democraten georganiseerd zijn, waarbij Amsterdam en Den Haag met hun steeds om hetzelfde punt schommelend aantal wel het slechtste figuur slaan. De oorzaak van den vooruitgang in Drenthe in het laatste kwartaal 1921 en eerste kwartaal 1922 valt ook niet moeilijk aan te wijzen. Juist in dien tijd

werd de opbrengst van de krabbelpenning voor den nood in de veenen verdeeld.

Afgezien van enkele up en downs geven Limburg en Noord-Brabant een gestadigen teruggang te zien, terwijl dit juist de provincies waren, die ons bij de verkiezingen in 1922 percentsgewijs eenige winst in stemmental brachten. Wellicht kunnen zij bij betere organisatie ook winst in ledental brengen. Wij achten het van voldoende belang, dat deze cijfers eens rustig worden bekeken.

PARTIJBESTUUR.

Overeenkomstig de bepalingen der statuten en reglementen der Partij, werden door de afdelingen de volgende kandidaten gesteld voor het Partijbestuur, die een candidatuur aanvaardden:

A. Voor het dagelijksch bestuur:
als voorzitter W. H. Vliegen, Amsterdam (aftredend); als secretaris C. Werkhoven, Bussum (aftredend); als penningmeester W. Drop, Amsterdam (aftredend); als leden A. B.

Kleerekoper, Amsterdam (aftredend) en F. M. Wibaut, Amsterdam (aftredend).

Verder werd voor het dagelijksch bestuur candidaat gesteld R. Kuyper, Amsterdam, die verklaarde geen candidatuur te aanvaarden.

B. Voor lid van het overige deel van het Partijbestuur:

J. A. Bergmeijer, Dordrecht (aftredend); H. de Boer, Leeuwarden; K. Brok, Rolde; Mr. D. A. van Eck, Leiden; F. v. d. Goes, Amsterdam (aftredend); Suze Groeneweg, Rotterdam (aftredend); R. Kuyper, Amsterdam (aftredend); Jos. Loopuit, Amsterdam (aftredend); Mr. G. W. Sannes, Rotterdam (aftredend); J. H. Schaper, Rijswijk (aftredend); Mw. A. Secrève-Bregman, Utrecht; W. v. d. Sluis, Almelo; Mr. P. J. Troelstra, Scheveningen (aftredend).

Voorts werden voor het overige gedeelte van het P. B. de volgende kandidaten gesteld, die verklaarden geen candidatuur te aanvaarden:

E. Rugge, Groningen; Mw. A. E. J. de Vries—Bruins, Groningen; P. Hiemstra, Utrecht; S. de Wolff, Amsterdam; J. H. F. v. Zadelhoff, Dordrecht; L. M. Hermans, Arnhem en Mw. C. de Bie—Tiemans, Overschie.

Bij enkele candidaatstelling werden op het congres gekozen tot leden van het D. B.:

W. H. Vliegen als voorzitter; C. Werkhoven, secretaris; W. Drop, penningmeester; A. B. Kleerekoper en F. M. Wibaut.

Op de kandidaten voor de overige plaatsen in het P. B. werden uitgebracht 1032 geldige stemmen.

Hiervan verkregen:

P. J. Troelstra	1026	stemmen
J. H. Schaper	997	„
G. W. Sannes	987	„
S. Groeneweg	929	„
F. van der Goes	927	„
J. A. Bergmeijer	838	„
R. Kuyper	828	„
Jos. Loopuit	576	„
D. A. van Eck	447	„
W. van der Sluis	354	„
H. de Boer	143	„
K. Brok	59	„
Mevr. A. Secrève-Bergman	118	„

Volgens dezen uitslag werden alle aftredende Partijbestuurders herkozen.

Door het overlijden van p.g. Jos. Loopuit, moest in de ontstane vacature worden voorzien en werd p.g. D. A. v. Eck, als eerste plaatsvervanger, lid van het P. B.

VERGADERINGEN PARTIJBESTUUR.

Het P. B. kwam in 1923 12 malen bijeen, terwijl 6 vergaderingen belegd werden met het bestuur van het N. V. V. en de Kamerfractie, waarvan drie waren gewijd aan het vraagstuk der sociale verzekering en drie aan besprekingen over de regeeringscrisis. Bovendien werden twee vergaderingen gehouden met het bestuur van de A. J. C. en het N. V. V., inzake het dienstweigeringsvraagstuk.

PARTIJRAAD.

De Partijraad kwam in dit jaar bijeen op Zaterdag 9 Juni des middags 1 uur in café „De Kroon” te Amsterdam.

Deze vergadering was bijeengeroepen, om de candidaatstelling voor de Eerste Kamerverkiezingen te regelen.

Het Partijbestuur had — uitvoering gevend aan het op de laatstgehouden congres aangenomen voorstel-Helder — van te voren aan de federaties namen gevraagd van personen, die naar haar oordeel voor een candidatuur in aanmerking kwamen. De volgende namen werden opgegeven:

J. H. Anema, J. A. Bergmeijer, Mr. W. A. Bongers, P. de Bruin, Ch. G. Cramer, J. v. Dok, W. Drees, L. J. H. Eversen, P. G. Gruys, Ds. A. v. d. Heide, L. M. Hermans, A. W. Heykoop, L. J. de Jong, W. C. de Jonge, N. G. Kam, H. H. v. Kol, J. Kolk, G. F. Lindeyer, L. M. Mansholt, Mw. Mansholt, P. Moltmaker, L. Onderdijk, F. L. Ossendorp, J. Oudegeest, J. H. Paris, Henri Polak, C. Pothuis-Smit, E. Rugge, B. J. v. Stapele, R. Stenhuis, S. de Wolff, F. M. Wibaut en A. B. de Zeeuw.

Daarvan wenschen J. H. Anema, Mr. W. A. Bongers, Ds. A. v. d. Heide, N. G. Kam, L. M. Mansholt, Mw. Mansholt, L. Onderdijk, L. J. de Jong en J. Oudegeest niet voor een candidatuur in aanmerking te komen.

Het Partijbestuur maakte de hieronder volgende voorloopige voordracht, die het den Partijraad voorlegde:

Noord-Holland en Friesland: 1. H. Polak, 2. C. Pothuis—Smit; 3. F. M. Wibaut; 4. F. L. Ossendorp; 5. J. Kolk; 6. J. A. Geerts.

Groningen, Drente, Overijssel en Gelderland: 1. Mr. M. Mendels; 2. R. Stenhuis; 3. E. Rugge; 4. L. M. Hermans; 5. H. v. d. Vegt; 6. Frederiks.

Zuid-Holland: 1. H. H. v. Kol; 2. Ch. G. Cramer; 3e. A. W. Heykoop; 4. F. L. Ossendorp; 5. P. Danz; 6. A. B. de Zeeuw.

Noord-Brabant, Limburg, Utrecht en Zeeland: 1. W. C. de Jonge; 2. P. Moltmaker; 3. G. F. Lindeyer; 4. P. G. de Gruys.

Het resultaat van de zeer uitvoerige besprekingen op den partijraad is geweest, dat de volgende officieele kandidaten-lijsten werden vastgesteld en ingediend:

Lijst Noord-Holland-Friesland: 1. H. Polak; 2. C. Pothuis—Smit; 3. F. M. Wibaut; 4. F. L. Ossendorp; 5. J. Kolk; 6. L. J. de Jong

Lijst Groningen, Drente, Overijssel en Gelderland: 1. Mr. M. Mendels; 2. R. Stenhuis; 3. E. Rugge; 4. L. M. Hermans; 5. H. J. v. d. Vegt; 6. A. Langejan.

Lijst Zuid-Holland: 1. H. H. v. Kol; 2. Ch. G. Cramer; 3. A. B. de Zeeuw; 4. F. L. Ossendorp; 5. P. Danz; 6. A. W. Heykoop.

Lijst Noord-Brabant, Limburg, Utrecht en Zeeland: 1. W. C. de Jonge; 2. P. Moltmaker; 3. G. F. Lindeyer; 4. P. Gruys.

Op deze vergadering werd verder behandeld een verzoek van de Vrijzinnig-Democratische Partij om bij de verkiezing der leden van de Eerste Kamer tot stemmenruil over te gaan. Daar met dezen stemmenruil, vast twee zetels voor onze Partij en één voor den Vrijzinnig Dem. Bond waren te winnen, zonder dat daar tegenover eenig offer behoefde te worden gebracht, besloot de Partijraad tot deze samenwerking.

Verder vonden uitvoerige besprekingen plaats over den toestand der Partij.

In de maand September werd een vergadering gehouden met afgevaardigden van de

gewestelijke en stedelijke federaties, waar een plan voor de winterpropaganda werd besproken.

Pg. Chr. v. Doorn, onderdirecteur van „Het Volk”, gaf op deze vergadering een uitvoerig overzicht van den stand van „Het Volk”, „De Proletarische Vrouw” en „Ontwikkeling” en zette in een breed opgezet betoog uiteen hoe de propaganda daarvoor moest worden gevoerd en welke plannen bij de directies in voorbereiding waren.

Door Mw. Tilanus werd op deze vergadering een opwekkend woord voor de vrouwenpropaganda gesproken, terwijl Koos Vorrink zulks voor de A. J. C. deed.

Voorts gaf de partijsecretaris een toelichting bij het volgende propagandaplan voor den winter 1923/1924 dat voor een groot deel bij het verschijnen zal zijn uitgevoerd.

Voor de schriftelijke propaganda werd het volgende vastgesteld:

1. Met „Ontwikkeling” was overeengekomen, dat voorloopig maandelijks een nieuwe propaganda-brochure zou verschijnen, die behoudens uitzonderingsgevallen, tegen een prijs van ten hoogste f 0.10 zou beschikbaar worden gesteld.

2. Tegen de pamfletten, die door onze tegenstanders bij de Kamer- Raad- en Statenverkiezingen zijn verspreid, werden verschillende strooibiljetten samengesteld en verspreid.

3. Ten behoeve van onze gemeenteraadsleden worden een 4-tal boekjes uitgegeven door „Ontwikkeling”. Het eerste van N. A. de Vries over „Het stelsel der gemeentebelastingen” is bereids uitgekomen. Verder volgen:

Het Onderwijs (voorbereidend, lager, middelbaar en hooger, voorzover de gemeente er iets mee te maken heeft);

Woningvoorziening (bouw- en woningtoezicht, grondpolitiek, stadsuitbreiding etc.).

Volksgezondheid, ziekenzorg, blindenzorg, geneeskundige dienst, kraamverpleging etc.)

Het ligt in de bedoeling over elk onderdeel van de gemeentepolitiek een boekje van 100 à 200 bladzijden te doen verschijnen, dat ook in abonnement verkrijgbaar zal worden gesteld.

4. Bij belangrijke gebeurtenissen in het parlement (bijvoorbeeld: de behandeling van de Vlootwet etc.) worden vliegende blaadjes voor de afdelingen beschikbaar gesteld tegen lagen prijs.

5. Elke maand wordt een brochure uitgegeven, die de voornaamste gebeurtenissen schetst, welke op het gebied van Eerste- en Tweede Kamer, Staten en belangrijkste gemeenteraden zijn voorgevallen, scheeve voorstellingen over onze beweging, in de bladen onzer tegenstanders voorkomende, worden er in recht gezet, leugens weersproken. Deze brochures zijn speciaal bestemd voor onze sprekers, debaters en huisbezoekers. Zij blijven van maand tot maand met de feiten op de hoogte en hebben vooral tegen de verkiezingen een waardevolle verzameling materiaal, waar ze den weg in weten.

6. Tegen Kerstmis wordt, speciaal voor de vrouwen, een kaart uitgegeven in een zeer groot aantal exemplaren, over: „De vrouw en de vrede.”

7. De afdelingen zullen opgewekt worden zich met een kort strooibiljet tot de bevolking te wenden, zoo vaak een belangrijke plaatselijke gebeurtenis dit wenschelijk maakt. In

kleine gemeenten moet hiertoe eenige leiding of aansporing van het gewestelijk bestuur uitgaan.

8. Ten verkoop en ter verspreiding onder de studenten wordt een speciale brochure uitgegeven.

Voor de mondelingen propaganda:

1. Zoo spoedig mogelijk na het verschijnen van het rapport over Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap, wordt door Partij en Vakverbond een congres en een cursus georganiseerd, waarin de verschillende onderdelen van het rapport door leden van de betrokken commissien worden toegelicht en gepopulariseerd.

Tot dezen cursus worden in de eerste plaats de hoofdbesturen der vakbonden en onze sprekers uitgenoodigd.

Met de deelnemers aan dezen cursus organiseren de gewestelijke besturen op zooveel mogelijk plaatsen, in samenwerking met de vakbeweging ter plaatse, kleinere cursussen, opdat de eerste begrippen van medezeggenschap en bedrijfsorganisatie ten minste zoo snel mogelijk gemeengoed onder de Partijgenooten worden.

2. Elke afdeling belegt in het komende vergaderseizoen minstens één openbare vergadering, als 't kan, opgeluisterd door muziek, zang, een toneelstukje, lichtbeelden etc. Zoo mogelijk wordt daarnaast nog een openbare vergadering belegd, meer in het bijzonder voor de propaganda onder de vrouwen.

3. De gewestelijke besturen organiseren op zooveel mogelijk plaatsen cursussen over gemeentepolitiek.

4. Elk gewestelijk bestuur dient na te gaan in welke plaats van zijn gewest geen afdeling bestaat. Mochten er plaatsen zijn, waar een eenigszins beduidend aantal roode stemmen zijn uitgebracht bij de Kamer- of Statenverkiezing, dan moeten de omliggende afdelingen op deze plaatsen eerst eenige keeren onze lectuur verspreiden, om er daarna een openbare vergadering te beleggen en te komen tot oprichting van een partij-afdeling.

5. Tijdens en na de behandeling van de Vlootwet, en indien de tijd het toelaat, er reeds vóór, belegt ieder afdeling een openbare vergadering tegen het „Vlootwet-schandaal”.

6. In December wordt een tweedaagsche cursus gehouden, speciaal voor onze vrouwelijke raadsleden.

7. In Januari organiseert de Partij een cursus ter behandeling van vraagstukken, die voor de kleine landgebruikers van belang zijn.

8. Ons Boerenblad blijft na 1 Januari bestaan, doch slechts voor abonnees, terwijl de bestaen ter verspreiding tegen kostprijs aan de afdelingen geleverd worden. De mogelijkheid wordt onderzocht het maandblad te veranderen in een veertiendaagsch blad van kleiner formaat.

9. In de drie of vier grootste plaatsen van ons land organiseert het P. B. met behulp der desbetreffende federaties een serie openbare en (of) cursusvergaderingen met bekende buitenlandsche sprekers of theoretici.

Door de werkzaamheden verbonden aan de 23 September-demonstratie, het Vlootwet-petitionnement, de regeeringscrisis, het congres voor bedrijfsorganisatie en de actie tegen de onderwijsverslechteringen moesten de cursus-

sen voor de vrouwelijke gemeenteraadsleden en over het landbouwvraagstuk uitgesteld worden tot den zomer en het najaar van 1924.

VERKIEZING PROVINCIALE STATEN.

Naast de verkiezing voor de Eerste Kamer, vonden ook in dit jaar de verkiezingen voor de Provinciale Staten en Gemeenteraden plaats.

Waar de voorbereidende werkzaamheden voor de Statenverkiezingen reeds op het einde van 1922 waren begonnen en waar de propaganda voor deze verkiezingen grootendeels door de federatiebesturen werd gevoerd, volstaan wij met het geven van een overzicht van den uitslag. Hiernevens volgt een staat A. aangevende de verkiezingscijfers van de Kamerverkiezingen van 1918 en 1922, Statenverkiezingen 1919 en 1923, benevens het percentage stemmen, dat onze partij bij elke verkiezing verkreeg.

De cijfers van Noord-Holland zijn op nevensgaande staat B nog eens onderverdeeld in

Noord-Holland Noord,

omvattende de Statenkieskringen Helder, Hoorn, Zaandam of wel den Kamerkieskring Helder.

Noord-Holland Zuid,

omvattende de Statenkieskringen Haarlem, Velsen en Weesp of wel den Kamerkieskring Haarlem.

Amsterdam.

Die van Zuid-Holland zijn onderverdeeld in Rotterdam, Den Haag en

Zuid-Holland,

bedoeld als het overige deel van Zuid-Holland (Statenkieskringen Leiden, Gouda, Delft, Dordrecht, Ridderkerk, of wel de Kamerkieskringen Leiden en Dordrecht.

Ons aantal Statenleden liep van 117 tot 107 terug. Een vergelijking tusschen het percentage stemmen, dat onze Partij kreeg bij de Tweede Kamerverkiezing van 1922 en de Statenverkiezing van 1923 toont aan, dat geen belangrijke verandering in ons stemmenaantal heeft plaats gevonden. Men zou, gezien deze cijfers, geneigd zijn de vraag, of het vrouwenkiesrecht bij deze tweede algemeene stemming zijn ongunstige werking voor ons reeds verloren heeft, bevestigend te beantwoorden.

* * *

Gebruik makend van de ervaring, opgedaan bij het uitgeven van verkiezingsmateriaal bij de Tweede Kamerverkiezingen, lieten wij voor de Statenverkiezingen twee bladen verschijnen, in de helft van het formaat van „Het Volk” met kleine pakkende artikeltjes en ruim gedrukt. De naam van deze bladen was „Stemt Rood” en „Vrouwen, Stemt Rood”. Het laatste blad, de titel geeft het reeds aan, was speciaal bestemd voor de propaganda onder de vrouwen. Door de diverse gewesten werden de volgende aantallen afgenomen:

	„Stemt Rood”	„Vrouwen St. Rood”
Friesland	—	69200
Groningen	41700	42000
Drente	12900	10150
Overijssel	16750	30150
Gelderland	54000	62000
Utrecht	43050	39200
Noord-Holland N.	—	61710
Noord-Holland Z.	34975	35700
Zuid-Holland	60000	90350
Zeeland	14000	18500
Brabant	13000	12000
Limburg	10000	12100
Amsterdam	100000	100000
Den Haag	80000	50000
	480375	633060

Bovendien werd door de federaties afzonderlijk nog verkiezingslectuur verspreid.

Onze algemeene indruk van deze verkiezing is, dat men niet alle krachten heeft ingespannen, maar onze werkers ten deele heeft gespaard voor de verkiezingen voor de gemeenteraden.

EERSTE KAMERVERKIEZING.

Ingevolge de wijziging, die dit jaar in de Kieswet werd aangebracht, vond de verkiezing ook voor de Eerste Kamer onder het stelsel van evenredige vertegenwoordiging plaats.

Zoals onder de besluiten van den Partijraad hierboven vermeld is, werd door onze Partij aan deze verkiezing deelgenomen met 4 lijsten.

Het resultaat van deze verkiezing is geweest, dat de Partij in groep I, bestaande uit de provincies Zeeland, Limburg, Noord-Brabant en Utrecht twee zetels behaalde; in Groep II, bestaande uit de provincies Groningen, Drente, Overijssel en Gelderland, drie zetels; in Groep III, bestaande uit de provincies Noord-Holland en Friesland, drie zetels en in Groep IV, de provincie Zuid-Holland, drie zetels.

Onze gekozen Eerste Kamerleden zijn:
Voor Groep I: W. C. de Jonge en P. Moltmaker.

Voor Groep II: Mr. M. Mendels, R. Stenhuis en E. Ruggie.

Voor Groep III: H. Polak, Mevr. C. Pothuis—Smit en F. M. Wibaut.

Voor Groep IV: H. H. v. Kol, Ch. G. Cramer en A. B. de Zeeuw.

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN.

Waar de Gemeenteraadsverkiezingen zich niet leenden voor een groot opgezette gecentraliseerde schriftelijke propaganda, werd door ons slechts één krant voor het geheele land beschikbaar gesteld. Het zij erkend, dat wij met de samenstelling wat den inhoud betreft, minder gelukkig zijn geweest, terwijl de verschijning door toevallige omstandigheden verlaat werd. Desondanks namen de gewesten de volgende aantallen af:

Friesland	38255
Groningen	11000
Drente	16450
Overijssel	2600
Gelderland	14800
Utrecht	17200
Noord-Holland N.	10710
Noord-Holland Z.	23850
Zuid-Holland	63900
Zeeland	5500
Noord-Brabant	12000
	<u>216265</u>

A.

PROVINCIE.	Kamer 1918		Staten 1919		Kamer 1922		Staten 1923		Aantal % gehaald b/d verk. van:			
	Totaal	S. D. A. P.	Totaal	S. D. A. P.	Totaal	S. D. A. P.	Totaal	S. D. A. P.	Kamer 1918	Staten 1919	Kamer 1922	Staten 1923
Friesland	84342	26918	77432	21506	176145	43538	160195	39297	31.7	27.7	24.7	24.5
Groningen	71933	24908	66347	19794	156868	45355	142024	34953	34.6	29.8	28.9	24.6
Drente	38857	11445	34758	8422	80269	19255	72902	15326	29.4	25.2	24.-	21.-
Overijssel	92844	20390	84476	15415	192476	38500	168955	34352	21.9	18.2	20.-	20.3
Gelderland	147455	27835	136725	23390	316389	46849	280525	45012	18.8	19.-	14.8	16.-
Utrecht	66795	12979	60349	12110	153064	28703	130126	24273	19.4	20.1	18.7	18.6
Noord-Holland	256742	60377	226953	60208	560286	141123	490724	122893	23.4	26.6	25.18	25.-
Zuid-Holland	311200	91253	287080	71773	707150	162554	632700	150982	29.3	25.-	22.99	23.5
Zeeland	50315	4917	46755	4859	104801	9573	94329	9417	9.7	10.4	9.1	10.-
Noord Brabant	145796	8145	132369	7923	310991	15562	276120	13533	5.5	6.-	5.-	4.9
Limburg	77940	7078	69828	6122	170183	16759	148138	13244	9.-	8.8	9.8	8.9
	1344219	296145	1223072	251522	2928622	567772	2596738	503282	22.-	20.9	19.4	19.4

B.

FEDERATIES	Kamer 1918		Staten 1919		Kamer 1922		Staten 1923		Aantal % gehaald b/d verk. van			
	Totaal	S. D. A. P.	Totaal	S. D. A. P.	Totaal	S. D. A. P.	Totaal	S. D. A. P.	Kamer 1918	Staten 1919	Kamer 1922	Staten 1923
Noord-Holland N.	70997	15232	65805	14057	145824	30172	131445	24670	21.4	21.3	20.6	19.1
Noord-Holland Z.	62056	11734	54183	11917	135386	27212	116903	23724	18.9	22.-	20.1	20.-
Amsterdam	123699	33411	106965	34234	279076	93739	242376	74499	27.-	32.-	30.-	30.8
Rotterdam	90853	39397	83771	33450	207150	69705	186321	66012	43.3	39.9	33.6	35.4
Den Haag	64022	20225	57930	14995	161704	40476	141131	41254	31.5	23.-	25.-	29.3
Zuid-Holland	156325	31631	145379	23328	338133	52373	305248	43716	20.2	15.8	15.5	14.3

Hoewel wat kort voor de Gemeenteraadsverkiezingen, waren wij toch nog in staat een plaat, ontworpen door p.g. Jacq. Ottens, beschikbaar te stellen. In tegenstelling tot de platen, door ons bij de Kamerverkiezingen van 1922 uitgegeven, was deze plaat zeer duidelijk en sprak direct tot de kiezers.

Afgeschrikt door de minder gelukkige platen van 1922, kwamen de bestellingen schaars binnen en was de oplaag niet bijster groot. Toen men in ons land deze plaat echter geplakt zag, kwamen nog vele aanvragen bij ons in, waaraan we echter niet konden voldoen. Van hetzelfde ontwerp lieten wij kleine plaatjes maken, waarvan nog een betrèkkelijk groot aantal werden afgenomen.

Hieronder een staasje van wat door de verschillende provincies werd betrokken:

Provincie	Aantal kleine	Aantal groote
Friesland	2030	182
Groningen	2145	221
Drente	1370	135
Overijssel	1350	68
Gelderland	1900	367
N.-Holland N.	3211	511
N.-Holland Z.	2200	435
Zuid-Holland	5145	827
Zeeland	1000	132
Noord-Brabant	1775	135
Limburg	25	10
Den Haag	695	83
Rotterdam	—	325
	25196	3661

Aangezien het geven van een geheel gespecificeerd overzicht van de gehouden gemeenteraadsverkiezingen niet mogelijk is, daar wij slechts over de uitslagen beschikken van de gemeenten, waar door onze partij aan de verkiezingen werd deelgenomen, laten wij hier volgen een overzicht volgens gegevens, die wij tot onze beschikking hebben. Uit den aard der zaak zijn deze cijfers niet te vergelijken met de cijfers van de uitslagen bij de Kamer- en Statenverkiezingen, omdat de kiezers niet, zooals bij de Kamer- en Statenverkiezingen, in elke gemeente in de gelegenheid waren, hun stem op een sociaal-democratisch candidaat uit te brengen.

Federatie	Aantal gemeenten	Aantal gemeenten waar S.-D. raadsleden verkozen zijn	Aantal gemeente waar geen S.-D. verkozen zijn	Aantal soc.-dem. raadsleden 1919	Aantal soc.-dem. raadsleden 1923
Friesland	43	38	5	138	121
Groningen	57	47	10	166	144
Drente	34	29	5	69	79
Overijssel	60	27	33	78	84
Gelderland	113	50	63	127	136
Utrecht	73	16	57	44	44
Noord-Holland N.	101	38	63	130	122
Noord-Holland Z.	34	16	18	59	51
Zuid-Holland	189	51	138	169	153
Zeeland	108	20	88	31	33
Noord-Brabant	191	15	176	30	29
Limburg	123	15	108	17	28
Amsterdam	1	1	—	14	16
Rotterdam	1	1	—	19	16
Den Haag	1	1	—	14	13
	1129	365	764	1105	1069

Daar deze verkiezingen voor de gemeenteraden het eerst onder het algemeen mannen- en vrouwenkiesrecht plaats vonden, kan de uitslag bevredigend genoemd worden. De achteruitgang dien wij te boeken hebben, is veel minder groot dan wij oorspronkelijk vreesden.

COMMISSIES.

Omdat het bestuur van het N. V. V. geen deel meer wenschte uit te maken van de commissie voor de arbeidersvacantieweek en niet meer in de eventuele onkosten wilde bijdragen, besloot het P.B. deze commissie te ontbinden, onder dankzegging voor de bewezen diensten.

In plaats van deze commissie organiseerde het Dagelijksch Bestuur een vacantieweek in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Oud-Leusden, welke door ongeveer 40 personen werd bijgewoond.

Het programma voor deze week, welke van 15—22 Juli 1923 werd gehouden, was als volgt samengesteld:

Z o n d a g 15 Juli, 12 uur, opening door F. M. Wibaut.

M a a n d a g 16 Juli, 10 uur v.m., korte inleiding door D. Valkema, „Amersfoort en Omgeving”.

M a a n d a g 16 Juli, 8 uur n.m., zangavond Jacoba Repelaer van Driel en Anton Tierie.

D i n s d a g 17 Juli 10 uur v.m., inleiding F. M. Wibaut: „Moet er iets aan de mentaliteit der arbeiders veranderen om het socialisme mogelijk te maken. Zoo ja, wat en hoe?”

W o e n s d a g 18 Juli, 10 uur v.m. Inleiding Dr. K. F. Proost: „Het verband tusschen de literatuur beweging na 1880 en de opleving der religie”.

D o n d e r d a g 19 Juli, 8 uur n.m. Inleiding F. v. d. Goes: „Ethische en aestetische motieven in een materialistische wereldbeschouwing.”

V r i j d a g 20 Juli 8 uur n.m. Muziekavond mevr. G. Polak (vleugel) en Jo Koen (viool.)

Z a t e r d a g 21 Juli, 8 uur n.m. Inleiding A. B. Kleerekoper: „Heinrich Heine en de Arbeidersbeweging”.

Z o n d a g 22 Juli. Sluiting.

Ook deze tweede vacantieweek kan als geslaagd beschouwd worden, hoewel ook thans niet die partijgenooten aanwezig waren, van welke wij gehoopt hadden, dat ze aan een dergelijke week zouden deelnemen. In tegenstelling met de gehouden week in 1922, behoefden geen tekorten te worden gedekt.

ARBEIDERSONTWIKKELING.

In samenwerking met het N. V. V., besloot het P.B. in den loop van dit jaar, tot het instellen van een commissie, die tot taak heeft, het vraagstuk der arbeidersontwikkeling te bestudeeren.

Tot leden dezer commissie werden benoemd: H. J. Bruens, A. M. de Jong, R. Kuvper, F. van Meurs, F. S.Noordhof, W. H. Vliegen, Is. Voet, Koos Vorrink, P. Voogd en C. Werkhoven, welke allen hunne benoeming aanvaardden. Als voorzitter dezer commissie werd aangewezen R. Stenhuis, als secretaris C. Werkhoven. Onder de congresvoorstellen zal men het resultaat van haar arbeid aantreffen.

BEDRIJFSORGANISATIE.

De commissie ter bestudeering van het vraagstuk der medezeggenschap en de bedrijfsorga-

nisatie, welke in 1921 was ingesteld, kwam aan het eind van dit jaar met haar rapport gereed.

Zoo als bekend ondersteld mag worden, vond op 23 en 24 Februari 1924 het congres voor de Bedrijfsorganisatie in Haarlem plaats. Gedurende de eerst komende maanden zal een speciale propaganda voor de medezeggenschap en bedrijfsorganisatie gevoerd worden. Partij en N.V.V. besloten daartoe minstens 6 maanden achtereen een speciaal blad uit te geven, terwijl 25 Mei op een 13-tal plaatsen in het land openlucht meetings over dit onderwerp gehouden zullen worden.

Ook op deze plaats een woord van dank, voor het buitengewoon belangrijke werk, dat deze commissie door de samenstelling van haar rapport voor onze beweging verricht heeft.

CONTRIBUTIEVRAAGSTUK.

Op verzoek van de federatie Amsterdam sloot het P.B. in December, tot het vormen van een commissie ter bestudeering van het contributie-vraagstuk. Verzocht werden om in deze commissie zitting te nemen p.g. W. Drop, als voorzitter, Prof. Mr. W. A. Bongers, S. de Wolff, M. A. Reinalda en Mw. H. Brok-Troelstra. Door allen werd de uitnodiging aanvaard. Ook deze commissie hoopt nog voor het Paascongres met haar rapport gereed te komen.

COMMISSIE VAN GESCHILLEN.

De commissie van geschillen voor „Het Volk” bestond dit jaar uit de p.g. Mr. G. v. d. Bergh, S. R. de Miranda en Dr. D. A. Sloos; plaatsvervangers waren J. den Exter, G. H. Pieters en P. Hoogland.

Te anderer plaatse in dit verslag treft men het rapport van deze commissie aan.

Ook voor ons Rotterdamsch dagblad „Voorwaarts” achtte men het op het vorige congres gewenscht, dat een commissie voor geschillen werd benoemd. Twee leden dezer commissie werden benoemd door het gewestelijk bestuur van Zuid-Holland n.l. P. de Vos, uit Gouda en E. H. Waardenberg uit Schiedam, en een lid door de federatie Rotterdam, t.w. Th. Hoekman uit Rotterdam.

ONDERWIJS-COMMISSIE.

De in 1921 benoemde onderwijscommissie, sloot het P.B. onder dankzegging voor de bezwene diensten op te heffen. Een nieuwe commissie werd in het laatst van 1923 gevormd, bestaande uit: J. W. Albarda, voorzitter; P. Voogd, secretaris; Mw. Adelaar-Fürth, W. Drop, A. H. Gerhard, P. Hoogland, F. L. Ossendorp, Th. Thijssen, F. Spiekman, P. J. Troelstra en Mw. J. v. Gogh-Wibaut. Deze commissie heeft tot taak te onderzoeken, welk standpunt de Partij ten opzichte van het lager onderwijs dient in te nemen. Haar werkzaamheden zijn uit den aard der zaak nog in het begin-stadium, zoodat mededeelingen daarom trent achterwege moeten blijven.

COMMISSIE PENSIOENFONDS.

Ingevolge het congresbesluit — naar aanleiding van voorstel 40 van het P.B. voorkomend op den beschrijvingsbrief van het congres 1923 — werd een commissie samengesteld bestaande uit de volgende personen: W. Drop, voorzitter; H. Henrici, J. v. d. Kieft, J. Reijnders, J. v. d.

Sleen, A. Harms, J. Moor, B. H. Bredman en D. Lopes Dias. Deze commissie had ten doel te onderzoeken de mogelijkheid om te komen tot vorming van een pensioenfonds, waaruit eventuele invaliditeits-, ouderdoms-, weduwen- en wezenuitkeeringen zouden kunnen worden gedaan ten behoeve der propagandisten en bezoldigde bestuurders, benevens hun eventuele weduwen en weezen.

Door het congres was haar reeds de bevoegdheid verleend, om voor het jaar 1923 van de afdelingen voor boven omschreven doel een verhoogde contributie te eischen. Na aanpale besprekingen besloot de commissie echter, tot het tweemaal per jaar heffen van f 0.25 waarvoor een pensioen zegel zou worden aangeboden n.l. in Juli en Januari. Indien man en vrouw beiden lid der partij zijn en de laatste niet over eigen inkomen beschikt, is zij van deze heffing vrijgesteld. Dit alles echter op de volgende voorwaarden:

1o. dat uiterlijk op het congres 1925 een uitgewerkt voorstel tot regeling der rechtspositie van bestuurders en propagandisten met betrekking tot invaliditeitsverzorging, ouderdoms- alsmede weduwen- en weezenpensioen aan de orde zal worden gesteld.

2o. dat, indien eenig congres, voorafgaande aan dat van 1926, mocht besluiten tot wijziging van de contributieregeling op zoodanige wijze dat verhooging van de gewone inkomsten daarvan het gevolg zou zijn, de heffing, waartoe thans besloten zal kunnen worden, in zulk een veranderde contributieregeling vervloet en wordt opgenomen.

COMMISSIE-POLITIEK-SYSTEEM.

De commissie voor het Politiek Systeem zette gedurende dit jaar haar studie voort. In plaats van E. Boekman werd p.g. A. W. Yzerman secretaris dezer commissie, daar eerstgenoemde voor deze functie bedankte.

SOLDATEN-COMMISSIE.

De soldaten-commissie, welke de laatste jaren weinig van zich liet hooren, werd nieuw leven ingeblazen, om het contact met de miliciens in de diverse garnizoensplaatsen te bevorderen en hen van voorlichting te dienen. Als secretaris fungeert nog steeds p.g. A. C. Butselaar, Van Limburg-Stirumplein 22, Amsterdam.

COMMISSIE-KANTOORINRICHTING.

Op voorstel van p.g. Van Gaasbeek besloot het laatstgehouden congres de partij-bureaux van een behoorlijke meubilering te voorzien buiten bezwaar van de partijkas. Een commissie werd daartoe aangewezen bestaande uit: A. B. Kleerekoper, R. v. Gaasbeek, Mw. A. Albarda-Bral, Mw. A. Leendertz-Ladenius, Mr. G. v. d. Bergh, B. H. Bredman, H. de Boer, K. Brok, J. H. Paris, M. A. Reinalda, P. G. Gruys en W. Drop, die zich zou beijveren de noodige gelden bijeen te brengen. Onder goedkeuring van het P.B. werd voor genoemd doel ter gelegenheid van de herdenking van het 25-jarig regeeringsjubileum der Koningin door A. B. Kleerekoper onder den titel „Voor ons Eigen Huis” een krabbelpenning uitgeschreven, die f 17.361.40½ opracht. Van dit bedrag werden de vergaderzaal-bibliotheek voor het P. B., de kamers der bestuurders en der secretaresse van den Bond voor Vrouwenclubs smaakvol en practisch ingericht, terwijl de outillage van het secretariaat werd verbeterd. Bovendien werden

nog enkele kunst- en gebruiksvoorwerpen door diverse partijgenooten voor dit doel aangeboden.

Een hartelijk woord van dank voor de offervaardigheid der partijgenooten is hier zeker op zijn plaats.

ZAKEN-COMMISSIE.

In October 11. benoemde het Partijbestuur een zaken-commissie, bestaande uit p.g. A. B. Kleerekoper, C. Werkhoven en F. M. Wibaut, die tot taak heeft te onderzoeken:

1. of grootere samenwerking tusschen de verschillende partijzaken verkregen kan worden.

2. welken vorm deze nauwere samenwerking dient aan te nemen;

3. op welke financieele voorwaarden ze verkregen kan worden;

4. hoe het P.B. de noodige gelden ter beschikking krijgt.

Voor zoover het de engere partijzaken betreft, kan deze commissie rapporten vragen van de desbetreffende directeuren, inzage nemen van de boeken, zich door deskundigen laten bijstaan; zij kan besprekingen aankopen met „Vooruitgang” om ten opzichte van deze zaak eveneens op bovenbedoelde wijze te handelen. Binnen niet te langen tijd hopen wij de resultaten van het werk dezer commissie aan de Partij te kunnen voorleggen.

COMMISSIE TOT PLAATSIING VAN KINDEREN UIT HET ROERGEBIED.

Onder den indruk van de militaire bezetting van het Roergebied door Frankrijk, kwamen in Februari 1923 de besturen van Partij en N. V. V. bijeen om de vraag te bespreken, of en zoo ja op welke wijze steun verleend zou kunnen worden aan de arbeiders en organisaties, die tegen de gewelddadige bezetting van het Roergebied voor het eerst in de geschiedenis der arbeidersbeweging het wapen van het lijdelijk verzet hanteerden. Naast het protest, dat door onze beweging in een 20 tal groote vergaderingen werd uitgebracht, besloot men tot vorming van een commissie bestaande uit: W. Drop en C. Werkhoven voor de S. D. A. P. en E. Kupers en R. Stenhuis voor het N. V. V., terwijl J. W. Sleef, als lid van de vroegere commissie voor het plaatsen van kinderen uit Oostenrijk, uitgenoodigd werd in deze commissie zitting te nemen. Nadat overleg gepleegd was met de Deutsche Partij en vakbeweging werd besloten tot het plaatsen van kinderen in Holland over te gaan. Een 120 tal plaatselijke commissies werden gevormd, welke zich met het onderdak brengen van Deutsche kinderen bij modern georganiseerden en partijgenooten belastten. Met groote ijver en toewijding regelde de partijpenningmeester Drop, in overleg met de „Nederlandsche Centrale voor vacantielkinderen uit Duitschland”, het vervoer der kinderen naar Holland.

In totaal bracht de commissie in dit jaar 1423 kinderen onderdak. Alle bleven minstens gedurende 3 maanden in Holland. Zeven transporten kinderen kwamen onder leiding van Drop naar Holland, terwijl 3 terug-transporten door hem verzorgd werden.

Met de „Nederlandsche Centrale”, die daarvoor de noodige overeenkomsten met de regering had, kwam men overeen, dat de eerste 500 kinderen geheel voor haar rekening door

Nederland naar de bestemmingsplaats en uit Nederland naar de grens vervoerd zouden worden, terwijl voor ieder volgend kind f 2 door de commissie in de reiskosten zou worden vergoed.

Met bewonderenswaardigen ijver hebben de plaatselijke commissies getracht in de behoefte van schoeisel en kleding, die voor zeer vele kinderen bleek te bestaan, te voorzien. De geweldige daling der Mark maakte het den organisaties en ouders in Duitschland onmogelijk in dezen den noodigen steun te verleenen.

De partij en het N. V. V. verleenden voor dit steunwerk elk een subsidie van f 2500, terwijl uit bijzondere bijdragen nog pl.m. f 330 werd ontvangen.

HET VOLK-ONTWIKKELING.

Onder leiding van de directie Masereeuw-Van Doorn werd ook dit jaar een krachtige propaganda voor ons dagblad gevoerd. Het aantal abonnees steeg in beduidende mate, zoodat een oplaag van pl.m. 45000 bladen per dag afgedrukt wordt. Naast de „Volk”-brigades, die hier en daar, vooral in enkele groote steden, uitstekend werk verricht hebben, bracht de directie een reorganisatie tot stand, waarbij aan hoofd-agenten en agenten, die geheel of ten deele voor deze taak vrij gemaakt zijn, de propaganda voor de krant is opgedragen. De advertentie-exploitatie ondervond moeilijkheden van persoonlijke en zakelijke aard, die men bij het verschijnen van dit verslag te boven hoopt te zijn.

De proef, die 't vorig jaar genomen werd n.l. om voor de abonnees in Groningen en Drenthe een tweemaal per week verschijnend bijblad, met speciaal nieuws uit het Noorden, uit te geven, kan niet als gelukt beschouwd worden.

Daarom is met ingang van 1 Januari 1924 deze uitgave weer opgeheven. In plaats daarvan is de directie in samenwerking met redactie en P. B. overgegaan tot het dagelijksch uitgeven van speciale bijbladen voor verschillende deelen van het land, die grootendeels met plaatselijk nieuws gevuld zijn.

Naast deze afzonderlijke bijbladen heeft men besloten om voor Den Haag „Het Haagsche Volk” uit te geven een z.g. kopblad van „Het Volk”, dat echter voor sommige rubrieken een geheel plaatselijk karakter draagt. Het ligt in de bedoeling van de directie onzer krant om meer groote steden op deze wijze van een kopblad te voorzien, tot de tijd gekomen zal zijn, dat verschillende streken in samenwerking met het centrale punt in Amsterdam over zullen kunnen gaan tot de uitgifte van een eigen orgaan. Door de benoeming van p.g. Ed. Polak tot Wethouder van Amsterdam, werd hem door het P. B. op zijn verzoek met een woord van dank ontslag uit zijn functie van redacteur verleend. Als opvolger werd door het P. B. benoemd p.g. J. W. Mathijssen.

De groei van ons politiek-satiriek weekblad „De Notenkraker” hield met den vooruitgang van het aantal abonnees op „Het Volk” ten nauwste verband. Naast de energieke propaganda voor „Het Volk”, kwamen nog verschillende andere belangrijke verbeteringen tot stand. In de maand Juni werd in overleg met den Bond van Vrouwenclubs en het P. B. de uitgave van „De Proletarische Vrouw” door de directie van „Het Volk” overgenomen, terwijl ook de Uitgeverij van „Ontwikkeling” in de administratie van „Het Volk” is opgenomen.

Deze veranderingen, die buitengewoon veel administratief en organisatorisch werk met zich brachten, moesten worden verricht zonder dat stagnatie in het bedrijf ontstond. Met groote toewijding en ijver zijn deze werkzaamheden volbracht. Moge de Partij zorgen, dat bij het 25-jarig bestaan van „Het Volk” (April 1925) getuigd kan worden, dat ons orgaan het meest gelezen blad van Nederland is!

„VOORWAARTS”.

De bedrijfsuitkomsten van de N. V. Drukkerij en Uitgeversmaatschappij „Voorwaarts” te Rotterdam, kunnen over het jaar 1923 bevredigend genoemd worden. De propaganda voor het dagblad werd uitstekend gevoerd, waardoor in het aantal abonnees geen teruggang viel te constateeren. Ook door de directie van „Voorwaarts” wordt het streven, om plaatsen in de omgeving van Rotterdam van een speciaal-plaatselijke editie te voorzien, waarmee zij reeds in 1922 begonnen was, krachtig voortgezet.

GEWESTELIJKE PERS.

Allereerst meenen wij hier te moeten memoereen de beslissingen van ons laatste congres inzake het „Goudsche Weekblad” en „De Arbeidswacht” te Apeldoorn, n.l. dat het opheffen van het „Goudsch Weekblad” niet in het belang van onze beweging te achten was en dat het gewestelijk blad van Gelderland „De Arbeid” voldoende in staat is de schriftelijke propaganda voor Apeldoorn te voeren en dat derhalve „De Arbeidswacht” moest worden opgeheven. Na veel correspondentie was aan het eind van 1923 door de plaatselijke leiding te Apeldoorn nog niet aan deze beslissing van het congres uitvoering gegeven, doch wij hopen dat deze kwestie spoedig bevredigend zal zijn opgelost.

Onze gewestelijke pers mag zich in het algemeen niet in een bijzonderen bloei verheugen. In den loop van het jaar 1923 moesten het gewestelijk blad in Zeeland en Noord-Brabant resp. „De Strijd” en de „Baanbreker” worden opgeheven, nadat nog eerst tevergeefs gepoogd was de „Baanbreker” herdoopt in „Het Zeeuw-sche Volk” uit te geven. Voorts werd opgeheven het plaatselijk blad te Haarlem „De Arbeid”, dat gedurende de verkiezingen uitkwam. „Limburg's Toekomst” veranderde van naam en heet thans „De Vooruit”. „De Haagsche Strijd” is opgezeven, omdat Den Haag met ingang van 1 Januari 1924 „Het Haagsche Volk” heeft gekregen. Naarmate onze dagbladen meer ruimte bieden voor plaatselijk nieuws, zal het bestaan van onze gewestelijke pers steeds moeilijker, maar ook minder noodzakelijk worden.

Opgericht werd „Het Velsers Weekblad”, dat uitgegeven wordt door de gem. federatie Velsen.

„LAND- EN TUINBOUWBLAD”.

Het eerste nummer van ons maandblad „Land- en Tuinbouw” verscheen in December 1922 en had een oplaag van pl.m. 50000 exemplaren. Dit blad werd den afdelingen ter verspreiding geleverd, tegen den prijs van $\frac{1}{4}$ cent per exemplaar. Gedurende de eerste helft van het jaar was de belangstelling zeer groot en werd er flink mee gewerkt, doch langzamerhand verminderde dit, doordat het maande-

lijksch verspreiden de draagkracht der afdeelingen te boven ging. Besloten is toen, het blad met ingang van 1 Januari 1924 in de helft van het oorspronkelijk formaat uit te geven en het tweemaal per maand te doen verschijnen tegen een abonnementsprijs van f 0.75 per jaar. Getracht wordt thans het aantal abonnees uit te breiden, zoodat naar wij hopen in de toekomst het blad zich zal kunnen bedruipen.

„DE SOCIALISTISCHE GIDS”.

In de vacature in de redactie van de „Soc. Gids”, welke ontstaan was door het overlijden van partijgenoot Jos. Loopuit, werd voorzien door de benoeming van partijgenoot Dr. Th. van der Waerden tot lid der redactie. Tevens is besloten den abonnementsprijs te verlagen van f 12.— op f 10.— per jaar. In het aantal abonnees kwam geen beduidende verandering.

PROPAGANDISTEN.

In het aantal propagandisten kwam gedurende dit jaar geen wijziging. Evenwel zag het P.B. zich genoodzaakt in zijn vergadering van 1 December l.l., de connecties met den propagandist voor Drente, D. Schutter, te verbreken, omdat hij geen uitvoering wenschte te geven aan een besluit, door de gewestelijke jaarvergadering genomen, waarbij hem verzocht werd naar een andere betrekking uit te zien, terwijl hij daarenboven uit notulen en stukken, welke niet voor de publicatie bestemd waren, gedeelten aanhaalde in een burgerlijk blad „De Asser Courant”. Ook rezen moeilijkheden tusschen den gewestelijk propagandist van Noord-Holland Noord en het P.B., doordat het P.B. een verzoek van dezen gewestelijken secretaris, om naast zijn functie van propagandist een wethouderszetel in den Alkmaarschen Raad te mogen waarnemen, niet meende te moeten inwilligen. Het P.B. kwam na herhaalde besprekingen tot de overtuiging, dat aan het richtig vervullen van de functie van gewestelijk secretaris zooveel werk verbonden is, dat het den vollen mensch eischt, reden waarom het P.B. principieel van oordeel was, dat beide functies niet zijn te vereenigen.

Tenslotte is besloten de vraag der vereenigbaarheid dezer functies aan een uitspraak van het Congres te onderwerpen.

INTERNATIONALE BETREKKINGEN.

Als afgevaardigde naar het Congres van de Belgische Werkliedenpartij, dat 30 Maart werd gehouden, benoemde het P.B. partijgenoot W. H. Vliegen, terwijl partijgenoot H. H. van Kol onze partij bij de monument-onthulling ter eere der nagedachtenis van Jaurès te Carmaux vertegenwoordigde, buiten bezwaar van de kas. Aan het Comité, dat zich met de onthulling van dit monument belast had, werd 1000 francs gezonden.

Het jaar 1923 is voor de socialistische internationale arbeidersbeweging een jaar van groote betekenis geweest. Op het Internationaal Congres, dat in Mei te Hamburg werd gehouden kwam de hereeniging tusschen de 2de en 2 $\frac{1}{2}$ Internationale tot stand, waardoor een grotere eenheid der arbeidersklasse internationaal werd verkregen. Men besloot op dit Congres tot de stichting van een nieuwe Internationale, de S. A. I. (Socialistische Arbeiders Internationale), waarvan het Bureau gevestigd

is te Londen. Naar dit congres werden door onze partij de volgende partijgenooten afgevaardigd: J. W. Albarda, A. B. Kleerekoper, H. H. van Kol, R. Kuyper, E. Kupers, R. Stenhuis, C. Werkhoven en mevr. M. Wibaut—B. v. B., terwijl als leden der Executieve Mr. P. J. Troelstra, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut aan dit congres deelnamen. Partijgenoot J. H. Schaper nam op zich, naar aanleiding van een verzoek, dat door de Internationale aan onze partij was gericht, om een referaat voor dit Congres samen te stellen over de actie der socialistische arbeiderspartijen voor den 8-uredag en de internationale sociale hervormingen, terwijl door den partijsecretaris voor dit Congres een rapport werd geschreven, dat een uitvoerig overzicht over den toestand en het verloop onzer beweging bevatte gedurende de laatste tien jaren. Overigens namen verschillende leden onzer delegatie een werkzaam aandeel in het commissie-werk van het Congres. Op het Internationale Vrouwencongres, dat den dag voor de opening van het Congres der Internationale eveneens in Hamburg plaats vond, vertegenwoordigden mevrouw M. Wibaut—B. v. B., mevr. C. Pothuis—Smit en mevr. Tilanus onze Socialistische Vrouwenbeweging. Aan verschillende uitnodigingen van buitenlandsche partijen tot bijwoning hunner congressen, welke dit jaar binnen kwamen, kon het P. B. geen gevolg geven.

ARBEIDERS-JEUGDCENTRALE.

Met onze jeugdbeweging zijn wij op den goeden weg. Overal in het land begint zij een steeds grootere plaats in te nemen. De belangstelling van de ouderen voor de jeugd en omgekeerd van de jeugd voor de groote beweging, is ook in het jaar, dat achter ons ligt, belangrijk toegenomen.

Inplaats van een groot centraal Pinksterfeest werden er dit jaar verschillende gewestelijke feesten georganiseerd, die alle uitnemend geslaagd zijn. De week-end kampen, die van uit de groote steden gehouden werden, mochten zich eveneens in een stijgende belangstelling verheugen, terwijl gedurende de zomermaanden vele jongens en meisjes in het Kamp te Vierhouten hun vakantie hebben doorgebracht.

De opening van een eigen kamphuis is voor de A. J. C. wel de meest beteekenende gebeurtenis van het jaar te noemen. Datgene wat onze oude beweging nog nimmer heeft kunnen bereiken, een eigen vakantieoord, waar men in hechte kameraadschap zijn vakantie kan doorbrengen, is de A. J. C. gelukt! Het P.B. gaf tezamen met „Het Volk” aan het Kamphuis een radio-installatie als blijk van medeleven met de jeugdbeweging.

Het aantal abonnees op het driemaandelijksch orgaan „Opgang” wist men op te voeren tot ongeveer 6000. De prijs van f 1.25 per jaar bleek echter niet te handhaven. Met ingang van 1 Januari 1924 heeft men dezen op f 1.50 moeten brengen.

De laatste opgave van het ledental waarover wij beschikken is van Februari 1923. Toen telde de A. J. C. 4950 mannelijke en 2913 vrouwelijke, totaal 7863 leden. Dat dit aantal ongunstiger is dan wij in het jaarverslag van 1922 mochten vermelden komt, omdat vele aspirant-leden van vakorganisaties moesten worden afgeschreven.

INDISCHE PARTIJ.

Door het naar Holland komen van onzen partijgenoot Ch. C. Cramer werd de band tusschen de Indische partij en de onze versterkt. Deze partijgenoot, die gedurende vele jaren onze Indische beweging in den Volksraad vertegenwoordigde, is thans door zijn kennis van personen en toestanden een belangrijke schakel tusschen ons en Indië. In een vergadering van het P.B. bepleitte hij de noodzakelijkheid van nauwere samenwerking met de Indische Partij en van financieelen steun. Hoewel in vroegere jaren de partij bij verkiezingen meestal belangrijke bedragen uit Indië mocht ontvangen, zijn thans de rollen omgekeerd en besloot het P.B. de reeds in Juni 1922 aangevangen steunverleening van f 150 per maand ten behoeve van de propaganda in Indië voorloopig tot 1 Juli 1924 te verlengen.

SOCIALISTISCHE STUDENTEN ORGANISATIE.

In de maand September van dit jaar mocht het eenigen studeerenden partijgenooten wederom gelukken een socialistische studentenorganisatie op te richten. In een tijd van malaise, als wij thans doormaken en waarin het vooral onder studeerenden buitengewoon moeilijk is, propaganda voor onze beginselen te maken, kunnen wij dan ook niet anders doen dan deze stichting van harte toejuichen. Het secretariaat dezer organisatie is gevestigd bij L. J. C. den Hartog, Paul Krugerlaan 67, Gouda.

VERTEGENWOORDIGING.

Als afgevaardigde voor het P.B. was mevr. Suze Groeneweg bij de opening van het Kamphuis te Vierhouten van de A. J. C. aanwezig.

BOND VAN SOC. DEM. VROUWENCLUBS.

Kwam gedurende het jaar 1922 de samenwerking met het Hoofdbestuur van den Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs niet volkomen tot haar recht, ook dit jaar moet tot veler teleurstelling hetzelfde worden opgemerkt. Hoewel in Februari 1923 ook het secretariaat van den Bond in de gebouwen op de Keizersgracht werd ondergebracht, had dit geen nauwere samenwerking tengevolge.

Zooals op een andere plaats in dit verslag reeds wordt vermeld, berust de exploitatie van het orgaan van den Bond „de Prol. Vrouw” thans bij de directie van „Het Volk” en verschijnt het blad in plaats van elke veertien dagen nu om de week, terwijl de omvang groot is. De prijs voor dit weekblad bedraagt thans f 2 per jaar en 4 cent per nummer. De oplaat is plm. 19000.

Evenals vorige jaren werden door den Bond weer tal van vlugschrijftjes uitgegeven, welke flink verkocht zijn. De Vrouwendag, die in Februari gehouden werd, kan geslaagd genoemd worden. Vermelden wij nog, dat in den loop van dit jaar mevr. L. J. van Kuykhof-Koedijk, die vanaf de oprichting van den Bond in het dagelijksch bestuur gezeten heeft, voor haar functie bedankte, in wier plaats het H.B. van den Bond mevr. K. Wagenfeld voorloopig aanwees.

BUREAU GEMEENTERAADSLEDEN.

De belangstelling onzer raadsleden voor het bureau, begint, al gaat het langzaam, toe te nemen. Ongeveer 300 maal hebben wij diverse raadsleden met advies kunnen bijstaan. Een overzicht omtrent gas- en electriciteitsprijzen en één betreffende werktijdregelingen en loonen, welke in verschillende plaatsen van ons land aan de werkverschaffing werden betaald, stelde het bureau samen uit de gegevens — voorzover zij deze van de raadsfracties mocht ontvangen — en zond die in het begin van het jaar allen raadsfracties toe.

Van de serie boekjes, welke onder leiding van C. Werkhoven en onder toezicht van Ankersmit, Vliegen en Wibaut zullen worden uitgegeven, verscheen het eerste deeltje van de hand van p.g. N. A. de Vries, getiteld: „Het Stelsel der Gemeentebelastingen”.

In voorbereiding zijn thans:

Van J. W. Albarda: „De Gemeente en het Onderwijs”; van Dr. L. Heijermans: „De Gemeente en de Volksgezondheid” en van F. M. Wibaut en A. Keppler: „De Gemeente en de Volkshuisvesting”.

Door het P.B. werd bepaald, dat de gewestelijke verenigingen over het jaar 1923 25 pCt. van de te innen contributies zouden ontvangen, in plaats van 50 pCt. zooals in 1922, met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen, het geval is geweest.

Vermeld dient te worden, dat vele gewestelijke verenigingen dezen winter de ontwikkeling en voorlichting der raadsleden flink hebben aangepakt. Een conferentie vond plaats met het D.B. van den „Algemeenen Bond van Handels- en Kantoorbedienden” en het bestuur van de vereniging voor raadsleden over het verkrijgen van een korteren werktijd voor handels- en kantoorbedienden. Plannen om te komen tot een betere functioneering van Bureau en gewestelijke verenigingen zijn in voorbereiding.

STANDPUNT INZAKE MILITAIRISME.

Reeds op het vorig Congres waren enkele voorstellen ingediend, ten doel hebbend een uitspraak van het congres te verkrijgen inzake het vraagstuk der dienstweigering. Waar dit vraagstuk naar het oordeel van het P. B. onvoldoende voorbereid was, werden de voorstellen aangehouden tot het volgende congres, zoodat ruimschoots gelegenheid zou bestaan om dit probleem in de partij voor te bereiden en te bespreken.

Het P.B. ontving echter zeer spoedig na het congres een uitnodiging van het bestuur der A. J. C. om deze zaak gezamenlijk te bespreken, omdat bij de leiding van de A. J. C. de dringende behoefte bestond aan een uitspraak der leidende organen, om haar leden, vooral omtrent het vraagstuk der individuele dienstweigering, van voorlichting te kunnen dienen. Waar het P.B. de meening van de leiding der A. J. C. kon deelen, noodigde het de besturen van N. V. V. en A. J. C. tot de behandeling van dit vraagstuk uit. Het resultaat der besprekingen is geweest, dat de volgende resolutie, niet als een resolutie van het P.B., doch als een advies aan de A. J. C. en als basis voor verdere discussie, werd vastgesteld en gepubliceerd:

„Het standpunt der S. D. A. P. ten opzichte van militaire dienstweigering wordt bepaald

door haar karakter als politieke partij der socialistische arbeidersbeweging.

Als zoodanig erkent zij, dat het kapitalistische stelsel van voortbrenging geleid heeft tot de politieke en economische heerschappij der bezittende klasse, die haar macht, zoowel over de productie als over de regeeringen, dienstbaar maakt aan haar streven naar winst. Dit leidde tot het imperialisme, als drijfveer tot steeds verdere opvoering van het militarisme, welks geweldpolitiek en nationalistische ophitsing een vredelievende ontwikkeling der maatschappij verhindert en de wereld voortdurend met nieuwe oorlogen bedreigt.

De massa der arbeiders en van allen die de onhoudbaarheid van dezen toestand inzien, tegen het kapitalisme en zijn dragers te organiseren — ziedaar de eerste voorwaarde van den internationalen strijd van het proletariaat tegen den oorlog.

De vakbeweging, die voorheen dezen strijd met warme sympathie steunde, besloot de laatste jaren op hare congressen te Londen, Rome en Den Haag naast de socialistische partijen actief aan dien strijd deel te nemen en onder de arbeiders te propageeren, tegenover het geweld van het militarisme, het economisch verweer der arbeidersklasse te stellen.

Slechts in verband met deze internationale actie tegen oorlog en militarisme kunnen S.D.A.P. en N.V.V. de dienstweigering erkennen als liggende in de sfeer harer bemoeiingen. Deze kan echter niet anders bedoeld zijn dan als massale dienstweigering tegen akuit ologsgevaar, als natuurlijk deel van internationale directe actie tegen den oorlog. Zij heeft niets gemeen en moet niet worden verward met de individuele dienstweigering, die in wezen anarchistisch is, dus tegen de methode van georganiseerd optreden der sociaal-democratie, en der moderne vakbeweging ingaat en door deze als middel van actie wordt verworpen.

De besturen van S.D.A.P. en N.V.V. erkennen, dat individuele dienstweigering, hoewel in politieken zin verwerpelijk is, in bepaalde gevallen als persoonlijke uiting van het menselijk geweten een daad van zedelijken moed kan zijn. Zij zullen dan ook hun politieken invloed steeds blijven aanwenden, om zoowel in de Grondwet als in de gewone wetgeving met gewetensbezwaren tegen het voeren van wapenen rekening te doen houden.

Deze bezwaren berustende op de aanvaarding van het Tolstoiaansche begrip van afzwering in alle omstandigheden van geweld en dwang kunnen echter niet worden aanvaard door een strijdende arbeidersbeweging, zoolang zij zich het recht moet voorbehouden tegenover aanvallend geweld van den onderdrukker, dat der onderdrukten — als tegenover den economischen dwang op het proletariaat in het kapitalisme — het verweer zijner strijdorganisatie te stellen. Dit vooral in dezen tijd, nu allerwege in de bourgeoisie de neiging opkomt om de democratische instellingen, die de mogelijkheid bieden tot geleidelijke ontwikkeling, te belagen. Het fascisme vindt overal aanhangers en bewonderaars.

De S.D.A.P. en het N.V.V. streven, met de partijen en de vakbeweging der andere landen, naar internationale ontwapening, door middel bovenal van de versterking der socialistische partijen en der moderne vakbeweging, wier groei noodig is om de regeeringen en daarmee internationale organisaties als den Volkenbond,

tot wezenlijke organen voor het behoud van den wereldvrede te maken. Daarnaast plaatsten zij ook op gronden, aan de eigen politieke en economische gesteldheid van ons land en volk ontleend, de nationale ontwapening op haar program.

Zoolang deze eisch niet is verwezenlijkt en dus leger en vloot nog bestaan, dreigt het gevaar, dat deze maar al te gewillige werktuigen in handen van bourgeoisie en reactie tegen de strijdende arbeidersklasse zullen zijn. Dit geldt te meer, naar mate het socialistisch element onder de miliciens zou ontbreken, terwijl, mocht een beweging voor individuele dienstweigering gevaar opleveren het militieleger te ontredenen, dit slechts het herstel van huurlingenlegers zou provoceeren, hetwelk voor den strijd van de arbeidersklasse nog grootere gevaren zou meebrengen.

Zij voeren hun actie voor de ontwapening als onderdeel van hunne algemeene politieke actie en van hunne propaganda tegen het kapitalisme. Zij verwerpen daarom elke deelneming aan op zichzelf staande anti-militaristische acties, die door anti-politieke of anarchistische overwegingen worden geleid en deswege de arbeidersklasse in haar strijd tegen de machten van het kapitalisme, slechts kunnen verzwakken. Het eenzijdig steunen op gevoelsoverwegingen, dat dergelijke acties kenmerkt, leidt tot verwarring en teleurstelling. Vooral de opgroeiende arbeidersjeugd zal zich moeten weten vrij te houden van deze verwarring die steeds hare organisatie, haar scholing en opvoeding tot deelneming aan den strijd in den weg zal staan."

KWESTIES.

Tot ons leedwezen moeten wij enkele kwesties releveeren, die op sommige plaatsen de partij in beroering brachten. Het in het vorig jaar reeds uitgebroken geschil in Limburg, kwam ook dit jaar nog niet tot oplossing. De verhouding tusschen de leidende personen der partij en die van den Mijnwerkersbond — het belangrijkste deel der vakbeweging in Limburg — mocht geen verbetering ondergaan. Gelukkig heeft dit onderling geharrewar den uitslag van onze gemeenteraadsverkiezingen niet beïnvloed, hiervoor getuigt het aantal raadsleden, dat gekozen werd: in 1919 slechts 17, thans 28.

Bij het opmaken van de candidatenlijst voor de gemeenteraadsverkiezing ontstond in de afdeling De Bilt kwestie, omdat als een der kandidaten op de lijst voorkwam een partijgenoot-ambtenaar van de Neutrale Spoorwegorganisatie, welke beschuldigd werd propaganda voor die organisatie te hebben gemaakt ten koste van den Modernen Bond. Een deel dier afdeling, waaronder ook eenige raadsleden, maakte tegen dezen candidaat bezwaar en verzocht het P.B. principieel uit te spreken, dat het de combinatie propagandist voor een neutrale organisatie en afgevaardigde voor onze partij in den raad onverenigbaar achtte, aan welk verzoek het P.B. niet meende te moeten voldoen. Toen het P.B. in dit besluit geen wijziging wenschte te brengen, heeft ten slotte een deel der leden als lid der partij bedankt.

In Assen heeft gedurende dit jaar het afdelingsleven wel sterk geleden onder de aanhoudende geschillen, die daar reeds gedurende het jaar 1922 bestonden. Het conflict werd echter acuut, toen de afdeling onder aanvoering van een der raadsleden met 1 stem meerderheid be-

sloot, dat geen wethouderszetel meer zou worden aanvaard. De minderheid, waaronder twee der raadsleden en de wethouder, traden uit de afdeling en vormde een afzonderlijke groep. Daar deze kwestie zeer ingewikkeld was en doorkruist werd door veel persoonlijke geschillen, benoemde het P.B. een commissie van onderzoek bestaande uit p.g. J. H. Schaper, voorzitter, C. Werkhoven en W. Drop, welke uitvoerig rapport in het P.B. uitbrachten. Na rijp beraad kwam het P.B. in zijn vergadering van 6 October l.l. tot de volgende conclusies:

„Het P.B. moet vooropstellen, dat het nimmer, ondanks welke rechtmatige grieven ook, kan rechtvaardigen, dat men zich afscheidt van de Partij en eigen organisatie daarnevens opricht, en begint te verlangen, dat de uitgetreden binnens de S. D. A. P. terugkeeren.

Het P.B., oordeelende over het conflict, geeft als zijn meening te kennen, dat de voornaamste schuld aan de botsing in Assen te vinden is temidden der aangebleven leden der afdeling, terwijl aan de uitgetreden tot den dag hunner afscheiding geen daden zijn ten laste gelegd, waardoor de botsing moest ontstaan.

Het P.B. acht de personen, die in de afdeling gebleven zijn en gedurende de ontwikkeling van het conflict op den voorgrond zijn getreden, ongeschikt om aan de plaatselijke beweging te Assen de leiding te geven.

Het P.B. concludeert mitsdien, dat de uitgetreden groep in de Partij behoort terug te keeren, overtuigd dat onder haar de elementen zullen worden gevonden, die het partijleven in Assen weder in goede banen zullen voeren.

Het P.B. behoudt zich voor, om, indien voor het e.v. Partijcongres het partijleven te Assen niet tot normale verhoudingen is teruggekeerd, de noodige organisatorische maatregelen tot herstel te treffen."

Aan het einde van 1923 was deze jammerlijke kwestie nog niet tot oplossing gekomen. In Februari 1924 is de groep echter ontbonden, zoodat de hoop kan bestaan, dat verschillende harer leden weder tot de Partij zullen terugkeeren.

ACTIES.

De in dit jaar gehouden acties zijn vele. Het jaar werd ingezet met de „Rooie Maand". Deze was speciaal gewijd aan de propaganda voor het winnen van leden en de uitbreiding onzer pers. Een manifest werd in pl.m. 395000 exemplaren verspreid, terwijl van een brochuretje in het bijzonder voor dit doel geschreven, 101500 exemplaren werden afgenomen.

De bezetting van het Roergebied door het Fransche leger was in de maand Februari aanleiding tot het uiteten van een krachtig protest tegen deze daad van brute overheersching. In samenwerking met het N. V. V. werd een 20-tal groote vergaderingen belegd, die alle schitterend slaagden. Plus minus 3000 groote proclamaties, waarin geprotesteerd werd tegen dezen gewelddaad, plakten men in het land aan.

Tegen de verslechterung van de huurwetten werd een manifest uitgegeven dat in pl.m. 280.000 exemplaren in het land werd verspreid.

In April vielen de Provinciale Statenverkiezingen, waaromtrent wij te anderer plaatse reeds uitvoerig verslag deden.

Onze 1 Mei-dag werd gevierd onder de leuze: voor ontwapening, medezeggenschap en socialisatie!

De gemeenteraadsverkiezingen, welke einde

Mei en begin Juni plaats vonden, vermelden wij ook reeds in dit verslag. De uitslag hiervan kan bevredigend genoemd worden.

Na deze verkiezingen werd een gestadige actie voor „Onze Dag” gevoerd. De 23 Septemberdemonstratie te Amsterdam met haar 70.000 deelnemers zal een lichtende bladzijde in de geschiedenis der Nederlandsche Arbeidersbeweging blijven. Veertig extra-treinen brachten dien dag de deelnemers naar de hoofdstad. Uit alle oorden des lands kwamen de meetinggangers naar Amsterdam om te betoogen: Tegen de Vlootwet! en Vóór de Medezeggenschap en de Bedrijfsorganisatie! Naar aanleiding van het indienen van de Vlootwet werd een manifest opgesteld, waarvan in het begin van September 605.550 exemplaren verspreid werden. Onmiddellijk na deze indrukwekkende betooging werd ons petitionnement tegen de Vlootwet georganiseerd. In amper 3 weken tijd werden meer dan 1.132.228 handteekeningen verzameld. Bij deze actie is wel gebleken tot welke hoogte de activiteit onzer menschen is op te voeren. Het welslagen van dit petitionnement en de aanbieding aan de Tweede Kamer maakte een overweldigende indruk in het land. En onze 23 Septemberdemonstratie en ons petitionnement hebben in belangrijke mate bijgedragen tot de verwerping van de Vlootwet op 26 October van dit jaar.

Van het manifest, waarin ons regeeringsprogram was opgenomen, gingen 476000 exemplaren het land in. Rest ons nog te vermelden, dat de Vrouwendag in Februari goed slaagde en dat met Kerstmis een extra nummer van de „Prol. Vrouw” verscheen in een vergrootte oplaat van 250.000 exemplaren, dat speciaal bestemd was om onze vredesactie verder uit te dragen. Voor het kleinere werk verwijzen wij naar het propaganda-plan, dat wij op een andere plaats in dit verslag hebben gememo-reerd.

PARTIJSECRETARIAAT.

Het secretariaat heeft dit jaar van acties geen gebrek aan werk gehad. De eene was nog lang niet afgewerkt, of wederom moest een andere worden voorbereid. Het verzorgen van het verkiezingsmateriaal, manifesten, kranten enz., het werk verbonden aan het plaatsen van kinderen uit het Roergebied, de verzorging van het Vlootwetpetitionnement en nog zooveel andere zaken, te veel om op te noemen, gaven handen vol werk.

Naarmate het contact met de afdelingen groter wordt, neemt ook het werk op het secretariaat toe. In 1921 ontvingen wij pl.m. 12000 stuks post, in 1922 pl.m. 15000, terwijl dit aantal in 1923 steeg tot pl.m. 20000.

Daarenboven werden ook voor het Bureau van Raadsleden een 600 brieven ontvangen. Verzonden werden in 1921 pl.m. 3000 brieven en

ongeveer 3000 bestellingen aan contributie-zegels, kasboeken etc.; in 1922 waren deze getallen resp. 6000 en 3000, terwijl zij in 1923 pl.m. 8500 en 3000 waren. Voor het Bureau van gemeenteraadsleden werden pl.m. 275 adviezen verstrekt. Opgemerkt zij, dat ook de administratie van den Bond van Vrouwenclubs voor het eerst dit jaar door het personeel van het secretariaat werd waargenomen. Het geheele jaar is er door ons personeel onder hoogdruk gewerkt, doch thans schijnt het aan de grens van zijn werkkraft te zijn gekomen, omdat personeeluitbreiding ook dit jaar niet plaats vond.

Door de opbrengst van de krabbelpenning voor het eigen huis, werd de bibliotheek en het archief behoorlijk onderdak gebracht, terwijl voor het personeel de noodige nieuwe machines enz. werden aangeschaft.

Aan het ordenen en het op kaart brengen der bibliotheek wordt langzaam maar zeker door-gewerkt.

Wij zijn ervan overtuigd, dat de partij binnen enkele jaren — dit hangt natuurlijk ook van de financiën af — beschikt over een centraal instituut, dat voor elke actie, groot of klein, paraat is.

PERSONALIA.

Een gevoelig verlies leed de partij door het overlijden van onzen partijgenoot Jos. Loopuit. Haast onafgebroken heeft hij gedurende het bestaan van de partij deel uitgemaakt van het Partijbestuur en hoewel de laatste jaren naar buiten in de dagelijksche propaganda zijn naam niet elken dag genoemd werd, heeft toch de partij van zijn weloverwogen oordeel van zijn groote kennis van zaken en personen, veel nut ondervonden. Het lot was hem niet beschoren een overheerschende rol in de partij te spelen, maar zeker blijft zijn naam in de geschiedenis der S.D.A.P. voortleven.

Voorts ontviel de partij onze oude getrouwe partijgenoot L. Zandstra te Leeuwarden. De Friesche beweging richtte te zijner gedachtenis een eenvoudig monument op boven zijn graf. De pioniers ontvallen ons. Moge de jongeren hun plaatsen waardig vervullen!

* * *

Hiermede zijn wij aan het eind van ons verslag gekomen. Alles in alies was 1923 een goed jaar voor de partij.

Bedriegen de teekenen niet dan zal 1924 veel eischen van aller werkkraft en opofferingsgezindheid, van aller inzicht en beleid.

Moge aan het einde getuigd kunnen worden, dat de partij haar plicht kende, dat zij geweest is de schutspatroom van de verdrukten, de wegwijzer naar den Nieuwen Tijd.

C. WERKHOVEN,

Partijsecretaris.

WINST- EN VERLIESREKENING PARTIJKAS DER S. D. A. P. 1923.

Verlies.	Winst.
1. Kantoorhuur en Belasting f 2192.40	1. Contributie afdeelingen f 99388.38
2. Kosten Congres „ 5575.57	2. Contributie verspreide leden „ 205.84
3. Vergaderingen Partijbestuur „ 952.48½	3. Diverse drukwerken „ 848.71½
4. Bureaustkosten „ 1695.25½	4. Bijzondere bijdragen „ 2726.12½
5. Salarissen Bestuurders „ 9346.12	5. Interest „ 615.23½
6. Onkosten bestuurders „ 2197.81	Verlies over 1923 „ 4502.42
7. Salarissen propagandisten „ 26535.20	
8. Abonnementen secretarissen ge- westen „ 200.50	
9. Salarissen personeel „ 13295.12	
10. Kantoorbehoefden „ 2685.09½	
11. Porti, telegraaf en telefoon „ 5029.58	
12. Kosten archief „ 1453.12½	
13. Uitgave correspondentieblad „ 1099.85	
14. Int. Congressen en bijeenkomsten „ 3101.85	
15. Kosten Partijraad „ 755.95	
16. Actie en propaganda „ 5039.88½	
17. Subsidies „ 8500.—	
18. Buitengewone subsidies „ 11157.51½	
19. Kosten Kamerfractie „ 108.91	
20. Kosten Jeugdraad A. J. C. „ 15.—	
21. Kosten partijcommissies „ 409.49	
22. Steun (buitenlanders) „ 128.45	
23. Kantoormeubilair „ 534.25	
24. Contributies „ 937.70	
25. Afschrijving op afdeelingen „ 148.23	
26. Verlies op effecten „ 675.48	
27. Diversen „ 4515.89½	
Totaal f 108286.71½	Totaal f 108286.71½

TOELICHTING VERLIES- EN WINST- REKENING 1923.

Verlies.

1. Huur Bureau-ruimte Keizersgracht 376 tot 1 Juni berekend op f 1500.— 's jaars; daarna op f 2000 f 1781.99
Belasting „ 410.41
f 2192.40
2. Deze kosten bestaan uit:
Drukwerk f 359.70
Afgevaardigden „ 4701.17
Diverse kosten „ 514.70
Totaal f 5575.57
3. Uitsluitend kosten van vergaderingen Partijbestuur en vertegenwoordiging op afdeeling- en gewestelijke bijeenkomsten, alsmede vertegenwoordiging op vergaderingen van andere organisaties in Nederland.
4. Schoonhouden lokalen, consumptiekosten personeel en brandstoffen.
5. Salaris twee bestuurders f 9000.—
Vacantietoelagen „ 346.12
6. Reis- en verblijfkosten . f 1366.51
2 spoorwegabonnementen „ 1152.—
Totaal f 2518.51
Af teruggestort reisgeld „ 320.70
Blijft f 2197.81

7. Voor 10 propagandisten salaris en toelage aan twee gewestelijke secretarissen, plus zegels Invaliditeitsverzekering.
8. Voor abonnementen op tijdschriften enz. aan de propagandisten.
9. Voor in totaal acht bedienden salaris, plus zegels Invaliditeitswet en vacantietoelag.
10. Voor blanco papier, kantoorboeken en mappen f 701.44½
Bedrukte stukken: enveloppen, briefhoofden, staten en zegels „ 1436.22½
Diverse kosten „ 547.42½
Totaal f 2685.09½
11. Totaaluitgaven met inbegrip telefoonabonnement f 5605.77½
Voor rekening commissie-Hulpactie Duitschland f 435.38
Vereeniging v. Raadsleden „ 74.16
Petitionnementsactie „ 66.65½
„ 576.19½
Blijft f 5029.58
12. Archief., mappen enz. f 307.54
Bindwerk „ 102.75
Bibliotheekkaarten „ 61.50
Knipsel abonnement „ 256.60
Diverse abonnementen enz. „ 724.73½
Totaal f 1453.12½
13. Drukken en expedieeren van 12 nummers.

14. Uitgaven Internationaal bericht:	
Drukken	f 961.—
Vertaalbureau	„ 598.—
	<u>f 1559.—</u>
Verkocht 17 exemplaren	„ 48.45
Kosten	<u>f 1510.55</u>

Vertegenwoordiging Hamburg, Internationaal Congres; Internationale Vrouwenconferentie, Congres Belgische Partij, Conferentie I. V. V., 2 en 2½ Internationale „ 1591.30

Totaal f 3101.85

15. Alleen kosten vergaderingen in verband met Eerste Kamerverkiezing.	
Reis- en verblijfkosten	f 728.95
Drukwerk	„ 27.—
Totaal	<u>f 755.95</u>

16. Manifesten Huurwetten	
281080 manifesten met expeditie	f 862.08
Terug ontvangen	„ 843.45
Tekort	<u>f 18.63</u>

Vergadering Breidscheid en Grassmann:
Kosten f 296.—
Terug N. V. V. „ 134.87½
Tekort „ 161.12½

Actie bezetting Roergebied:

a. Kosten protestvergaderingen:	
3000 proclamaties	f 133.03
Sprekers vergaderingen	„ 371.25
Totaal	<u>f 504.28</u>
Terug N. V. V.	„ 192.30
Tekort	<u>f 311.98</u>

b. Subsidie commissie plaatsing van kinderen	f 2500.—
Waarop afgeschreven:	
Overschot	
Veenarbeiders f 545.58½	
Collecte vergaderingen	„ 544.98
Diversen	„ 6.50
	<u>„ 1097.06½</u>
Tekort	<u>f 1402.93½</u>

c. Diversen (inkoop couranten)	f 40.94
Vergadering Propagandisten 22 Sept.	„ 392.80
Arbeidersvacantieweek:	
Ontvangen	f 1145.75
Uitgaven	„ 1252.24½
Tekort	<u>„ 106.49½</u>

Duitsche uitgave Socialisatie-rapport f 400.—
Nog verkochte rapporten „ 112.60
Tekort „ 287.40

Petitionnementsactie:	
Onkosten	f 1151.13½
Terug N. V. V. f 467.06	
C. P. te A.	„ 100.—
	<u>„ 567.06</u>
Tekort	<u>„ 584.07½</u>

Regeringscrisis:
475000 manifesten f 770.17
Opbrengst „ 714.07½
Tekort f 56.09½

Terug N. V. V. „ 28.04½
Tekort f 28.05

Vervallen zetsel „ 10.—
Tekort „ 38.05

Cursus vrouwenpropaganda:
Tekort op 1 Januari f 1539.10
Verkochte verslagen „ 2.75
Blijft f 1536.35

Afgeschreven met overschot subsidie Vrouwenclub „ 1000.—
Tekort „ 536.35

Tekort op 1 Januari 1923:
cursus gemeentepolitiek f 3022.70
drukkosten verslagen „ 885.50
Totaal f 3908.20

Opbrengst verslagen „ 1086.04
Tekort f 2822.16

Afgeschreven met subsidie Ver. van Raadsleden „ 1500.—
Tekort „ 1322.16
Totaal tekort f 5202.91

Meeting 23 September ¹⁾
Tot. onkosten f 1777.11½
Ontvangen „ 1407.06
Tekort f 370.05½

Terugontvangen van N. V. V. „ 519.24
Voordeelig slot f 149.18½

Actie Roode Maand:
396200 manif. f 808.76
10050 vlugschr. „ 629.60
Totaal f 1438.36

Opbr. manifest f 792.48
Vlugschriften f 659.75
„ 1452.23
Voordeelig slot „ 13.87
Totaal voordeelig saldo „ 163.05½

Eindcijfer der rekening uitgaven f 5039.88½

17. Arbeiders Jeugdcentrale	f 5000.—
Soc.-Dem. Vr. Club Salaris secr.	f 1800.—
Voor propaganda	„ 1700.—
	<u>„ 3500.—</u>
Totaal	<u>f 8500.—</u>

¹⁾ De hier opgenomen cijfers hebben alleen betrekking op uitgaven en inkomsten door de partijkas verwerkt. De totaal-uitgaven voor de 23 Septemberdemonstratie bedroegen f 6907.74; de inkomsten f 7208.56.

18. Gewest Drente	f 500.—
Gewest Zeeland	„ 100.—
Gewest Noord-Brabant	„ 200.—
Gewest Limburg	„ 532.10
Federatie Amsterdam	„ 538.70
Indische partij	„ 1800.—
C. C. v. A., Heerlen	„ 25.—
Slotafrekening De Daad	„ 33.71½ ²⁾
	<hr/>
	f 3729.51½

Ontwikkeling:

Restant verlies 1920	f 313.85
Restant verlies 1921	„ 2423.19
Restant verlies 1922	„ 2190.96
Schenking tegoe Socialisatie-rapport	„ 2500.—
	<hr/>
	„ 7428.—
	<hr/>
Totaal	f 11157.51½

19. Kosten Secretariaat der Fractie.
20. Zoo laag, doordat niet vergaderd is.
21. Commissies:
Soc Verzekering	f 162.65
Bedrijfsorganisatie	„ 25.65½
Politiek Systeem	„ 24.05
Onderwijs	„ 91.13½
Arb. Ontwikkeling	„ 17.25
Soldaten-commissie	„ 60.75
Belangengemeenschap	„ 28.—
	f 409.49
22. Voor enkele partijgenooten, die met eenigszins behoorlijke legitimatie steun verzochten.
23. Afgeschreven is hetgeen in 1923 aan kosten meubilair gemaakt is. (Zie verder balans no. 12.)
24. Soc. Arb. Internationale f 2121.45
 waarvan op rekening 1922 „ 1200.—
Blijft	f 921.45
Nat. Bond Plaatsel. Keuze	„ 10.—
Diversen	„ 6.25
Totaal	f 937.70
25. Saldo van opgeheven afdelingen.
26. Boekwaarde ultimo 1922 der effecten uit erfenis Cohen f 4965.—
 Opbrengst verk. effecten f 3967.52
 Waarde restant „ 322.—
Verlies	„ 4289.52
	f 675.48
27. Honorarium Accountant f 175.—
 Afdoening Procedure B. „ 307.80
 Partituur „Wij Groeten U” Bond van Arbeiders-Zangverenigingen „ 308.—
 Afschrijving kosten stichting Tak „ 882.33½

Monument-Jaurès f 169.—	
Aanwezig volgens balans „ 81.10	
	<hr/>
	„ 87.90
Niet vervulde spreekbeurten Mevr. de B. T. „ 240.—	
Diverse uitgaven „ 2514.86	
	<hr/>
Totaal	f 4515.89½

Winst.

1. Aan zegelwaarde werd door de afdelingen besteld:

224433 maal 7	15710.31
552485 „ 10	55248.50
175585 „ 12	21070.20
320148 „ 15	48022.20
212031 „ 20	42406.20
82255 „ 25	20563.75
45293 „ 30	13587.90
9329 „ 35	3265.15
38672 „ 40	23468.80
138998 W.Z.	—
	<hr/>
Totaal waarde	f 243343.01

Hiervan komt de Partijkas ten goede 40 pCt. is f 97337.20. Het meerdere ad f 205118 sproot voort uit contributie ontvangsten van afdelingen, die het zegel-systeem niet toepasten. Dit bedrag ontvingen wij in hoofdzaak, doordat tegen bedoelde afdelingen zooveel mogelijk maatregelen zijn genomen.

2. Toelichting overbodig.
3. Winst verkoop diplomaboekjes f 827.26
 Winst verkoop contributie en kasboeken „ 21.45½
Totaal	f 848.71½
4. Winstuitkeering „Soc. Gids”. (Zie ook toelichtingpost 18 verliezen) f 2084.00½
 Van „Het Volk” obligatieleening 1917 „ 250.—
 Van diverse personen „ 752.12
Totaal	f 3086.12½
- Afschrijven:
 Geschonken obligaties aan „Ontwikkeling” en „Het Volk” f 256.—
 1) Pensioenlast erfenis-Cohen „ 104.—
	„ 360.—
Blijft	f 2726.12½
5. Ontvangen interest, uit leeningen, beleggingen, girodienst f 1015.41½
 Bewaarloon effecten en betaalde coupons renteleening 1917 „ 246.15½
Blijft	f 769.26
- Nog te betalen voor 4 pCt. leening 1917, over 1923 f 177.—
 Nog te ontvangen loopende rente op effecten in portefeuille „ 22.97½
Blijft	„ 154.02½
Blijft	f 615.23½

²⁾ Voor de uitgave van „De Daad” werden eenige partijgenooten nog aangesproken tot betaling van f 193.07. Na onderhandeling werd met f 100.— de zaak afgedaan. Dit bedrag is, op het hier genoemde restant na, nog ontvangen uit nog niet voldane vorderingen.

¹⁾ Voor eenige jaren is de partij krachtens testamentaire beschikking nog tot betaling van dit bedrag verplicht.

BALANS PARTIJKAS DER S. D. A. P. 31 DECEMBER 1923.

Bezittingen.	
1.	Kassa f 2066.23½
2.	Postchèque en Girodienst „ 8442.67
3.	Deposito Twentsche Bank „ 1824.—
4.	Effecten f 6534.50
5.	Voorschotten „ 4829.—
6.	Belegging saldo R. G. „ 5000.—
7.	Leening N. V. Vooruitgang „ 5000.—
8.	Interest „ 22.97½
9.	Afdeelingen en Gewesten „ 27009.74
10.	Verspreide leden „ 176.96
11.	Diverse debiteuren „ 1640.85½
12.	Kantoor meubilair „ 2000.—
13.	Diverse drukwerken „ 635.15
14.	Verkiezingsfonds (voorgesloten) „ 1423.12
15.	Pensioenfonds (voorgesloten) „ 3606.19½
Totaal f 70211.40	

Schulden.	
1.	Diverse crediteuren f 6304.83
2.	Houders van uitgelote obligaties Leening 1917 „ 4425.—
3.	Voorschotten „ 257.50
4.	Interest „ 177.—
5.	Ver. van Soc.-Dem. Raadsleden „ 2056.62
6.	Ontwapeningsfonds „ 22601.60
7.	Saldo fonds R. G. „ 5438.04
8.	Kapitaalrekening „ 28950.81
Totaal f 70211.40	

Toelichting Balans Partijkas der S. D. A. P. 1923.

Bezittingen.

- Contanten in kas; het bedrag is vrij hoog in verband met betalingen die begin Januari 1924 gedaan moesten worden.
- Saldo sedert 3 October 1923 (stopzettingsdatum); in overeenstemming met inmiddels ontvangen rekening-courant.
- Bestaat uit:
 - Eén maand deposito f 1000.—
 - Gekweekte rente „ 74.—
 - Belegging Fonds Kautsky; een maand deposito „ 750.—

f 1824.—
- De specificatie van dit bedrag is als volgt:
 - 5 volgestorte aandelen N.V. „Ontwikkeling” Amsterdam à f 1000.— is f 5000.—
 - 2 aand. Coöp „Samenwerking” „ 150.—
 - 8 aand. Drukkerij 't Gooi „ 80.—
 - 1 oblig. N.V. „Ontwikkeling” Rotterdam, nominaal f 250.— „ 125.—
 - Oblig. in diverse coöperaties en Volksgeb. „ 857.50
 - Restant waarde onverkochte effecten uit nalatenschap-Cohen „ 322.—
 - 3 aand. N. V. „Voorwaarts” Rotterdam P.M.
 - 2 Oprichtingsbew. N. V. „Voorwaarts” Rotterdam P.M.

Totaal f 6534.50
- In deze post is o.a. opgenomen het bedrag dat het Gewest Zuid-Holland en de Federaties Rotterdam en 's-Gravenhage voor hunne rekening hebben genomen uit het bedrag waarmee een procedure is afgedaan. Dit tot f 800.—. Voorts de A. J. C. met f 500.—, waarvan de helft reeds is afgedaan; het Gewest Drente met een voorschot, dat later in subsidie wordt omgezet, groot f 250.— enz.
- Belegd in N.V. „Vooruitgang” tegen een rente van 5½ pCt. en recht op jaarlijksche aflossing.
- Leeningpost aan N. V. „Vooruitgang” tegen 6 pCt. rente en recht op jaarlijksche aflossing.

- Bedrag aan loopende couponrente over 1923.
- Vorderingen op afdelingen van niet betaalde zegelrekeningen, diplomaboekjes, manifesten, extra nummers „Proletarische Vrouw” enz. f 26826.41
- Schuld Gewesten „ 4954.60½
- Totaal f 31781.01½
- Nog uit te keeren aan gewesten aandeel waarde bestelde zegels 4de kwartaal 1923 „ 4771.27½
- Blijft f 27009.74
- Vastgesteld als te vorderen van ingeschreven verspreide leden over 1923 en vorige jaren.
- Dit tegoed bestaat uit:
 - Van Commissie N.V.V.— S.D.A.P. Hulpactie Roergebied (sedert afgedaan) f 595.57
 - Van N. V. V. afrekening tegoed gezamenlijk gevoerde acties (sedert afgedaan) „ 964.58½
 - Leveringen N. V. „Ontwikkeling” „ 80.70

f 1640.85½
- Deze post is gehandhaafd op hetzelfde bedrag als in vorige balans geplaatst. Afgeschreven is een bedrag van f 534.25 gelijk uit de winsten verliesrekening blijkt. Men zie overigens voor de waarde van ons meubilair de toelichting op post 7 der schulden.
- Kostprijs voorraad diploma-boekjes f 525.04
- Kostprijs voorraad contributie en kasboeken „ 110.11
- Totaal f 635.15
- Op 31 December 1922 bedroeg het tekort in het verkiezingsfonds f 1865.82
- Voor verkiezingsdoeleinden werd in 1923 uitgegeven „ 8831.96
- Is f 10697.78
- Er werd op deze rekening ontvangen „ 9274.66
- Per saldo blijft het tekort dus f 1423.12

15. Op 31 December 1922 bedroeg het tekort op de pensioenrek. f 1767.86½	
Betaalde pensioenen en kosten 1923	„ 3793.58
Waarde uitstaande zegels extra heffing	„ 8200.—
	Totaal f 13761.44½
Totaal waarde uitgezette zegels	„ 10155.25
	Blijft ————— f 3606.19½

Schulden.

1. Deze post bestaat uit:	
N.V. Drukkerij „Vooruitgang” Rekeningen Oct.-Dec. 1923 ¹⁾	f 2493.98
N.V. Drukkerij „Vooruitgang”. Loopende rekening boekhandel	„ 14.47
Dagblad „Het Volk” voor Land- en Tuinbouw ²⁾	„ 725.40
Dagblad „Het Volk” extra nummer „Proletarische Vrouw” ³⁾	„ 1732.20½
Dagblad „Het Volk” diversen	„ 7.60
Af te dragen Inzamelingen: Restant steun Hongarije . f 6.—	
Restant Fonds Kautsky (zie toelichting No. 3 bezittingen)	„ 788.75
Buitenlandsche pers, oproep S. A. I.	„ 45.10
	„ 839.85
Soc. Arbeiders Internationale restant contributie ⁴⁾	„ 465.45
Alg. propaganda (nog te betalen)	„ 25.87½
	Totaal f 6304.83
2. Schuld aan houders van uitgelote obligaties op 31 December 1922	f 5185.—
Ten geschenke ontvangen	„ 760.—
	Blijft f 4425.—
3. Deze voorschotten zijn sedert 1 Januari 1924 afgedaan.	
4. Over 1923 nog te betalen rente op uitgelote obligaties Leening 1917.	
5. Per 31 December 1922 was de Partij aan de Vereniging van Soc.-Dem. Raadsleden verschuldigd f 1985.56. Besloten werd over het boekjaar der Vereniging 1922—1923 aan de provinciale vereenigingen 25 pCt. der ontvangen contributie af te staan. Het saldo der Vereniging bij de Partijkas steeg tot f 3566.62. Behalve dat de directe kosten van het Bureau voor Raadsleden op deze rekening zijn afgeschreven, is f 1500.— overgebracht naar de Partijkas tot gedeeltelijke dekking tekort cursus Gemeentepolitiek 1922, zoodat het saldo thans bedraagt f 2056.62. Een overzicht van de inkomsten der Vereniging en van het deel, dat de Provinciale Vereenigingen ontvingen, is niet te geven, omdat de volledige gegevens ons nog ontbreken.	
6. Ten behoeve van dit fonds werd in 1923 nog een klein bedrag ontvangen, waarmede het saldo van het vorig jaar verhoogd is.	
7. Ontvangen werd	f 17361.40½
Hierop is uitgegeven:	
Aankoop meubelen enz. f 11428.01½	
Kosten inzameling	„ 249.55
Diverse onkosten	„ 245.80
	„ 11923.36½
	Blijft f 5438.04

¹⁾ Rekeningen vervallen en worden betaald met drie maanden crediet.
²⁾ Meerendeels nog van gewesten te ontvangen.
³⁾ Sedert f 1000.— betaald.
⁴⁾ Sedert afgedaan.

Van dit overschot is f 5000.— belegd in een rentegevend voorschot aan N. V. „Vooruitgang”. (Zie post 6 bezittingen.)

8 Toelichting overbodig.

Algemeene opmerkingen bij de Winst- en Verliesrekening en de Balans van de Partijkas der S.D.A.P. over 1923.

Uit den toelichtenden staat, dien de accountant ditmaal bij het rapport gevoegd heeft, valt de feitelijke positie van de partijkas gemakkelijk vast te stellen. Dit ontheft ondergeteekende van een uitvoerige uiteenzetting. Deze toelichtende staat toont aan, dat de opeisbare fondsen lang niet geheel door de beschikbare middelen worden gedekt. Telkens wanneer een jaarrekening een nadeelig slot aanwijst, zooals dit jaar — zij het in verminderde mate — het geval is, beteekent dit reëel het interen van bezittingen, die niet ter rechtstreeksche beschikking van de partij staan. Dat daardoor de grootst mogelijke omzichtigheid geboden blijft, behoeft waarlijk niet betoogd. Eenerzijds zullen de uitgaven zorgvuldig gehouden moeten worden binnen de lijnen, die door de begroting en de practijk van het werk der partij getrokken zijn, anderzijds zal men verstandig doen iedere speculatie in verband met contributieregelingen enz. af te wijzen.

Op één punt in het bijzonder moge hier voorts nog de aandacht gevestigd worden. Het besluit van het P.B. tot de invoering van een extra heffing ten behoeve van een te vormen pensioenfonds is met zeer groote voorzichtigheid tot een begin van uitvoering gebracht. Dit geschiedde zóó opzettelijk. Uit de balanscijfers blijkt evenwel dat het mogelijk en verstandig zal zijn in 1924 deze zaak wat krachtiger te bevorderen, zoodat de partijkas beschermd blijft tegen de finantieele gevolgen van consequenties, waaraan de partij niet ontkomen kan.

Ook ditmaal is getracht uit de ingekomen finantieele verslagen der afdelingen een beeld te vormen omtrent de finantieele positie van de partij in haar geheel. Nog niet de helft der afdelingen zonden deze verslagen in. Daaruit blijkt allereerst dat de finantieele administratie der afdelingen nog lang niet is wat zij behoorde te zijn. Het zou aanbeveling verdienen van de zijde der gewestelijke besturen, meer dan tot nu toe vaak het geval is aan de administratie der afdelingen aandacht te schenken. Intusschen blijkt uit de beschikbare gegevens dat 270 afdelingen aan inkomsten noteerden f 190.197.42½. Daarvan is uitgegeven voor eigen afdelingswerk f 73.075.80½ voor de Statenverkiezingen f 13.592.36½; voor de Raadsverkiezingen f 15.682.80. Het schuld-cijfer was op 1 October 1923 f 9.243.48, het saldocijfer f 11.130.01½.

De Partijpenningmeester:

Amsterdam, Februari 1924.

W. DROP.

Verklaring Commissie van Contrôle.

Amsterdam, 28 Februari 1924.

Waarde Partijgenooten.

Ondergeteekenden, vormende de commissie van contrôle, belast met het nazien der ontvangsten en betalingen van de Partijkas, hebben de eer Uw College te berichten, dat zij de ontvangsten, zooals deze zijn gepubliceerd in het partijorgaan „Het Volk”, hebben gecontroleerd, en de betalingen met de aanwezige kwitantien gedekt hebben bevonden.

Zij adviseeren u op grond hiervan de penning-

meester te déchargeeren en brengen hem door dezen dank voor zijn beheer.

Met Partijgroet,
De Commissie voornoemd:
S. AA.
J. KOK.
J. DE SWARTE.

Aan het Partijbestuur
der S. D. A. P.

Accountants-Rapport.

Amsterdam, 1 Maart 1924.

Rapport No. 682.

Aan het Bestuur der Sociaal-Democratische
Arbeiders Partij, Amsterdam.

W.P.

Evensal in vorige jaren heb ik gedurende het boekjaar 1923 toezicht geoeffend op de comptabele verwerking der gegevens, zooals die in de dagelijkse hulpboeken der Partijkas voorkomen, en nadat de Commissie van Contrôle deze boeken gecontroleerd en in orde bevonden had.

Het administratie-stelsel bleef in het afgelopen jaar gehandhaafd op den grondslag, die reeds in den loop van het voorafgaande jaar opgezet en ingevoerd was, waarbij de bedoeling voorzat, in een betrekkelijk beknopt grootboek, per kwartaal, het geheel der administratie in samengetrokken posten te kunnen overzien, waarvan de bijzonderheden tot in alle gewenschte onderdeelen, in een daarbij aan-

sluitend sub-grootboek nageslagen konden worden. Dit stelsel heeft aan zijn doel beantwoord en is op lofwaardige wijze tot uitvoering gebracht. Ook de uitgebreide administratie der rekening-courant met de afdelingen werd accuraat bijgehouden.

Ten aanzien van de balans met winst- en verliesrekening (over 1923 een kapitaalsvermindering van f 4502.42 aangevende) kan ik verklaren, dat zij aansluit bij de gehouden administratie en dat ik met de daarop door den penningmeester verstrekte toelichting accoord ga.

Aangaande de finantieële positie der Partijkas verschaft de balans alle gegevens, terwijl de kaspositie in beeld wordt gebracht door een daaruit afgeleide indeeling der bezittingen en schulden naar hunnen looptijd op langen of korten termijn (zie bijgaande toelichting). Daaruit blijkt, dat de inkorten-termijn-muterende bezittingen en schulden een nadeelig saldo opleveren van (rond) f 25000, waartegenover een voordeelig saldo staat op de bezittingen en schulden-op-langen-termijn van (rond) f 54000. De beteekenis van deze uitkomsten kan wel geen andere zijn, dan dat de dekking der schulden aan eigen instellingen (de credit-balansposten No. 5, 6 en 7) gelegen is in de vaste middelen, terwijl een normale bewegingsvrijheid dezer instellingen belegging in *liquide* middelen medebrengt.

Met partijgroet,

H. J. WEGERIF, accountant.

TOELICHTING TOT DE KASPOSITIE.

A. Bezittingen en Schulden op korten termijn:

<i>Actief.</i>		<i>Passief.</i>	
Kassa	f 2066.23½	Crediteuren	f 6304.83
Giro	,, 8442.67	Leening 1917	,, 4425.—
Deposito	,, 1824.—	Voorschotten	,, 257.50
Voorschotten (gedeeltelijk)	,, 1500.—	Interest	,, 177.—
Interest	,, 22.97½	Vereen. Raadsleden	,, 2056.62
Verspreide leden	,, 176.96	Ontwapeningfonds	,, 22601.60
Debiteuren	,, 1640.85½	Fonds Roode Guirlande	,, 5438.04
Drukwerken	,, 635.15		
Nadeelig saldo	,, 24951.74½		
	<u>f 41260.59</u>		<u>f 41260.59</u>

B. Bezittingen en Schulden op langen termijn:

<i>Actief.</i>		<i>Passief.</i>	
Effecten	f 6534.50	Nihil	—
Voorschotten (gedeeltelijk)	,, 3329.—	Voordeelig saldo	f 53902.55½
Belegging fonds R. Guirlande	,, 5000.—		
Leening „Vooruitgang”	,, 5000.—		
Afdeelingen en gewesten	,, 27009.74		
Kantoormeubilair	,, 2000.—		
Verkiezingsfonds	,, 1423.12		
Pensioenfonds	,, 3606.19½		
	<u>f 53902.55½</u>		<u>f 53902.55½</u>

C. Totaal:

Nad. saldo vlottende middelen	f 24951.74½	Voord. saldo vaste middelen	f 53902.55½
Voordeelig saldo generaal (is kapitaal — zie balans)	,, 28950.81		
	<u>f 53902.55½</u>		<u>f 53902.55½</u>

Opmerking: De vordering op de afdelingen en gewesten ad f 27009.74 is onder de bezittingen-op-langen-termijn gerangschikt, omdat zij door onge-

veer gelijkblijvende afname en aanwas steeds op circa dezelfde hoogte blijft.

Vrijwillige salarisverlaging.

Het verluidt, lezen wij in „De Nederlander”, dat de ministers, met ingang van 1 Mei, slechts zouden genieten 90 pCt. van hun salaris, gelijk thans voor de leden der Algemeene Rekenkamer wordt voorgesteld.

Een aantal Kamerleden blijkt reeds vrijwillig afstaan te hebben gedaan van 10 pCt. van de hun toekomende schadeloosstelling, zoodat deze leden, sedert 1 Januari 1924, slechts 90 pCt. van het hun grondwettelijk-toekomende bedrag ontvangen.

aal-Democratische Tweede Kamerfractie.

Perk 9 December 1922 tot 18 Februari 1924 en sluit dus onmiddellijk aan bij het vorige verslag, dat 8 December 1922 werd vastgesteld. In dit tijdperk kan men in verband met de wisselingen, welke in samenstelling en aard der regering plaats grepen, drie perioden onderscheiden, die echter geenszins drie trappen eener opwaarts gaande ontwikkeling genoemd kunnen worden, n.l. 1e. voortzetting en einde van het regiem-De Geer of het tijdvak der voorzichtige reactie; 2e. het regiem-Colijn of het tijdvak der onbesuisde reactie, op parlementairen grondslag; 3e. voortzetting van het regiem-Colijn, beziel van denzelfden geest, maar thans zonder parlementairen grondslag.

SAMENSTELLING EN WERKWIJZE DER FRACTIE.

De samenstelling der fractie onderging geen wijziging. De ernstige ongesteldheid van Sannes, waarvan in het vorige verslag werd melding gemaakt, belette hem ook gedurende de eerste der hierboven genoemde perioden zijn arbeid in het parlement te hervatten. Tot groote vreugde zijner medeleden kwam bij den aanvang van het zittingsjaar 1923-'24 een einde aan zijn gedwongen non-activiteit; de eerste keer, dat hij weder aan een stemming deelnam, bracht hij mede de Vlootwet ten val. Het deelnemen aan deze stemming door Vliegen, die daartoe het ziekbed verlaten moest, was helaas waarschijnlijk de oorzaak van een ongunstige wending in zijn ongesteldheid, waardoor hij in het derde tijdvak niet in de Kamer kon verschijnen.

In de 1922 opnieuw ingestelde commissies voor belangrijke onderwerpen kwam geen verandering, terwijl het bureau der fractie bleef bestaan uit Troelstra, eersten voorzitter, Schaper, tweeden voorzitter, Sannes, eersten secretaris en IJerman, tweeden secretaris.

Mede in verband met de groote uitbreiding van de Eerste Kamerfractie in 1923, werd in overleg met deze fractie een regeling getroffen, waardoor het contact tusschen beide fracties en een geregelde samenwerking verzekerd werden. Ter bespreking van de algemeene politieke situatie, hetgeen uitteraard in dit tijdperk niet zelden noodig was, hebben de fracties herhaaldelijk gezamenlijk vergaderd, terwijl zij gedurende de jongste crisis ook meermalen met het Partijbestuur vergaderden.

OVERZICHT VAN HET EERSTE TIJDVAK.

(9 December 1922—23 Juni 1923.)

Van de verrichtingen onzer fractie gedurende dit tijdperk is een chronologisch overzicht gegeven in het Jaarboekje voor 1924 (blz. 165, laatste alinea—blz. 172, vierde alinea). Wij meenen daarom hier te kunnen volstaan met enkele opmerkingen ter aanvulling van dat overzicht.

1. Omtrent de houding tegenover het schoenenwetje aan te nemen, bestond — anders dan indertijd ten aanzien van het sigarenwetje — geen meningsverschil in de fractie; deze was eenparig van oordeel dat die houding niet anders dan afwijzend kon zijn.

2. Wat de bioscoopwet betreft, achtte de fractie unaniem de bescherming van kinderen tegen het bioscoopgevaar gewenscht, doch bestond meningsverschil ten aanzien van de vraag of die bescherming ook tot volwassenen diende te worden uitgebreid. Evenwel hebben alle leden der fractie, die aan de stemming over dit wetsontwerp deelnamen, zich tegen dit ontwerp verklaard. Want ook de leden, die konden meegaan met eenige preventieve maatregelen ten aanzien van het gehalte der te vertoonen films in het algemeen, waren van oordeel dat met dit ontwerp een weg werd betreden ter censuur ten opzichte van de geestelijke vrijheid van volwassenen, welke weg dreigde te voeren tot consequenties, verre uitgaande boven hetgeen op dit gebied toelaatbaar zou wezen en waarvoor wij de verantwoordelijkheid zouden kunnen aanvaarden. Het gevaar voor dergelijke consequenties bleek ook uit de dompersche censuur-begeerten, welke gedurende de Kamerdebatten bij een groot deel der rechterzijde voor den dag kwamen.

3. Afgezien van zeer enkele kwesties van hoogst ondergeschikt belang, is de fractie bij alle stemmingen, op één uitzondering na, steeds eensgezind opgetreden. Deze eene uitzondering was het wetsontwerp-Braat tot afschaffing van den Zomertijd. Het betrof hier ongetwijfeld een belangrijke zaak, maar tevens een zaak, waaromtrent noch beginsel-, noch strijd-, noch verkiezingsprogram eenig richtsnoer bevat, en die in het allerneutraalste gedeelte der neutrale zone ligt.

Gedurende het op dit tijdperk volgend zomerrecès heeft de fractie niet het initiatief genomen tot een bijeenroeping der Kamer naar aanleiding van de Kabinetscrisis, welke tot de vervanging van De Geer door Colijn leidde. De redenen daarvan zijn uitgezet in den brief van het bureau der Kamerfractie van 26 Juli 1923, gepubliceerd in „Het Volk” en „De Voorwaarts” van 27 Juli 1923.

OVERZICHT VAN HET TWEDE TIJDVAK.

(18 September—26 October 1923.)

Het optreden van „den sterken man” Colijn als leidende figuur in het voor de zooveelste maal gereconstrueerde kabinet-Ruys de Beerenbrouck, bracht in de politieke situatie een verandering, niet ongelijk aan die welke het volk Israëls ervoer toen Salomo werd opgevolgd door Rehabeam, die zijns vaders geeselen door schorpioenen verving. Deze overeenkomst vertoont zich ook in het verder verloop der historie; immers toen Rehabeam zijn wil trachtte door te zetten, waren er slechts twee stammen in Israël, die zich geheel aan zijn tyrannie onderwierpen.

Ging De Geer bij zijn offeranden aan het ideaal, „de veiligstelling van den gulden”, nog met een zekere omzichtigheid te werk en trachtte hij vitale volksbelangen en verkregen rechten althans eenigszins te ontzien, Colijn kende „keine Skrupel noch Zweifel”, maar kondigde de meest drastische en niets ontziende maatregelen aan, welke, naar zijn beweren, in een minimum van tijd het begrootings-evenwicht zouden herstellen. In zijn overmoed vermaadde hij het zelfs „den schijn des kwaads” te vermijden en verordineerde hij, dat de totstandkoming van de Vlootwet aan de behandeling zijner bezuinigingsplannen vooraf moest gaan: „veiligstelling van den gulden” bleef het ideaal, maar hierboven kwam nog een ander, een super-ideaal: „de veiligstelling van onze vloot”, de tot het uiterste gedreven marine-waanzin.

Tegen die reactionaire dollemanspolitiek heeft onze fractie zich met alle kracht verzet.

Het verloop van dezen strijd is met zoo groote belangstelling door onze partijgenooten gevolgd en ligt nog zoo versch in elks geheugen, dat het overbodig is daarover in den breede uit te wijden. In het parlement begon de strijd op 20 September 1923, toen Troelstra zich verzette tegen het voorstel van den voorzitter, om overeenkomstig den eisch der Regeering, de Vlootwet als eerste punt op de agenda te plaatsen. Hoewel de motie-Troelstra, om de beslissing over het tijdstip van behandeling der Vlootwet uit te stellen tot de Regeering de noodige gegevens omtrent aard en oplossing der crisis had verstrekt, werd verworpen, was het verzet allerminst vruchteloos. De Kamer besloot de interpellatie-Troelstra over oorzaak en oplossing der crisis, mede in verband met den financieelen toestand van Nederland en Indië, aan de behandeling der Vlootwet te doen voorafgaan. 11 October hield Troelstra de interpellatie; aan de debatten naar aanleiding van interpellatie en regeeringsantwoord, op 12 October, nam ook Hugenholtz deel. Op deze dagen begon feitelijk het groote debat over de Vlootwet, die misschien nog meer dan het eigenlijke onderwerp der interpellatie in het centrum der discussie stond. Het is vooral bij deze gelegenheid dat Colijn den hem later door Troelstra geschonken eretitel van financiëelen Bamberg heeft verdiend.

16 October was de officiële aanvangsdatum van den strijd over de Vlootwet. In deze worsteling, waaraan van onze fractie Troelstra, Hugenholtz, Groeneweg en Albarda deelnamen, bleek de Regeering over geen deugdelijker wapens te beschikken dan het openlijk stellen van de portefeuillekwestie in den scherpst mogelijken vorm en het onderhandsche dreigement van het uiteenvallen der coalitie. Kon de Regeering met dergelijke strijdmiddelen ook geen eervolle overwinning behalen, zoo hoopte zij toch daarmede van de godin der victorie een succes te kunnen afdreigen. Deze poging tot chantage mislukte echter. Den 26en October viel de Vlootwet en met haar ook het kabinet-Colijn—Ruys de Beerenbrouck.

Dit schitterend resultaat van den aanvankelijk zoo hopeloos schijnenden strijd, is ongetwijfeld voor een zeer groot deel te danken aan het feit, dat in dit geval de actie in het parlement gepaard ging met een grootsche actie buiten het parlement. De in-

drukwekkende massale demonstratie van 23 September en meer nog het groote volks-petitionnement — die beide verre overtroffen alles wat van dien aard ooit in ons land was gezien — zijn van doorslaggevende betekenis geweest voor den uitslag van den strijd; zij hebben waarschijnlijk meer dan één katholiek tegenstander van de Vlootwet in het parlement tot tegenstemmer gemaakt.

Gedurende de vele weken, waarin pogingen tot oplossing der crisis gedaan en gesaboteerd werden, heeft onze fractie herhaaldelijk, zowel alleen als met de Eerste Kamerfractie en het Partijbestuur, vergaderd. De weg, welke in de gegeven verhoudingen aangewezen was om tot een oplossing te komen, is door den voorzitter onzer fractie uitgestippeld in de hoofdartikelen van „Het Volk” en de „Voorwaarts” van 5 November l.l. De oplossing, welke voor de Nederlandsche arbeidersklasse en het Nederlandsche volk het meest wenschelijk was, in aangegeven in het manifest van de besturen van S. D. A. P. en N. V. V., opgenomen in „Het Volk” en de „Voorwaarts” van 5 November l.l. De aangewezen weg is niet gevolgd en de meeste wenschelijke oplossing is niet beproefd geworden. De weg, welke door de Kroon ingeslagen werd, leidde over veel mislukkingen en misgrepen, ten slotte tot het aanblijven van een ministerie, dat door een conflict met de volksvertegenwoordiging tot aftreden was genoopt en dat in het volk nog minder steun vond dan in het parlement.

Waar tijdens de crisis het démissionaire Kabinet zich niet bepaalde tot de loopende zaken, maar ten aanzien der gehuwde ambtenaressen zeer ingrijpende nieuwe maatregelen wilde nemen, besloot onze fractie in haar vergadering van 11 December l.l. om, indien de Regeering van zins bleek die maatregelen uit te voeren eer de Kamer gelegenheid had zich daarover uit te spreken, het initiatief te nemen tot een hijeenroeping der Tweede Kamer. Dienzelfden dag had de 2e voorzitter der fractie over deze aangelegenheid een onderhoud met den voorzitter der Tweede Kamer. Waar sindsdien de Regeering de inwerkingtreding van het ontslag der gehuwde ambtenaressen vaststelde op een zoodanig tijdstip, dat de kwestie vóór dien datum in de Kamer ter sprake kon komen, bleek de indiening van een verzoek tot bijeenroeping der Kamer onnoodig. Er was in de fractie een sterk verlangen om, ook afgezien van de ambtenaressen-kwestie, de Kamer te doen bijeenroepen, en wel ten einde in de volksvertegenwoordiging de crisis, en inzonderheid de verantwoordelijkheid der rechterzijde voor den langen duur der crisis, ter sprake te kunnen bengen. Dat verlangen moest echter onbevredigd blijven, daar de Regeering, reeds op grond van haar „gebrek aan existentie”, niet kon worden geïnterpelleerd en een bespreking van de crisis op andere wijze hoogstwaarschijnlijk niet zou worden toegestaan. Zoodra echter het bericht kwam, dat door de weigering van de Koningin om de aanslagaanvraag van het Kabinet-Ruys de Beerenbrouck in te willigen, een z.g. oplossing der crisis was bereikt, heeft onze fractie den voorzitter der Tweede Kamer verzocht: 1o. ten spoedigste (uiterlijk 15 Jan. '24) een vergadering te beleggen om de Kamer gelegenheid te geven zich uit te spreken over het verloop en de oplossing der crisis; 2o. in die vergadering Troelstra het woord te verlee-

nen ten einde een interpellatie over voornoemd onderwerp aan te vragen. Tevens verzocht de fractie het Partijbestuur zoo spoedig mogelijk in Den Haag een openbare vergadering te beleggen, om ook buiten het parlement een krachtig protest te doen hooren tegen de, uit de terugkeer van het gevallen Kabinet blijkende, negeering van den wil des volks en van de uitspraak der volksvertegenwoordiging.

OVERZICHT VAN HET DERDE TIJDVAK.

(15 Januari—18 Februari 1924.)

Den 15en Januari maakte het Kabinet Colijn-Ruys zijn trieste rentree in de Tweede Kamer en las de premier een Regeeringsverklaring voor. De voorzitter stelde voor den volgende dag de besprekingen over die verklaring aan te vangen, zoodat een interpellatie-aanvraag overbodig was.

Bij die besprekingen zette Troelstra het standpunt van onze fractie tegenover het hereren Kabinet uiteen. Dit standpunt kon geen ander wezen dan dat van scherpe en onverzoenlijke oppositie; immers het aanblijven van deze regeering is een aanfluiting van de democratie en een ergerlijke schennis der parlementaire zeden. Troelstra stelde in het licht hoe het Kabinet, al was er in het tableau van de troep geen wijziging gekomen, van aard veranderd is. Het steunt niet meer op een meerderheid in het parlement, het is een levend bewijs geworden van de onmacht der rechterzijde, van den dood der coalitie. Voorts toonde Troelstra aan, dat bij de aangewende pogingen tot crisis-oplossing, volstrekt niet alle mogelijkheden van een parlementaire oplossing waren uitgeput en dus allerminst de terugkeer van dit Kabinet de eenig overgebleven mogelijkheid mocht worden genoemd; en dat inzonderheid het aanblijven van Colijn — nu het conflict in den ministerraad ten slotte feitelijk ten gunste van De Geer was beslist — in volkomen strijd was met de logica der feiten. Schaper waschte Regeering en rechtsche kopstukken de ooren, omdat zij zich hadden afsloofd de waarheid over het rechtsche accord, over het crisis-gekonkel enz. zorgvuldig verborgen te houden voor het volk en de volksvertegenwoordiging, en verlangde Kamerontbinding op korten termijn.

Troelstra diende bij zijn repliek, een motie in, waarin, gezien de onbevredigende verklaring der regeering en het ongrondwettig karakter der crisis-oplossing, Kamerontbinding werd geëischt. Deze motie vond echter bij geen der burgerlijke partijen steun. Zelfs bij de Vrijzinnig-Democraten was de liefde voor de democratie niet groot genoeg om de noodzakelijkheid te begripen van een uitspraak van het volk over de richting van het regeeringsbeleid en van een onverwijld verdwijning eener regeering, wier bestaan een bespotting was van de fundamentele beginselen eener democratische staatsinrichting.

Voor de begrotingen werden eenige spoedeischende wetsvoorstellen en interpellaties aan de orde gesteld.

Tijdens de behandeling van een wijziging der Land- en Tuinbouwongevallenwet, wist Hiemstra door middel van een amendement te verzekeren, dat ook de arbeiders van zuivelen andere landbouwcoöperaties onder de ongevallenverzekering zullen vallen.

Suze Groeneweg ontmaskerde, bij de interpellatie-Westerman over het ontslag der gehuwde ambtenaressen, de onwaarachtigheid van de voorstelling der Regeering, dat het bij de nieuwe regeling alleen zou gaan om een keuze tusschen gezinnen met dubbele en gezinnen met enkele inkomens. Zij diende een motie in, om de vóór de nieuwe methode geldende regelen voor de afvloeiing te handhaven. Bij de debatten kwam de reactionaire aap zoo leelijk uit de Heemskerkelijke mouw kijken, dat hij ook Schaper bewoog om voor de motie-Groeneweg te stemmen, nadat Suze Groeneweg de betekenis der motie nader had uiteengezet.

Bij het wetsontwerp inzake de Indische producten- en aardolie-belastingen, toonde IJzerman de noodzakelijkheid van deze correctieven op de extra-winstbelasting en de opgeschroefdheid van de groot-kapitalistische actie tegen dit wetsvoorstel aan.

Van Braambeek stelde bij de interpellatie-Boon over het giro-schandaal, het jammerlijk wanbeleid, waardoor de centralisatie tot een debacle heeft geleid, aan de kaak en waarschuwde tegen sommige adviezen van het bij beperking van den Rijksgirodienst belanghebbend bankkapitaal.

Albarda hield de algemeene beschouwingen over de Indische begrooting en interpelleerde daarbij tevens de Regeering over haar optreden bij de Indische spoorwegstaking. Hij stelde in het licht, hoeveel de overheid had nagelaten om deze staking te voorkomen en wat zij had gedaan om de staking uit te lokken. Hij deed een scherp aanval op de politiek van brute reactie, welke thans in Indië wordt gevoerd en waarvan hij verbijsterende feiten mededeelde; hij waarschuwde ernstig tegen voortzetting van een dergelijke politiek, die met vuur speelt. Kleerekoper wees op de medeverantwoordelijkheid der Regeering voor de politie-corruptieschandalen en op het stuk klassejustitie, dat ook bij deze gelegenheid wordt opgevoerd. De Vries—Bruins en Gerhard gaven een ontstellend beeld van de wijze, waarop in Indië zoolwel de zorg voor de volksgezondheid als die voor de volksontwikkeling wordt verwaarloosd. De Vries—Bruins nam Simon den Oprechten onder handen, toen deze pogde de gelijkens van het door haar gegeven beeld te ontkennen. Voorts sprongen Van Zadelhoff en De Vries—Bruins naast Gerhard in de bres voor verschillende onderwijsbelangen. Hugenholtz betoogde, dat de zorg voor het geestelijk en zedelijk welzijn van matrozen en militairen weinig resultaat oplevert, wanneer men veel minder rekening houdt met de wenschen der manschappen, dan met die van de ijveraars voor kerstening. Jan ter Laan hield een krachtig pleidooi voor de ongelukkige oud-gedienden, die door het dankbare vaderland aan hongersnood en gebrek worden overgeleverd. Hij stelde een motie voor om hun schamele pensioenen en gagementen te herzien; hij en Duijs spraken een hartig woordje over de houding der rechtsche leden, welke ook ditmaal van alle christelijkheid was gespeend.

Troelstra richtte bij de algemeene beschouwingen over de Staatsbegrooting den aanval vooral op de vleeschwording van den geest der niets ontziende reactie, op de politieke figuur van Colijn. Hij stelde daarbij „den sterken man” ten toon in al diens onwaarachtigheid en ijdele krachtpatserij; hij liet zien hoe weinig

Colijn bezit van het moreel prestige en de bekwaamheid, welke in het huidig tijdsgewricht meer dan ooit tot leiding van het landsbewind vereischt worden, hoe deze hersteller van het financieel evenwicht tot dusverre alleen had uitgeblonken door onbesuisdheid, hoe diens optreden telkens weer nieuwe onrust had gewekt en gekenmerkt werd door misrekening en misleiding, hoe thans zelfs op het terrein van het volksonderwijs de methode der militaire expedities wordt toegepast. Naar aanleiding van de door de Regeering genomen en aangekondigde maatregelen, waardoor, terwille eener zeer onzekere bezuiniging, het volksonderwijs zal worden geknauwd en geknot, diende Troelstra een motie in om de uitvoering van die maatregelen uit te stellen, totdat een Staatscommissie zal hebben onderzocht welke bezuinigingen mogelijk zijn zonder den grondslag der pacificatie en de kwaliteit van het

onderwijs aan te tasten. Jan ter Laan gaf een scherpe critiek op het financieel beleid; nadat men, in spijt van onzen aandrang, verzuimd heeft tijdig maatregelen tot delging van de crisisschuld te nemen, staat men nu voor groote financieele moeilijkheden en wil de Regeering bij haar reddingspogingen te werk gaan op een wijze, die herinnert aan de opsluiting der derde klasse-passagiers in het vooronder van de zinkende „Titanic”. Suze Groeneweg nam het ontwerp-koninklijk besluit inzake het ontslag van huwende ambtenaressen onder het mes en ontleedde dit als een onredelijke afwijking van een normale wettelijke regeling van de rechtspositie der ambtenaren.

A. W. IJZERMAN,
2e secretaris Soc.-Dem. Tweede
Kamerfractie.

18 Februari 1924.

Verlag van de werkzaamheden der Eerste Kamerfractie

December 1922-Januari 1924.

Onze fractie bestond in den aanvang van de periode, waarover dit verslag loopt, uit 3 leden, maar groeide halverwege door de toepassing der Evenredige Vertegenwoordiging tot elf leden. De vooruitgang is wel zeer groot. Het geeft natuurlijk voldoening, dat onze partij ook in de Eerste Kamer naar de juiste verhouding vertegenwoordigd is, terwijl nu ook de te verrichte arbeid beter verdeeld kan worden.

VERZEKERINGSBEDRIJF.

Nog in December 1922¹⁾ werd de regeling van het Verzekeringsbedrijf behandeld. *Wibaut*, hoewel op het oogenblik niet pleitend voor een Staatsmonopolie ten opzichte van deze voorziening, komt op tegen de uiting der Regeering, als zou dit een „gevaarlijke proefneming” zijn. Hij wijst aan, hoe de levensverzekering in handen der particulieren voor vele verzekerden gevaarlijk is gebleken, omdat zij wel premies betaalden, maar niet de uitkeering ontvingen. Hij spreekt zijn bevrediging uit, dat nu tenminste het standpunt van onthouding is verlaten en dat er geregeld wettelijk toezicht zal zijn.

Het wetsontwerp werd met algemeene stemmen aangenomen.

WIJZIGING DER LAGER ONDERWIJS- WET 1920.

Op 14 Februari '23 kwam deze teruggang aan de orde. Minister De Visser ging zijn eigen werk afbreken.

C. Pothuis—Smit kwam uitvoerig tegen de verschillende verslechteringen op en zij wees er op, dat de minister terug was gegaan tot wat vroeger de tegenstanders van verbeterd volksonderwijs wilden. Zij verweet den minister, dat hij zich bijna alles had laten ontnemen in plaats van het volksonderwijs, het eerst-noodige, veilig te stellen.

Hoewel ook de vrijzinnig-democraten en de liberaal zich tegen de wet verzetten, had de minister het gemakkelijk. De andere leden waren over het algemeen wel in hun schik, al sprak men hier en daar van een tijdelijken maatregel, wat niemand geloofde.

De wet werd met 27 tegen 8 stemmen aangenomen.

WIJZIGING AANVULLING VAN HET ERFPACT.

Bij dit ontwerp, dat den langstlevenden ouder recht geeft op een kindsdeel der erfenis, bracht *C. Pothuis—Smit* de rechtspositie van het natuurlijke kind ter sprake en vroeg den minister of (en zoo ja in welke richting) hij mee wilde werken aan een verbetering der rechtspositie van het natuurlijke kind.

Minister Heemskerk verwees naar de Com-

missie-Limburg. Hij oordeelde het vraagstuk de moeite waard om onder de oogen te zien, maar hij stelde voorop, dat volgens hem de rechtspositie van het natuurlijke en het wettige kind niet dezelfde kon zijn.

INDISCHE BEGROTING.

Op 14 Maart kwam de Indische begroting ter sprake. *Mendels* critiseerde scherp de regeeringspolitiek in Indië. Voor hem was de allesbeheerschende vraag: hoe is de indruk der regeeringsmaatregelen op de groote massa van de inlandsche bevolking? En hij stelde in het licht, hoe slecht 't daarmede staat, zich aansluitende bij het soc.-dem. Volksraadslid *Cramer* en bij den bekenden zendeling, pater *Van Lith*.

Ook besprak hij de groote militaire uitgaven, die volkomen onproductief en ook ondoelmatig zijn, terwijl de uitgaven voor onderwijs en volksgezondheid slechts gering stegen. Zijn rede culmineerde in zijn beschouwing over de Indische bevolking, die bezig is zich op te richten en die op den bodem van zijn groot historisch verleden zich groot en schoon gaat ontwikkelen.

Mendels vond tegenover zich de heer *Idenburg* met wien hij ook bij de repliek een debat over het inlandsche onderwijs en over de Indische ambtenaren voerde.

Wibaut behandelde in 't bijzonder het Indische belastingstelsel en maakte daarbij gebruik van de door den heer *Vleming* gepubliceerde cijfers omtrent winsten en reserves van Indische ondernemingen. Bij de noodzakelijkheid van grootere inkomsten drong hij aan op hogere belasting van deze ondernemingen, waarbij er zijn, die buitensporige winsten maakten. Ook betoogde hij de productenbelasting als correctief te aanvaarden. Tegenover den heer *Idenburg*, die had gesproken over de kleine groep kapitaalkrachtige Europeanen, die door de inlandsche bevolking als een zegen moeten worden beschouwd, zeide *Wibaut* die dankbaarheidsplicht der inlanders niet te gevoelen. Waar zooveel millioenen uit het land zijn en worden gevoerd in plaats van ten bate der bevolking te worden aangewend, zou men eerder van het tegenovergestelde kunnen spreken.

STAATSBEGROTING VOOR 1923.

Bij de algemeene beschouwingen voerde *Wibaut* het woord op 21 Maart '23. Allereerst behandelde hij het z.g. gevaar voor inflatie, dat z.i. zeer overdreven wordt. Ook hij wil sluitende begrotingen, al zal men voor buitengewone productieve uitgaven zeker wel mogen leenen, waartoe hij wel woningbouwvoorschotten, maar niet bouw van oorlogsschepen rekent. Bezuinigen kan men door iedere uitgave op de meest economische wijze te doen geschieden (efficiency). De bezuinigingsmethode der regeering acht hij, ook wat de aflossings-

¹⁾ Dit is niet opgenomen in het vorig verslag, dat reeds vóór half Dec. '22 gereed moest zijn.

politiek betreft, verkeerd en niet voerend tot het doel.

Wibaut besprak verder de financieele verhouding tusschen Rijk en Gemeenten. Hij stelde in het licht, hoe de lasten voor de gemeenten hoe langer hoe zwaarder worden, in het bijzonder wat het onderwijs, de werklozen zorg en den woningbouw betreft, en was van meening, dat de nooduitkeering ten eenenmale onvoldoende was, tenzij de gemeenten de uitgaven, die voor ons volksbestaan noodig zijn, zouden nalaten, waarvoor hij natuurlijk niet te vinden was.

Op 23 Maart voegde C. P o t h u i s—S m i t hieraan nog een paar opmerkingen toe aan het adres van den heer De Vos van Steenwijk, die gesproken had over zijn gerustheid ten opzichte van dit Christelijk ministerie. Zij wees hem er op, dat de door hem zoo gevreesde echtscheidingen, ja de verwording in de gezinnen ook in Christelijke gezinnen voorkomen. En bovendien, dat zijn rede blijk gaf van den ideëlen ondergrond van het socialisme, nog niets te hebben begrepen.

Bij de repliek ging W i b a u t nogmaals uitvoerig in op de redeneeringen der ministers, in 't bijzonder ten opzichte van de nooden der gemeenten, terwijl hij ook nogmaals in 't licht stelde, dat inflatie verderfelijker is, maar dat de Nederlandsche gulden volkomen gezond is. Ook de noodzakelijkheid van woningvoorschotten bepleitte hij nog in bijzonderheden.

Bij de *begroting van het Staatsboschbedrijf* kwam C. P o t h u i s—S m i t op voor verbetering van de arbeidsvoorwaarden in dat bedrijf, en ook voor uitbreiding, waar dit werk zich zoo uitnemend leent voor productieve werkverschaffing.

De minister stelde overweging in uitzicht, tot nog toe niet met het gewenschte resultaat.

Bij de *begroting van Marine* voerde C. P o t h u i s—S m i t het woord over het feit, dat de minister zal aansturen op de totstandkoming der Vlootwet. Zij illustreerde dit met aanhalingen uit het blad „Onze Vloot”, dat den minister met stormachtige blijdschap heeft ingehaald en voor de tegenstanders der bewapening geen leelijke woorden genoeg had.

De minister van Marine vond geen termen hierop te antwoorden. Hij zeide liever te willen spreken, als de Vlootwet aan de orde kwam.

Zooals men weet heeft hiervoor (gelukkig) de gelegenheid ontbroken, omdat de Vlootwet door de Tweede Kamer werd verworpen en dus de Eerste Kamer niet heeft bereikt.

Bij de *begroting van Onderwijs* sprak C. P o t h u i s—S m i t over de ongunstige positie, waarin het nijverheids-onderwijs verkeert, en over het gemis aan overleg met de organisaties daaromtrent. Wat het algemeen beleid van den minister betreft, critiseerde zij den achteruitgang van het volksonderwijs en haalde daarbij aan oordeelvellingen uit katholieke en christelijke onderwijsbladen, die in zeer fellen toon hetzelfde zeggen. De minister antwoordde, dat de schade niet zoo groot zou zijn, hij had juist van een onderwijsman gehoord, dat een groote klasse zoo goed voor de kinderen is.

Bij de *begroting van justitie* brengt M e n d e l s ter sprake de ontzettende débacle op financieel en industrieel gebied, ook die van de chr. „Amsterdammer”. De aansprakelijkheid van directies en commissarissen van naamlooze vennootschappen moet worden omschreven. Hij

pleit voor wettelijke maatregelen in dat opzicht. Verder bespreekt hij de actie van den fascist Dr. Verviers, die opzet tot geweld en bandietenmanieren. Als derde punt voert Mendels het woord over de herziening van het huwelijksrecht en de echtscheiding. Hij demonstreert hoe behoudend het recht is en hoe het altijd ten achter is bij het werkelijke leven. De Staatscommissie-Limburg, waarvan Mendels lid is, werkt hard, maar het is zeer te hopen, dat verschillende dingen in werkelijkheid worden gewijzigd en verruimd. Daarmede wordt juist het huwelijk hoog gehouden en niet met een verouderde huwelijkswetgeving.

Over de huwelijkswetgeving sprak ook C. P o t h u i s—S m i t. Zij betoogde, dat met allen eerbied voor het huwelijk zeer veel gewijzigd kan worden, waardoor het huwelijk op hooger peil komt. Zij wijst de verkeerde volgtrekking ten opzichte van haar van den heer Beumer in de Tweede Kamer af en wijst op uitingen van christelijke en vooral van katholieke zijde, die wijzigingen in de huwelijkswetgeving niet zoo uit den boeze achten.

De Minister gaf een merkwaardig antwoord. Angstig als hij is voor mogelijke amendementen bij een of ander in te dienen wetsontwerp over de huwelijkswetgeving, wil hij dan maar liever in 't geheel niets. Hij is bang voor sommige rechtsche elementen, die met de anderen zouden meegaan, met gevolg, dat de heiligheid van het huwelijk toch zou worden aangetast.

Bij de *begroting van Waterstaat* bespreekt M e n d e l s de kwestie der zandleverantie bij den aanleg van het baanvak Nieuwe Meer—Amsterdam. Het ging om een post van een paar millioenen, die aan één firma ondershands was gegund, terwijl er lagere aanbiedingen van gerenommeerde andere ondernemers waren. De Minister ging er uitvoerig op in, zonder Mendels te bevredigen en deze zette in zijn repliek uiteen, dat de zaak nog niet helder was geworden, al verheugde hij zich over de verklaring van den Minister, dat deze in het algemeen ondershands gunnen zonder mededinging afkeurde en dat dit zoo weinig mogelijk zou geschieden.

Bij de *begroting van Oorlog* sprak C. P o t h u i s—S m i t over het indienstnemen van den moordenaar Kurt Vogel, over rechtmatige klachten ten opzichte van het militair kleedingmagazijn, over de mobilisatieslachtoffers, over de herhalingsoefeningen, en ten slotte uitvoerig over den ontwapeningseis, er op wijzende hoe de antirevolutionairen — de sterkste voorstanders van bewapening — zijn vervallen tot een dor dogmatiek ongelooft in den mensch, dat ook défaitisme genoemd kan worden.

Bij dit debat hield M e n d e l s een groote principieele rede over de belangentegenstellingen tusschen de heerschende klasse der onderscheidene volken. Hij ontkende de juistheid der voorstelling, die aan kerkelijke zijde altijd wordt gegeven, alsof de hooge geestelijke goederen van een volk door de bewapening worden beschermd. De Ruhr- en de Mosoelkwestie bracht hij daarmede in verband. Ook heeft Mendels de aandacht gevraagd voor de persberichten omtrent ergerlijke geldverspilling voor ondeugdelijke munitie aan de Hembrug vervaardigd.

De Minister behandelde dit laatste bij zijn antwoord als een kleinigheid. Latere berichten hebben het evenwel bevestigd.

Bij de begrooting van het Staatsbedrijf der Artillerie-Inrichtingen keerde zich C. P o t h u i s—S m i t tegen het bedrijf. Opheffing ware beter; de 1500 arbeiders, die daar werken, verrichten improductief werk.

Onze fractie stemde natuurlijk tegen de militaire begrootingen.

ZOMERTIJD.

Bij de discussies over het voorstel-Braat om den zomertijd of te schaffen, verklaarde C. P o t h u i s—S m i t namens de fractie, waarom deze tegen zou stemmen. Bezuinigings- en gezondheidsoverwegingen hebben daartoe geleid.

Zooals bekend is, werd de wet afgestemd, zoodat wij, dank zij de Eerste Kamer, weer van den zomertijd genieten.

ARBEIDSGESCHILLENWET.

Op 2 en 3 Mei kwam het wetsontwerp betreffende het bijleggen van arbeidsgeschillen aan de orde. Hoewel niet van zulk een groote betekenis, was er toch groote tegenstand, vooral van den kant der industrieelen. W i b a u t gaf aan, waarom de fractie voor zou stemmen. Hij noemde de wet een bescheiden poging, om arbeidsgeschillen langs wettelijke bemiddeling op te lossen. Zonder overdreven verwachtingen te koesteren, had het beginsel zijn volle instemming.

De wet werd met 22 tegen 11 stemmen aangenomen.

WIJZIGING DER HUURWETTEN.

Op 30 Mei was de wijziging der Huurcommissiewet en der Huuropzeggingswet aan de orde. M e n d e l s kwam tegen deze verslapping der huurwetten op. De huiseigenaren krijgen een volkomen onnoodige vergunning, om de huur nogmaals te verhoogen. Hij verzette er zich met klem tegen, dat de overheidscontrole zou worden verslapt en daarna wellicht geheel zou ophouden, en hij stelde in het licht, dat ook nu de verhoudingen nog abnormaal zijn en de tijd voor opheffing van deze wetten nog niet is gekomen.

Hoewel M e n d e l s zich ook bij de repliek stevig weerde, werd het ontwerp met 23 tegen 6 stemmen aangenomen.

FRIESCHE RECHTBANK.

Bij het wetsontwerp tot ontbinding der rechtbank te Heerenveen en te Zierikzee liet M e n d e l s een protest hooren, op grond van de schade, die dit aan de rechtsbedeeling van de betreffende provinciën zal toebrengen. Voor hem is een der grondzuilen van elke maatschappij: snel, goed en onpartijdig recht spoedig te kunnen vinden.

VERANDERING DER KIESWET.

Op 21 Juni liet M e n d e l s bij de wijziging der kieswet een protest hooren tegen den

stemplicht. Hij wil het beeld van de evenredige vertegenwoordiging niet forceeren en dus de groep der onverschilligen, waarvan men de grootte ook moet kennen, niet uitschakelen. De nieuwe regeling van de verkiezing der Eerste Kamer noemt hij halfslachtig; het eerste regeeringsvoorstel, om van het heele land één groot kiescollege te maken, was veel beter.

De wet werd met algemeene stemmen aangenomen.

DIENSTWEIGERING.

Bij dit wetsontwerp voerde C. P o t h u i s—S m i t het woord voor de fractie. Zij verklaarde, wel voorstander te zijn, maar de wet toch lang niet bevredigend te oordeelen. Vooral vestigde zij de aandacht op de kwestie der plaatsvervangings, waarmede h. i. de zedelijke grondslag van dit ontwerp verloren gaat: de dienstweigeraar, die uit zedelijke motieven handelt, dwingt tegelijkertijd een ander om de daad te doen, die door hemzelf onzedelijk werd geacht. De Minister vond dit evenwel zoo erg niet.

Bij het voorstel van den Voorzitter op 26 Juni '23, om een *adres van gelukwensch* aan de koningin te zenden bij haar 25-jarig jubileum namens alle leden, verklaarde W i b a u t, dat onze fractie daaraan niet zou deelnemen.

Na de zomervacantie kwam de Eerste Kamer nog bijeen voor de *beëdiging* op 19 September. Op dien dag verzette M e n d e l s zich nog tegen het zenden van een Antwoord op de Troonrede, wat natuurlijk toch gebeurde. Daarna kon zij evenwel thuis blijven ten gevolge van de regeeringscrisis tot 27 Dec. '23, toen het wetsontwerp-Fleskens om de *Schoonenwet* te verlengen, aan de orde kwam. W i b a u t zette daarbij het standpunt van den vrijhandel uiteen. Ook wees hij er op, dat de valutaconcurrentie uit Duitschland nauwelijks meer bestaat. Represaillemaatregelen zijn ook wel te vreezen. Daarbij is hij van meening, dat uitbreiding der industrie ook mogelijk is, wanneer men maar op de hoogte blijft van de nieuwste techniek.

Het wetsontwerp werd aangenomen met 22 tegen 17 stemmen.

Hiermede ben ik aan het einde. Onze kleine fractie van drie personen heeft haar best gedaan in het afgelopen jaar, maar het was natuurlijk geen gemakkelijk werk. Het is te begrijpen, dat wij met ons *clftal* veel meer kunnen presteeren, al hopen wij natuurlijk spoedig, door de opheffing der Eerste Kamer, overbodig te worden.

Dat onder de nieuw-gekozenen zich ook weder de vroegere leden H e n r i P o l a k e n V a n K o l, de moedige, bekwame strijder voor Indië, bevinden, zal de partij zeker veel genoeg doen.

Voor de fractie:

C. POTHUIS—SMIT, secretares.

Jaarverslag van den Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs.

Van 1 December 1922 — 31 December 1923.

INLEIDING.

1 Maart 1924.

Het afgelopen jaar was wederom een verkiezingsjaar. Voor de eerste maal deden de vrouwen mee aan de stemming voor de Provinciale Staten en aan die voor de Gemeenteraden van alle plaatsen.

In ons land gaf het in totaal een vermindering van sociaal-democratische zetels, zoowel in de Prov. Staten als in de Gemeenteraden. Teleurgesteld gevoelen wij ons echter ook ditmaal daardoor niet.

Hoe zouden we anders verwacht kunnen hebben?

Het zou ondenkbaar zijn, dat de vrouw bij den aanvang van het gebruik van haar pas verkregen recht, al dadelijk even goed politiek geschoold zou zijn, als de man. Integendeel, dat de achteruitgang niet grooter was, verheugt ons. Zelfs bracht het vrouwenkiesrecht in de hoofdstad van het land reeds ten tweede male winst.

Dat het vrouwenkiesrecht over het algemeen niet veel slechter uitkomsten gaf, kunnen wij verklaren uit de omstandigheid, dat de propaganda onder de vrouwen reeds zoovele jaren door vrouwen zelf gevoerd is geworden, overtuigd als deze vrouwen ervan waren, dat dit noodzakelijk was, niettegenstaande er toen nog geen direct politiek voordeel mee te bereiken viel.

De verovering van het algemeen vrouwenkiesrecht hadden wij ons wel principieel als doel gesteld, maar praktisch hadden we niet gedacht het zoo spoedig te bereiken.

De jaren van propaganda onder de vrouwen zijn vruchtbaar geweest, al ziet men niet direct schitterende resultaten. Hun beteekenis drukt zich vooral uit in den groei van het aantal lezeressen van ons blad „De Proletarische Vrouw”, in het aantal geschriften, dat speciaal door de vrouwen gekocht en gelezen wordt, in de geweldige toename van vrouwen als toehoorders op openbare vergaderingen vooral in de groote steden (ook Vrouwendagen) of als deelnemers der 1 Mei-meetings van het geheele land en op de landelijke meetings als op 23 September te Amsterdam.

Als kleine onzichtbare zaden vielen onze socialistische beginselen in de hoofden en harten der vrouwen; wanneer deze langs de wegen gingen, waar de straatpropaganda gevoerd werd, of in de rookerige, benauwde atmosfeer van de groote vergaderzalen toeluiserden. Vooral de ellende van den oorlog heeft haar doen begrijpen, de groote beteekenis van een bewust proletariaat, waarover zij hoorden op onze vergaderingen, waarvan zij lazen in onze geschriften.

Onze Bond kan niet bogen op een sterke toename van leden. Een groot aantal leden kunnen we nooit bereiken, omdat ons doel alleen

is werkende vrouwen te hebben, geen leden, die enkel lid zijn zonder meer. De Bond zou zijn doel ook voorbij streven, indien hij iets meer wilde zijn. Toch zijn enkele afdelingen of federaties van de Partij er op gesteld, dat alle vrouwelijke leden van de Partij lid van de plaatselijke Vrouwenclubs worden. De Bond heeft daar niets op tegen. Waarom zou de Bond niet alle vrouwen opnemen, die meer socialistische scholing willen brengen en meer propaganda voor het socialisme willen maken onder de vrouwen, die we nog in den strijd moeten betrekken.

De Bond geeft echter duidelijk door zijn naam: Bond van Sociaal-Democratische Vrouwen-Propagandaclubs te kennen, dat zijn eenig doel is: het propaganda maken voor het socialisme onder de vrouwen en daarmee verbonden het bevorderen van haar ontwikkeling en het behartigen harer belangen.

Wanneer de Partij zelf speciale propaganda onder de vrouwen ter hand neemt, dan ziet de Bond dit steeds met vreugde en tracht deze op alle wijze te versterken door de hulp der clubleden. Meer steun, meer tegemoetkoming, meer betrekken der bondsleden in de Partij, waar 't de vrouwen-propaganda en ontwikkeling betreft, zou deze meer doen begrijpen hoe zij volkomen één is met den Bond.

Wanneer afdelingen en federaties meer de vrouwen in de propaganda betrokken en ze er toe opwekten, zouden de resultaten zeker sterk vermeerderen. Nu laten de afdelingen de clubs soms aan hun lot over en begrijpen niet welk nut en voordeel er door samenwerking te verkrijgen is.

Waar geen vrouwenclubs zijn, wordt er aan vrouwen-propaganda zoo goed als niets gedaan. Zelden ziet men in zulke afdelingen werkmeters van de „Prol. Vrouw”, of zelden wordt dan sterke propaganda gevoerd met de goedkope geschriftjes.

Waar samenwerking tusschen afdeling of federatie en club is, bloeit de club en afdeling het best en wordt de propaganda onder de vrouwen het best gevoerd.

Laat ons hopen, dat het nut en de groote waarde van onzen Bond door de Partij meer en meer erkend wordt.

Bondsleden, laten wij den moed bij veel voorkomende moeilijkheden niet verliezen, maar laat ons steeds op nieuwe middelen zinnen, om vrouwen in onzen strijd te betrekken, om vrouwen de schoonheid en de diepe beteekenis van een socialistische samenleving te doen kennen.

Als een bekwame veerman zijn bootje over de draaikolken en stroomversnellingen onverstoorbaar weet over te brengen naar de oevers heen en weer, doordat hij deze moeilijkheden aanziet zonder onrust, zoo zal de Bond den koers steeds gerust en zonder vrees voortzetten, overtuigd als hij van zijn goed recht, terwille van de groote beteekenis van de propaganda onder de vrouwen is.

HET HOOFDBESTUUR EN DE JAAR- VERGADERING.

Op 1 December 1922 bestond het Hoofdbestuur van den Bond uit: M. Wibaut—Berdens van Berlekom, voorzitter; L. Tilanus, secretares; L. van Kuijkhof—Koedijk, penningmeesteres; A. de Vries—Bruins, 2e voorzitter; A. Secrève—Bregman, H. Bakhuis—Wolters en C. de Bie—Tienens, welke in het begin van het jaar als H.B.-lid aftrad.

De redactrice van „De Prol. Vrouw”, het orgaan van den Bond was: C. Pothuis-Smit en de administratrice van dit blad: S. v. Gelder.

De 15de jaarvergadering had plaats op 28 April 1923 in de Van Dijk-zaal te 's Gravenhage onder voorzitterschap van A. de Vries—Bruins. Er waren 60 clubs met 84 afgevaardigden van clubs en propagandacommissies vertegenwoordigd. Voor het Partijbestuur was de partijsecretaris C. Werkhoven aanwezig. Bovendien waren er twee secretarissen van gewestelijke vrouwencommissies en vier onzer vrouwelijke propagandisten, op uitnodiging van den Bond, aanwezig.

Nadat de gewone punten behandeld waren, hield de bondsvoorzitter M. Wibaut een belangrijke inleiding over „Onze vredesbeweging”. Naar aanleiding van deze rede, besloot de jaarvergadering met algemeene stemmen, een verzoek te richten tot het Partijbestuur, om in samenwerking met het N.V.V. een volkspetitionnement voor ontwapening te houden. (Wij herinneren er hierbij aan, dat er een volkspetitionnement tegen de Vlootwet een half jaar later is gehouden, waarop 1.320.000 handteekeningen zijn verkregen.)

Een belangrijk deel van den dag werd in beslag genomen door een bespreking over de reorganisatie van de exploitatie en administratie van „De Prol. Vrouw”. Van het Partijbestuur was een voorstel ingekomen, om de exploitatie en administratie van „De Prol. Vrouw” over te doen aan de directie van „Het Volk”, zoodat dit blad meer een bijblad van „Het Volk” zou worden, op de wijze als „De Notenkraker”. Het Hoofdbestuur, dat de aanneemelijkheid van het voorstel erkende, verdedigde het plan bij monde van S. van Gelder. Het Hoofdbestuur verwachtte een sterke toename van abonneés door deze wijze van exploitatie. Vele afgevaardigden vreesden, dat de vrouwen nu niet meer zoo hard voor „De Prol. Vrouw” zouden werken. Daarom werd het voorstel niet met toejuiching ontvangen. Zij vreesden, dat hun krant, die zij als vrucht van haar eigen werk beschouwden, haar zou worden ontnomen. Het Hoofdbestuur wees er op, dat voor deze vrees geen reden was. Deze vrees werd echter als niet gegrond beschouwd, want het werven van nieuwe lezeressen zou in handen blijven van de vrouwen. Alleen de bladen, die aan „Volk”-lezers gebracht moeten worden, zouden tegelijk met „Het Volk” door den looper bezorgd worden.

Besloten werd dit voorstel, dat niet door de afgevaardigden vooruit in de clubs behandeld was geworden, daar het niet meer op de agenda voor de jaarvergadering had kunnen geplaatst worden, aan een schriftelijke stemming te onderwerpen, door de clubs zelf na de jaarvergadering te houden.

Een ander punt der agenda was de bespreking van de propaganda der clubs. Hierover hield de secretares een inleiding. Daar de dag

door de andere besprekingen bijna geheel in beslag genomen was, en de zaal voor een ander doel ontruimd moest worden, kon er geen voldoende tijd aan de discussie, die hierop volgde, besteed worden.

Alle leden van het Hoofdbestuur werden herkozen en in de vacature van mevr. De Bie—Tiemens werd voorzien door de verkiezing van mevr. A. Albarda—Brals uit Den Haag.

Des avonds werd een gezellige bijeenkomst gehouden in de De Ruyterstraat, waar C. Pothuis—Smit een onderhoudende causerie hield over wanbegrippen over de sociaal-democratie en de vrouwen, die zij in de Eerste Kamer aahoorren moest van de zijde der reactionnaire heeren. Vooral in verband met debatten over huwelijkswetgeving en ontwapening, die onlangs hadden plaats gehad, werden ontstellende dingen gezegd.

De avond werd opgeluisterd door muziek en dans der A.J.C.-ers uit Den Haag en Amsterdam, op die frissche eenvoudige en ernstige wijze, waarop deze jeugd dit weet te doen. J. Keppler—Berdens van Berlekom gaf op haar zangerige, gevoelige wijze eenige mooie verzen van Adama van Scheltema en Gorter weer. A. Secrève sloot met een opwekkend woord. De Haagsche club bracht vele der afgevaardigden bij partijgenooten onderdak.

In Juni nam de penningmeesteres L. van Kuijkhof tot onzen spijt ontslag als penningmeesteres en dagelijksbestuurster. In September werd tijdelijk K. Wagenfeld—Meijer als waarnemend dagelijksbestuurster toegevoegd. De secretares was waarnemend penningmeesteres.

Wij brengen hierbij aan L. van Kuijkhof—Koedijk voor het vele werk, dat zij vanaf de oprichting van den Bond gedaan heeft, een warm woord van dank.

DE SAMENSTELLING EN HET WERK DER CLUBS.

De Bond telt thans 137 propaganda-clubs en commissies en 6200 (5200)¹⁾ leden. Er werden door 64 clubs (die de vragenlijsten invulden) 423 (247) huishoudelijke vergaderingen gehouden, 66 (76) openbare vergaderingen, 58 (54) cursusvergaderingen. De openbare vergaderingen hadden tot onderwerp: De leuzen van den Vrouwendag, Wat is het Socialisme, Moederschapszorg, Vrouwen op de bres, De Vrouw en het Socialisme, Algemeene propaganda, Socialisme en Theosofie, De Vredesbeweging, Het Doel der Vrouwenbeweging, De Verkiezingen, De Vrouw en de Strijd, Het verwerpen van de Vlootwet, De Vrouw en de Vrede, enz.

De cursusvergaderingen hadden tot onderwerp: Gemeentepolitiek, Volksziekten en Bestrijding, Verpleging in Ziekenhuizen, Zuigelingenzorg, Keuring van levensmiddelen, Gemeentebedrijven, De Invaliditeitswet en de Vrouw, Coöperatie in België en Engeland, de Raad van Arbeid, Vrouwenarbeid (met lichtbeelden), Dienstweigering, Aanslag op het Onderwijs, Onderwijs van Zwakzinnigen, Socialistische opvoeding, Opvoeding, Zijn er te veel menschen?, Christendom en Socialisme, Beginselen van het Socialisme, enz.

Er zijn 75 (26) leesclubjes, waarlijk zeer tot ons genoeg, een respectabel aantal. Er werd

¹⁾ Het aantal in 1922 wordt tusschen 2 haakjes gezet.

circa 400 maal op straatpropaganda uitgegaan voor de verkiezingen.

Er werd soms voor f 42.50 per keer verkocht; meestal gemiddeld tusschen f 1 en f 4.

In 26 plaatsen gaat men geregeld van 1—4 maal per maand op straatpropaganda, in 8 plaatsen ongeregeld.

In 27 plaatsen wordt geregeld huisbezoek met „De Proletarische Vrouw” gedaan en in 8 plaatsen ongeregeld. In 35 plaatsen is er huisbezoek gedaan voor de verkiezingen.

Bijna overal gaat de samenwerking met den agent van „Het Volk” in zake de propaganda met „De Proletarische Vrouw” naar wensch.

HET WERK VAN HET BONDSBESTUUR.

Het secretariaat werd op 1 Februari 1923 van het Weesperplein 4, „Beurs voor den Diamanthandel” verplaatst naar het Secretariaat van de S. D. A. P.

Na een overgangstijd van een paar maanden kon het secretariaat zijn intrek nemen in de kamer, die voor den Bond bijzonder gezellig is ingericht. De secretares heeft daar zitting; de Dagelijks-bestuurs- en Hoofdbestuursvergaderingen hebben daar meestal plaats.

De brieven en gecyclostileerde stukken worden op het kantoor van het secretariaat van de S.D.A.P. in orde gemaakt, zoodat de opgave van uitgezonden en ontvangen brieven en stukken niet meer, als vorige jaren, mogelijk is. Met het secretariaat van de Partij vonden enkele besprekingen plaats, vooral in verband met de overname van de exploitatie van „De Proletarische Vrouw”, te zamen met de directie van „Het Volk”. De secretares woonde de vergadering bij met de gewestelijke secretarissen, door het Dagelijksbestuur van de Partij uitgeschreven te Amsterdam op 22 September. Daar werden de lijnen voor de te voeren winterpropaganda uitgestippeld.

Er hadden 30 Dagelijksbestuursvergaderingen en 5 Hoofdbestuursvergaderingen plaats. Op den 23sten September kwam de Bond in den stoet met prachtige doeken en emblemen uit. Oorlog en vrede werden door groepen vrouwen en meisjes door hun kleeding uitgedrukt. Alles was versierd met guirlanden. A. Albarda—Brals gaf het idee aan. De Amsterdamsche en Haagsche vrouwen werkten samen om deze indrukwekkende groep te vormen en uit te beelden.

Met Kerstmis gaf de directie van „Het Volk” en Partij een extra nummer van „De Proletarische Vrouw” uit. Overal zijn de vrouwen daarmee aan het werk gegaan. Er werden 250.000 nummers verspreid. De directie van „Het Volk” nam ons reclamebiljet, als opluistering bij de verspreiding der kranten, over, dat naar Jordaan's doek in den stoet was gemaakt. Aan deze actie is een uitgebreid huisbezoek voor het blad verbonden geworden. De plaat is door den Bond overgedrukt op een prentbriefkaart, die ten voordeele der Duitsche kinderen wordt verkocht door de clubleden.

In vele clubs heeft men leesclubjes opgericht. Er is een lijst van lectuur door het Hoofdbestuur opgemaakt, voor leidsters beschikbaar gesteld. Door vriendelijke bemiddeling van Ontwikkeling kunnen tegen het aanbrengen van abonnees voor „De Proletarische Vrouw” de boeken van deze lijst als prijzen gewonnen worden. Aan het eind van het jaar nam het Bondsbestuur zitting in het agitatie-komitee

tegen het ontslag der gehuwde ambtenares, bestaande uit acht vrouwenorganisaties, zijnde, behalve de Bond, De Algemeene Vrouwenorganisatie, de Vrijz.-Dem. Vrouwenclub, de Vrouwenclub van den Vrijheidsbond, de Vereeniging van Staatsburgeressen, de Unie van Vrouwenbelangen, de Vrije-Vrouwenvereniging, de groep van vrouwelijke communisten. De regeering deed het voorkomen alsof dit ontslag slechts was een maatregel, noodzakelijk voor de bezuiniging. Iedereen gevoelde echter, wat later ook gebleken is, dat de reactionnaire regeering van Colijn, de bezuiniging slechts tot voorwendsel gebruikt om gehuwde vrouwen te kunnen ontslaan en huwende vrouwen in de toekomst.

Het is een aanslag op den vrouwenarbeid, ook de ongehuwde vrouw zal meer en meer uit den beter betaalden arbeid worden verjaagd. De Regeering heeft aan de naar zelfstandigheid strevende vrouw de handschoen toegeworpen. Opnieuw zal een hardnekkige strijd door de vrouw moeten worden gestreden voor dat hooge belang: zelfbeschikking over haar eigen persoon.

Een openbare vergadering te 's-Gravenhage, waar voor ons Suze Groeneweg en Van Hinte het woord voerden, gaf uiting aan het protest der vrouwen. Ook een bezoek werd gebracht aan den secretaris-generaal van Binnenlandsche Zaken, waar de Bond werd vertegenwoordigd door K. Wagenfeld—Meyer.

Deze vergadering werd in 1924 gevolgd door een andere protestvergadering te Amsterdam.

DE VERKIEZINGEN.

Met groote opgewektheid en toewijding hebben de vrouwen aan de propaganda voor de verkiezingen van de Provinciale Staten en de Gemeenteraden medegewerkt. Gedeeltelijk afzonderlijk, zich in het bijzonder tot de vrouwen wendende, gedeeltelijk met de algemeene propaganda van de Partij mee.

De bijzondere propaganda onder de vrouwen bestond dit jaar uit het uitgeven van een extramanifest met prentje „Vrouwen luistert”, dat in 10700 exemplaren door het land gegaan is.

Verder gaf de Bond zeven vlugschriften uit, speciaal voor de verkiezingen geschreven. Van 1 Januari tot 1 Juni werden van die geschriften 35000 exemplaren verkocht.

Ook werd medegewerkt aan de verspreiding van het partijblad „Vrouwen stemt Rood” voor de vrouwen, dat in 600.000 exemplaren in handen werd gebracht van de vrouwen der arbeidersklasse in het geheele land. In verschillende plaatsen is er weer zeer sterk straatpropaganda gevoerd ook met de „Proletarische Vrouw”.

In de Provinciale Staten werden 10 sociaal-democratische vrouwen, in de Gemeenteraden van ons land 54 sociaaldemocratische vrouwen gekozen; die is een toename van twee bij de vorige verkiezing, onder het actief mannenkiesrecht en passief vrouwenkiesrecht.

SCHRIFTELIJKE PROPAGANDA.

a. Brochures en Vlugschriftjes.

De schriftelijke propaganda gaat altijd goed. Nu „De Proletarische Vrouw” wekelijks uitkomt is de verkoop der vlugschriften echter iets minder geworden.

Deze verkoop moet niet verflauwen, daar onze vlugschriften soms een nog grooter gebied lezeressen bestrijken, dan „De Proleta-

rische Vrouw". Het is vooral ook noodig om hier goed mee te werken, omdat de Bond dit jaar geschriften, die meer risico opleveren heeft uitgegeven. De gemakkelijke verkoopbare vlugschriften moeten daarom des te beter gaan, om te voorkomen dat er tekorten ontstaan.

Voor het platte land liet het Bondsbestuur voor de verkiezingen een paar vlugschriftjes schrijven voor de vrouwen der landarbeiders: „Leed en Strijd", à 3 cent, door den bekenden schrijver over landbouwzaken J. van der Sluis. Voor de vrouwen der tuinders: „In de woning van den tuinder en er om heen", à 2 cent, door C. Pothuis—Smit, die de belangen der tuinders in de Eerste Kamer behandelde.

Verder werden voor de verkiezingen vlugschriftjes geschreven als: „De beteekenis van de verkiezingen voor de Provinciale Staten", door ons Statenlid L. van Kuykhof—Koedijk, à 3 cent; „Een aanklacht", door ons Tweede Kamerlid A. de Vries—Bruins, à 3 cent; „Wat wij willen" à 2 cent, door dezelfde, die vroeger Gemeenteraadslid was; „De Vrouw en haar huis" à 3 cent, door ons Amsterdamsch Gemeenteraadslid Z. Gulden.

Direct na de verkiezingen werd uitgegeven: „De waanzin van onzen tijd, à 1 cent, door Ds. van der Heyde, dat dadelijk uitverkocht was; „Weg met de Landsverdediging! Ontwapening!", door J. v. an Zadelhoff, à 6 cent en „Het stralende licht", door M. Wibaut—Berdens van Berlekom, à 1 cent, waarvan de eerste oplaa ook direct was uitverkocht.

Daar Colijn zoo vlug van koers verandert, zijn onze vlugschriften tegenwoordig in een ommezien verouderd. Het is niet voordeelig voor onze financiën, maar 't geeft toch een groote levendigheid aan onze schriftelijke propaganda. Het moet voor haar, die propaganda onder de vrouwen maken, een prikkel zijn om flink te werken met elk geschriftje.

Verkocht werden tijdens de verkiezingen:

Groningen	1193
Friesland	5875
Drente	360
Overijsel	2326
Gelderland	1878
Utrecht	2310
Noord-Holland N.	4737
Noord-Holland Z.	4561
Zuid-Holland	9958
Zeeland	707
Noord-Brabant	500
Limburg	150
Totaal	34555

Er werden in 1923 verkocht door de clubs en afdelingen: 49834 vlugschriften en brochures.

b. „De Proletarische Vrouw."

De exploitatie van „de Proletarische Vrouw" heeft een belangrijke verandering ondergaan en dientengevolge ook het redactioneele gedeelte van het blad.

De directie van „Het Volk" heeft de exploitatie geheel in handen genomen. Dit geschiedde op verzoek van het Partijbestuur. Na de vele moeilijke jaren, die de Bond met de exploitatie van het blad had doorgemaakt, was het hoofdbestuur eerst huiverig nu het blad eindelijk na jarenlange verliezen winst ging opleveren, het aan andere handen over te geven. Het geleet eerst een ondoordachte handeling. Na vele besprekingen en na veel rijp beraad

besloot het Hoofdbestuur met een voorstel tot overname op de Jaarvergadering te komen.

Het groote voordeel, dat „de Proletarische Vrouw" een bijblad zou worden van „Het Volk" evenals de „Notenkraker", de vereenvoudiging van de expeditie daardoor en ook van de exploitatie, de zekerheid, dat partijgenoot Van Gelder propagandiste van het blad zou worden en overal heen zou moeten reizen, de gemeenschappelijke belangen van „Het Volk" en „de Proletarische Vrouw" in alle plaatsen van ons land, heeft de clubs van de noodzakelijkheid van de overname overtuigd en na een stemming bleken er maar enkele clubs tegen te zijn.

Het voorstel werd goedgekeurd nadat er een schriftelijke stemming door de clubs gehouden is geworden. 52 Clubs brachten 230 stemmen vóór en 66 tegen uit. (Van de 126 clubs nadden 13 tegen gestemd).

Het was alleen moeilijk aan de vrouwen het begrip bij te brengen, dat het werken voor „de Proletarische Vrouw" toch even goed van groote beteekenis bleef, dat de groote liefde en zorg voor de propaganda met ons blad even gewenscht en even dringend noodzakelijk is als vroeger. Immers nieuwe abonnees moeten steeds geworven worden en het wegbrengen van het blad aan nummer-lezeressen, die „Het Volk" niet lezen, moet toch gebeuren. Alleen nam de overgang tot de nieuwe regeling nu het blad door „Het Volk" wordt verzonden, eenigen tijd. Daarvoor reist partijgenoot S. van Gelder overal heen om met grooten ijver en energie de overgangen gemakkelijk te maken. De toewijding waarmee onze vrouwen 10.000 bladen, volgens ons vorige Jaarverslag, wegbrachten, hebben we nu noodig, gedeeltelijk om tijdelijk het blad weg te brengen aan nummer-lezeressen, gedeeltelijk om nieuwe abonnees te winnen. Vroeger had het winnen van nieuwe nummer-lezeressen het bezwaar, dat er menigmaal geen vrouwen genoeg waren om de nieuwe nummers te bezorgen. Dit werkt vaak als een rem om tot het winnen van nieuwe nummer-lezeressen over te gaan.

Dat de overgang geen nadeel gebracht heeft, bewijst de toename van het aantal abonnees. Van 8500 in het vorig Jaarverslag klom dit 1 Jan. 1924 op 13.000, dit is een toename van ruim 50 pCt. abonnees. Wel is de losse-nummer-verkoop-oplaag minder.

De oplaa was 1 Jan. 18.500. Er zijn dus 5500 colportagenummers. Wanneer men echter denkt, dat deze wekelijks verkocht worden, dan is het aantal in 2 weken 11.000, hetgeen vroeger, toen het om de twee weken uitkwam, met den lossen verkoop ongeveer overeenkomt. De groote aanwinst van abonnees is een succes. Dit geeft aan ons blad een zekerheid, die van de grootste beteekenis is.

Sinds het blad door de directie van „Het Volk" is overgenomen, werd „de Proletarische Vrouw" dus een weekblad, de prijs werd van 6 cent, 4 cent. Eerst was het blad slechts 8 bladzijden groot, sinds 1 Januari bevat het 12 bladzijden, waarvan het kinderblad er ongeveer elke week 4 inneemt. Er zijn een aantal rubrieken bijgekomen. De uitstekende redactie van C. Pothuis—Smit, maakt dat ons blad een eerste plaats inneemt onder alle soc. vrouwenbladen in het buitenland. Ook het kinderblad won aan aantrekkelijkheid door mooie plaatjes.

Aan de kleine pers en vakbladen worden nu en dan artikelen verzonden, geschreven door

onze partijgenooten M. Goudekot—Philips, A. Ogtrop en L. Tilanus. Wij zijn de schrijfters, die ons hiervoor artikeltjes willen sturen, er steeds zeer dankbaar voor.

c. De Enquête.

Het rapport van de Enquête over den toestand van de kraamvrouwen in vijf gemeenten van Nederland, dat met groote sympathie werd ontvangen, wordt niet voldoende besteld. Er is zooveel materiaal in te vinden voor ons werk bij de propaganda door woord en door schrift, in de Gemeenteraden, de Staten en de Kamer, dat iedereen het zich moet aanschaffen. Ook kunnen we 't onze tegenstanders aanbevelen, om nader onze eischen van Moederschapszorg te leeren kennen.

GEWESTELIJKE VROUWENPROPAGANDA-COMMISSIES.

Geregeld worden de vergaderingen van de vrouwenpropaganda-commissie in de gewesten bijgewoond door een Hoofdbestuurslid, meestal de secretares, die de plannen van de propaganda in 't breede bespreekt met de aanwezige vertegenwoordigsters der clubs en van het gewestelijk bestuur. Ook is partijgenoot S. van Gelder voor „De Proletarische Vrouw” daarbij meestal aanwezig.

Nog altijd zien alle clubs niet voldoende de wenschelijkheid in van een vertegenwoordigster op deze vergaderingen.

Binnenkort geeft de Bond een brochure uit met „Wenken voor onze clubleden”, daarbij zijn ook nog eens de reglementen van bovengenoemde commissies opgenomen.

Wenschelijk zal zijn voor onze leden deze nog eens deugdelijk te bestudeeren en er naar te handelen.

Uitstekend werk is dit jaar vooral tijdens de verkiezingen geleverd door onze vrouwelijke propagandisten.

In het gewest Utrecht heeft men een aanvang gemaakt met vaste cursussen te geven voor leidsters, die door een vier-en-twintigtal vrouwen regelmatig bezocht worden.

Dit zouden we in alle gewesten bijzonder graag willen zien tot stand komen.

DE VROUWENDAG EN HET BEZOEK BIJ DEN MINISTER.

In de steden Amsterdam, Arnhem, 's Gravenhage, Groningen, Haarlem, Hengelo, Hilversum, Leeuwarden, Middelburg, Oude Pekela, Rotterdam, Tilburg, Treebeek, Utrecht, Vlissingen, Zaandam, Zutphen en Zwolle werd bijna overal een schitterend geslaagde Vrouwendag gehouden onder de leuze: Tegen de reactie, tegen den oorlog, vóór het socialisme.

Deze Vrouwendag was een inzet tot de verkiezingen van de Provinciale Staten en van de Gemeenteraden en tegen den oorlog gericht.

De volgende motie werd overal besproken en aangenomen:

„De vergadering bijeen op den Vrouwendag, spreekt haar sympathie en bewondering uit voor de actie der Duitsche arbeiders,

die door gewelddoos verzet den strijd voeren tegen het geweld van vreemde overheersching, die tegelijkertijd pal staan tegenover het nationalisme in het eigen land, die hiermede een houding aannemen, nieuw in de wereldgeschiedenis,

die een voorbeeld geven, hoe men den economischen strijd tegen militair geweld kan voeren.

De vergadering protesteert met klem tegen de weigering van de behandeling der interpellatie-Troelstra in de Tweede Kamer, die tot strekking had, van de Nederlandsche Regeering de verzekering te krijgen, dat deze als lid van den Volkenbond, geen gelegenheid ter bevordering van vredelievende beëindiging van het conflict in het Roergebied zal laten voorbijgaan,

en roept de vrouwen der arbeidersklasse van Nederland en allen, die Europa voor den naderenden ondergang willen behoeden op, de socialistische arbeidersbeweging te steunen in haar hardnekkigen strijd tegen militarisme en imperialisme.”

Deze motie werd te 's-Gravenhage door het Bondsbestuur en de Haagsche Vrouwenclub aan de regeering uit naam der 10 duizenden vrouwen op den Vrouwendag aanwezig, aangeboden.

De minister van Binnenlandsche Zaken kon de deputatie door ambtsbezigheden niet ontvangen, de minister van Buitenlandsche Zaken slechts een kleine deputatie. Wanneer deze echter door een demonstratie der Haagsche vrouwen zou worden begeleid, weigerde zijn Excellentie de deputatie te ontvangen.

De demonstratie der Haagsche vrouwen werd afgelast en de motie overhandigd aan den minister door een kleine deputatie, die niet meer dan uit drie personen mocht bestaan.

De 2e Bondsvoorzitster A. de Vries-Bruins sprak bij de overreiking tegenover den minister haar tevredenheid uit, dat de macht der sociaal-democratische vrouwen zoo groot was, dat de minister meende een demonstratie te moeten vreezen.

In enkele plaatsen volgde op de vergadering van den Vrouwendag een zeer goed geslaagde optocht.

ADRES AAN DE TWEDE KAMER.

Het groote nadeel, dat de kraamvrouwen en zuigelingen uit de arbeidersklasse ondervinden door onbekwame hulp van zoogenaamde verpleegsters, waarvan de gevaren door de Enquête over den Toestand der kraamvrouwen door onzen Bond gehouden, waren aan te wijzen, noopte het Hoofdbestuur, nadat L. Tilanus deze zaak in de Amsterdamsche Gemeenteraad ter sprake had gebracht, het navolgend adres aan de Regeering en de Tweede Kamer te sturen.

Hoofdbestuur van den Bond van sociaal-democratische vrouwenclubs dringt er op aan, een wettelijk beschermd diploma voor kraamverzorgsters in te voeren, evenals dit geschied is voor de ziekenverplegenden bij de nog niet ingevoerde wet van 2 Mei 1921 tot wettelijke bescherming van de ziekenverpleging.

Bij dit adres is de volgende toelichting gevoegd:

„Van vele kanten werd er in den laatsten tijd op gewezen, hoeveel er in ons land ontbreekt aan de verzorging der kraamvrouw en van de zuigeling. Het rapport van de enquête naar den toestand der kraamvrouwen, die gehouden werd door den Bond van S. D. V. C.'s, geeft van dit gemis aan verzorging een ontstellend beeld.

Wij hebben dringend noodig: goed opgeleide,

gediplomeerde kraamverzorgsters, zooals o.a. de Gemeentelijke Geneesk. dienst te Amsterdam voor de minvermogenenden uitzendt, die gedurende enkele uren per dag de kraamvrouw verzorgen. Zulke kraamverzorgsters zijn er echter veel te weinig.

Er bestaan weliswaar vele gediplomeerde kraamverpleegsters. Haar opleiding is grondig geweest. Zij hebben 3 jaar ziekenhuisopleiding en één jaar opleiding in een verloskundige afdelingen genoten. Zij hebben de bekwaamheid om ook de zieke kraamvrouw of de zieke zuigeling te verplegen. Deze gediplomeerden kunnen echter uit den aard der zaak slechts bij uitzondering — alleen voor de zeer gegoeden — voor de gewone kraamverzorging dienen.

Naast de opleiding der kraamverpleegsters staat de opleiding der kraamverzorgsters, gegeven door eenige vereenigingen, o.a. de vereeniging „Amsterdamsche Kraamverzorging”, waar na anderhalf jaar een diploma wordt uitgereikt. Deze opleiding geschiedt gedeeltelijk op de Rijksvroedvrouwschool en door den Gem. Geneesk. Dienst te Amsterdam. Deze opleiding is kosteloos, maar anderhalf jaar derft de leerlinge, die meestal uit de arbeidersklasse en kleinen middenstand voortkomt en niet meer zoo heel jong behoort te zijn, eenig inkomen en moet voor eigen kost en inwoning zorgen. Dit is een groot bezwaar voor velen.

Het gevolg is, dat vele vrouwen en meisjes, vooral nu door de malaise uit hun betrekkingen ontslagen, naar een anderen werkkring zoevende, o.a. in Amsterdam gebruik maken van de zoogenaamde „spoedcursussen” bij vroedvrouwen of dokters.

Voor deze cursussen wordt flink betaald. Na 3 maanden wordt door de vroedvrouwen een examen afgenomen en een diploma uitgereikt met de verklaring: „dat zij theoretische en praktische bekwaamheid hebben een kraamvrouw en zuigeling te verplegen”.

De cursus is bijna uitsluitend theoretisch en wordt eenmaal per week gegeven. De praktische opleiding bestaat uit het afleggen van een paar bezoeken aan een kraamvrouw in gezelschap van de vroedvrouw, de leerlinge ziet daarbij slechts toe, zonder handelend op te treden. Daarna moet een opstel gemaakt worden en het diploma wordt gegeven. Afgewezen wordt zelden of misschien nooit iemand.

Een medisch attest, dat de gediplomeerde geen ziekten heeft, waardoor kraamvrouw of zuigeling besmet zouden kunnen worden, wordt daarbij niet afgegeven.

Het publiek is hier echter in zijn onwetendheid volkomen mee tevreden.

Bekend langzamerhand met de wetenschap, dat er hogere eischen aan de hygiëne gesteld moeten worden, wenscht het geschoolde krachten aan het kraambed te zien. Deze slecht opgeleide kraamverzorgsters boezemen door hun diploma en door hun gesluierden hoed en verpleegsterscostuum vertrouwen in. Men is verblijd zoo'n schijnbaar geschoolde hulp goedkoop te kunnen krijgen. Men vertrouwt meer op haar dan op bakkers en buurvrouwen. Ja, men ziet in haar de gediplomeerde kraamverpleegster, men weet haar zelfs van deze niet te onderscheiden, noemt haar „zuster” en volgt blindelings haar adviezen. Deze gediplomeerden zijn echter meestal de meest ondeskundigen. Ongeloofelijk zijn de fouten die zij begaan. Vele dokters hebben een lijstje van zulke zooge-

naamde kraamverzorgsters, die zij niet bij het kraambed hunner patiënten dulden.

Enkele dokters kunnen wijzen op de meest treurige gevolgen voor de zuigeling of voor de kraamvrouw door de onwetendheid dezer gediplomeerden.

In Amsterdam bestaat een koninklijk goedgekeurde vereeniging dezer ondeskundigen. Deze heeft zich „Onderlinge Bond van Kraamverpleegsters” genoemd.

Onnoodig is er op te wijzen, hoe aanmatigend en misleidend deze naam is.

Deze vereeniging telt vele leden te Amsterdam en is nu zelf tot het inzicht gekomen hoe verkeerd het is met een zoo onvoldoende opleiding tevreden te zijn, de leden beginnen met zelf de gevaren ervan in te zien.

Deze vereeniging zou nu wenschen, dat haar leden nog eens een betere opleiding konden ontvangen, die minder kostbaar is dan die van de bovengenoemde vereeniging „Amsterdamsche Kraamverzorging”. Hierin zou Rijk en gemeente kunnen tegemoet komen.

Vóór alles is echter noodzakelijk, dat er wettelijke bescherming van het diploma voor kraamverzorgsters komt, om een direct einde te maken aan den tegenwoordigen wantoestand, die een gevaar voor de volkshygiëne is en waardoor steeds weder nieuwe ondeskundige krachten worden gekweekt.

Adressant wijst met klem op dit gevaar.

Wanneer adressant aandringt op een wettelijk beschermd diploma voor de kraamverzorgsters, hoopt deze, dat de totstandkoming en ook de uitvoering van zulk een wet, zoo spoedig mogelijk zal plaats hebben en het niet zal gaan, zooals bij de wet, die tot stand kwam voor de ziekenverpleging, waarvan de uitvoering ook nog steeds achterwege blijft.¹⁾

Als het diploma beschermd is, zal het Rijk daardoor de particuliere vereenigingen, die de opleiding met ernst ter hand nemen, steunen.

Adressant wijst op het onlangs plaats gehad hebbend Congres van de Vereeniging van behoeftige Ned. Isr. Kraamvrouwen te Amsterdam, waar de kraamverzorging besproken werd en waar de directeur van de Rijksvroedvrouwschool te Amsterdam, Dr. Meurer, mededeelde, dat er een bond is opgericht tot verbetering van de opleiding der kraamverzorgsters.

Ook verwijst adressant nog naar een artikel in het „Tijdschrift van Sociale Geneeskunde”, tevens orgaan der Nederlandsche Vereeniging van Schoolartsen, Alg. Ned. Vereeniging van gemeentelijke geneeskundige verzorging en mededeelingen bevattende van de Vereeniging voor sociale Kinderhygiëne van Januari j.l., dat een artikel „Gediplomeerde Bakkers” bevat, waar op de gevaren der ondeskundige kraamverzorgsters wordt gewezen en de noodzakelijkheid van het ingrijpen der Regeering wordt bepleit.

Tenslotte verwijzen wij naar de besprekingen in den Gemeenteraad te Amsterdam bij de behandeling van de laatste begroting, waarbij Burgemeester en Wethouders, op aandringen van den Gemeenteraad, besloten bij de Regeering de noodzakelijkheid van een wettelijk beschermd diploma van de kraamverzorgster te bepleiten.”

¹⁾ Intusschen is het Koninklijk Besluit tot stand gekomen waardoor deze wet op 1 Januari 1924 in werking is getreden.

Dit adres heeft zijn uitwerking gehad. De opleiding van de kraamverzorgsters heeft op een Congres van den Gezondheidsraad door de Regering ingesteld, in November 1923, een uitvoerige bespreking gevonden. Er werd aan een studie-commissie opdracht gegeven een plan van opleiding te maken.

LICHTBEELDEN.

Bij de Lichtbeeldenvereniging, Spui 23 te Amsterdam, zijn, op initiatief van den Bond, series platen over vrouwenarbeid verkrijgbaar gesteld. Door deskundigen zijn op verzoek van het Bondsbestuur daarbij leidingen geschreven over de textiel-industrie, glas- en aarde-werkfabricage, over de blikfabrieken enz., bij aanvraag te verkrijgen.

Deze lichtbeeldenseries werden 16 maal met succes gebruikt. Het is wenschelijk dat er nog veel meer gebruik van gemaakt wordt.

INTERNATIONALE VERBINDINGEN.

Nadat op het congres van het I. V. V. te 's Gravenhage de leden van het Bondsbestuur in aanraking kwamen met verschillende socialistische vrouwen uit andere landen, hebben zij een schrijven gericht tot het secretariaat van de 2de Internationale, waartoe ons land behoort, om tegelijk met het Internationaal Congres te Hamburg een internationale conferentie voor vrouwen bijeen te roepen.

De toenmalige vertegenwoordiger in de Internationale, p.g. Vliegen, beval, in een begeleidend schrijven, dit verzoek in de overweging van den secretaris aan.

Intusschen schreef de secretares van den Bond aan de vrouwen in Frankrijk, België, Zweden, Oostenrijk, Canada, Duitschland en Engeland, die wij reeds kenden of op het congres van het I. V. V. hadden leeren kennen, om een dergelijk verzoek aan den internationale secretaris te richten. Wij kregen antwoord, dat deze vrouwen aan het verzoek voldaan hadden.

Toen schreef Adelheid Popp uit Oostenrijk of wij er mee accoord gingen, dat de Oostenrijksche vrouwen de leiding namen tot het bijeenroepen van deze conferentie. Waarin wij toestemden. Daarna is de oproep gevolgd en zijn, den dag vóór het congres tot hereeniging der beide Internationalen te Hamburg, de socialistische vrouwen bijeengekomen. Naar deze conferentie werd door de Partij onze voorzitter M. Wibaut—Berdens van Berlekom en de redactrice van de „Proletarische Vrouw” C. Pothuis—Smit als afgevaardigden gezonden en door den Bond de secretares L. Tilanus.

Deze bijeenkomst was schitterend bezocht door vrouwen van alle nationaliteiten. Er waren 120 afgevaardigden uit 21 landen. Deze conferentie begon met het uitbrengen van een verslag over de positie der socialistische vrouwen in de verschillende landen waaraan 9 sprekers deelnamen. Voor Holland gaf L. Tilanus een overzicht van de soc. vrouwenbeweging. Daarna werd de internationale organisatie besproken, waaraan voor Holland C. Pothuis—Smit het woord voerde. Ten slotte werden er eenige resoluties, die door verschillende landen vooruit ingezonden waren, behandeld in commissies waarin ook onze gedelegeerden zitting namen. Wij hadden een voorstel gedaan om een internationale Vrouwendag te houden.

Aangenomen werden met algemeene stemmen de volgende resoluties (alleen de Duitsche vrouwen zeiden voorloopig dit besluit niet te kunnen uitvoeren):

„Het congres besluit om opnieuw elk jaar een internationalen vrouwendag te houden ongeveer op denzelfden dag. Hij zal worden belegd in samenwerking met de klassebewuste politieke partij en de vakverenigingen. De leuzen voor dezen Vrouwendag zijn: ontwapening en de opvoeding der jeugd tot den vrede; het vrouwenkiesrecht in de landen, waar het nog niet bestaat; moederschapszorg en kinderscherming.”

M. Wibaut was gedelegeerde in de commissie tot behandeling van deze resolutie.

Voor de opvoeding van den vrede werd de volgende resolutie aangenomen:

„De conferentie roept de vrouwen der geheele wereld op om door haar medewerking de socialistische omvorming van de maatschappij en het tot stand komen van den vrede te bevorderen.

Door de geestdriftige beschrijving van oorlogsdaden in het verleden, door het in de hoogte steken van eigen heerschers er veldheeren en de overdrijving en soms absolute verzinsels omtrent vroegere wapenfeiten trachtte de school tot nu toe stelselmatig te verhinderen, dat in de harten van de kinderen en de opgroeiende jeugd liefde tot den vrede en gemeenschapszin opbloeide. De school deed haar best om de kinderen nationale zelfoverschatting en haat tegen andere volken in te prenten.

De pers, die in de macht der heerschende klasse is, zette deze opvoeding tot volkerenhaat, welke in de school was begonnen, bij de volwassenen voort.

Het is in de eerste plaats de taak der socialistische vrouwen, te bewerken, dat alle verheerlijking van den oorlog uit de school en uit de jeugdlectuur wordt verbannen, evenals het soldaten-spielgoed en alle oorlogsspelen uit de kinderopvoeding moeten verdwijnen.

Onze kinderen moeten, wanneer zij volwassen zijn geworden, het ruwe geweld uit overtuiging den rug toekeeren, omdat zij helder inzien, dat de verheffing der volkeren en die van de geheele menscheit slechts bij een vreedzame ontwikkeling mogelijk is. Door haar invloed in het gezin kunnen zij ook de arbeiders-jeugdorganisaties bevorderen en versterken.

Daarom stemt de Conferentie blijde in met de voorstellen van den Internationalen Arbeidstersbond op het congres in Den Haag 1922 om een bond te stichten tusschen de vrouwen, de jeugdorg., de onderwijzers en onderwijzeressen teneinde dit doel te bereiken. Daarin moeten de arbeidersvrouwen samenwerken met de vakverenigingen, de socialistische partijen en de coöperaties, om tegen de oorlogsverschrikkingen en vóór de verzoening en den vrede der volkeren, vóór vrijheid en gerechtigheid op aarde te strijden.”

C. Pothuis—Smit was gedelegeerde in de commissie tot voorbereiding van deze resolutie.

Ten slotte had L. Tilanus zitting genomen in de commissie tot voorbereiding van de resolutie betreffende de internationale vrouwenorganisatie. Deze sprak de wenschelijkheid uit: „Dat in het te stichten Internationaal Bureau een vrouwelijk lid wordt opgenomen, welke taak het zal zijn, de internationale betrekkingen tusschen de arbeidersvrouwen te onder-

houden en in het bijzonder op vrouwenkwesties het oog te vestigen." Bij wijze van amendement is daaraan toegevoegd het Engelsche voorstel, om die secretaresse door een comité te doen bijstaan. Het eerste gedeelte der resolutie werd met algemeene stemmen aangenomen.

Het tweede gedeelte kreeg 9 landen voor en 9 tegen. Den volgenden dag werd uitgerekend hoeveel stemmen elk land uitbrengt.

Intusschen werd het comité alvast samengesteld en wel uit Adelheid Popp (Oostenrijk), dr. Marion Philips (Engeland) en L. Tilanus (Holland).

Na de berekening volgens het aantal stemmen, dat elk land op het congres had, was het amendement echter verworpen.

Toen werd het congresbestuur als een voorloopig comité beschouwd, waaraan L. Tilanus werd toegevoegd. Het verloop was echter zeer verward, zoodat in sommige landen als Engeland, Zweden partijgenoot Tilanus als medelid volgens de verslagen wordt beschouwd, in andere landen is dit feit aan de aandacht ontsnapt.

Op de conferentie der executieve der Internationale (een soort bestuur der Internat.) te Luxemburg op 16 en 17 Februari 1924 gehouden, werd besloten, dat een vrouwelijke gedelegeerde der soc. vrouwen organisaties in de executieve zitting zal nemen voor alle landen.

Dit is een groot succes voor de internationale socialistische vrouwen, al is de wensch, dat het een secretares van het bureau te Londen (het secretariaat van de Internationale) zou zijn, niet vervuld. Of een comité deze gedelegeerde zal bijstaan is nog niet zeker.

Op de conferentie te Hamburg werd nog een resolutie voor moederschapszorg en een voor algemeen vrouwenkiesrecht voor de landen, die 't nog niet hebben, aangenomen.

HET SLOT.

Aan het eind van het verslag nog een enkel woord.

Dit jaar, dat geen verkiezingsjaar is, zal de propaganda minder vluchtig moeten zijn. Aan ontwikkeling zal veel gedaan moeten worden. Meer in de diepte dan in de breedte zal gewerkt moeten worden.

De partij zal, hopen we, daarvoor financieelen steun geven. Wij moeten meer leidsters vormen. Wij moeten ons stalen en sterken. Wij moeten ons verrijken met de attributen tot den bouw van het Socialisme.

Daarom, Vrouwen, leert begrijpen wat medezeggenschap en socialisatie beteekent. Houdt het oog gericht op de internationale verhoudingen en op onzen strijd voor ontwapening.

Verheugt u mee over de versterking van de macht der arbeidersklasse in Engeland, waar een gevoelige, kundige arbeidersvrouw onderminister is, van een rijk, dat de halve wereld omvat.

Ziet toe, wat wij kunnen doen om het kind te redden uit de klauwen van den duivel der reactie.

Hard zal er gewerkt moeten worden voor den bloei van het Socialisme.

Door toewijding en kameraadschap kan door onze Partij oneindig veel tot stand gebracht worden.

Vlecht mee deze lieflijke guirlande, die ons werk moet versieren.

Op dan Vrouwen, helpt mee onze Partij sterk te maken.

L. TILANUS,
Secretares.

Financieel Verslag van den Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs van 14 December 1922—31 December 1923.

Inkomsten:		Uitgaven:	
1. Kassaldo op 14 Dec. 1922	f 224.23	1. Hoofdbestuursvergaderingen	f 166.31
2. Subsidie partij	„ 3700.—	2. Bezoeken aan gew. commissie- vergaderingen	„ 311.65
3. Vergoeding propagandsten	„ 450.—	3. Gewestelijke propaganda	„ 1074.—
4. Verkoop Enquête	„ 10.50	4. Bureaukosten	„ 183.24½
5. „ Vrouwenkursus	„ 22.—	5. Salarissen en vacantieloeslagen	„ 1943.—
6. „ Reglementen	„ 15.86	6. Jaar- en feestvergadering.	„ 250.—
7. „ Vlugschriften	„ 748.03	7. Optocht 23 September	„ 588.55½
8. „ Strooibiljetten	„ 293.71½	8. Motie Den Haag	„ 16.60
9. „ Jaarverslagen	„ 11.50	9. Actie geh. ambtenares	„ 3.80
10. Broches Oostenrijk	„ 160.70	10. Vertegenwoordiging Hamburg	„ 91.15
11. Steun Oostenrijk (nagekomen)	„ 1.80	11. Vertegenwoordiging I.V.V. Con- gres	„ 104.65
12. Opbrengst feestvergadering	„ 71.20	12. Abonnementen (lichtb.ver. enz.)	„ 44.85
13. Rente Leeuw. Coöperatie	„ 4.50	13. Drukwerk Vooruitgang.	„ 63.75
14. Vrijwillige bijdrage	„ 4.50	14. Lantaarnplaatjes	„ 31.80
		15. Ontwikkeling	„ 11.35
		16. Vlugschriften en brochures	„ 396.89½
		17. Strooibiljetten	„ 233.70
		18. Broches Oostenrijk	„ 121.—
		19. Steun Oostenrijk (nagekomen).	„ 1.80
		20. Advies en andere onkosten	„ 23.70
		21. Verhuizing	„ 17.50
		Kassaldo 31 December 1923	„ 39.23
	<u>f 5718.53½</u>		<u>f 5718.53½</u>

Nagezien en in orde bevonden:

C. KOK—HILLEBRAND.
E. v. MOPPES—HAMBURGER.

Amsterdam, 29 Februari 1924.

L. TILANUS,
waarn. penningm.

BALANS 1 JANUARI 1924.

1. Kasgeld	f 39.23	Nota voor vlugschriften enz.	f 883.04
Voorraad reglementen	„ 26.—	Schuld agitatie-comité	„ 75.—
Voorraad vlugschriften	„ 219.34	Kapitaal	„ 133.95
Vordering vlugschriften.	„ 807.52		
	<u>f 1091.99</u>		<u>f 1091.99</u>

BEGROOTING VOOR HET JAAR 1924.

1. Subsidie over 1923	f 1000.—	1. Subsidie 1923 terug aan Partij	f 1000.—
2. Subsidie propaganda 1924	„ 2000.—	2. Propaganda	„ 2000.—
3. Salaris	„ 1800.—	3. Salaris	„ 1800.—
4. Hoofdbestuursvergadering	„ 200.—	4. Kosten	„ 200.—
	<u>f 5000.—</u>		<u>f 5000.—</u>

Bij de balans voegden we niet de onaange-
roerde subsidie van 1923, groot f 1000.—, die
op verzoek teruggaat naar de Partij.¹⁾ In het
vervolg zal de niet-gebruikte som der subsidie
het eigendom blijven van de Partij aan het eind
van het jaar. Elk jaar wordt een nieuwe sub-
sidie vastgesteld. Bij groote uitgaven zal
het Partijbestuur niet ontoegankelijk voor ver-
hoging zijn.

Wij wijzen de clubs op het bedrag van f 219.34

¹⁾ Zie Begrooting.

aan vlugschriften. Hierbij is een zeer groot
aantal vlugschriften voor vrouwen der land-
arbeiders en tuinders. Laat dit toch geen tekort
opleveren. Werkt toch ook met „Leed en
Strijd” en „In en om de Woning der Tuin-
ders” naar buiten. Ook zijn er veel te weinig
reglementen gekocht. Wij zullen in het vervolg
den verkoop vergemakkelijken door binnen
een maand betalingstermijn te stellen. Zorgt
dan, dat elk clublid een reglement heeft.

De waarnemende penningmeesteres,
L. TILANUS.

**Balans over den 18en jaargang, loopende van 1 Nov. 1922 tot en met 30 Juni 1923
van „De Proletarische Vrouw”.**

EXPLOITATIE-REKENING.

Inventaris (afschrijving)	f	10.—
Gebonden Kinderblaadjes	„	13.42
Drukwerk	„	162.77
Inval. Rentezegels	„	40.20
Geplaatste advertenties	„	185.10
Onkosten redactie	„	78.45
Onkosten vergaderingen	„	172.18½
Medewerking	„	49.20
Bureaunkosten (kant.huur telef.)	„	163.95
Provisie advertenties	„	453.87
Inningskosten	„	92.56
Onkosten colportage	„	156.62½
Algemeene onkosten	„	56.60
Aanplakbiljetten	„	13.75
Druk- en verzendkosten	„	10959.07
Porti	„	281.87
Onkosten administratie	„	55.46½
Salarissen en gratificaties	„	2520.25
Batig saldo exploitatie	„	3573.41½
		<u>f 19038.75</u>

Abonnementen	f	7416.59
Colportage	„	10015.55
Advertentiën	„	1571.81
Interest	„	33.80
Gebonden jaargangen „Pr. Vr.”	„	1.—
		<u>f 19038.75</u>

VERLIES- EN WINST-REKENING.

Batig Saldo	f	3617.01
		<u>f 3617.01</u>

Steunfonds	f	43.59½
Batig saldo exploitatie	„	3573.41½
		<u>f 3617.01</u>

BALANS PER 30 JUNI 1923.

Gebonden Kinderblaadjes	f	6.80
Bureaunkosten (Vooruitbet. telef.)	„	40.72
Provisie advertenties (vooruitbet.)	„	157.48
Postchèque- en Girodienst	„	3590.93
Abonnementen (te vorderen)	„	1700.—
Colportage (te vorderen)	„	3500.—
Aanplakbiljetten (voorraad)	„	19.70
Advertenties (nog te innen)	„	334.67
Interest (Giro Jan.—Juni 1923)	„	30.—
Porti (voorraad 1 Juli)	„	12.—
Kas	„	386.91½
Salarissen en Gratificaties (vooruitbetaling)	„	50.—
Gebonden jaargangen „Pr. Vr.”	„	1.—
		<u>f 9830.21½</u>

Drukwerk (nog te betalen)	f	31.50
Geplaatste advertenties (idem)	„	45.50
Onkosten redactie (idem)	„	8.—
Medewerking (idem)	„	2.50
Inningskosten (idem)	„	15.—
Onkosten colportage (idem)	„	40.—
Druk- en verzendkosten (idem)	„	1039.50½
Kap. Saldo 31-10-'22	f	5031.20
Batig saldo 30-6 '23	„	3617.01
		<u>„ 8648.21</u>
		<u>f 9830.21½</u>

S. VAN GELDER,
Administratrice.

Verslag Kommissie van Geschillen.

Jan. 1923 tot April 1924.

Het komt de commissie van geschillen voor, dat het wenschelijk is den gebruikelijken vorm van haar verslag zeer aanmerkelijk te wijzigen. Tot nu toe placht dit verslag een dorre opeensomming te zijn van de door haar behandelde stukken, benevens van de redenen van weigering en wel ongeveer als volgt:

„3 Jan. 1919. Stuk van P. A. te R. Over de wenschelijkheid van het eenheidsfront. Geweigerd, omdat geen enkel nieuw gezichtspunt in deze oude vraag geopend werd.”

Zoo werden dan achtereenvolgens alle ingekomen stukken zeer kortelijks behandeld, terwijl na deze opsomming het verslag zonder meer afgesloten werd.

De commissie meent, dat de Partij bij zulk een verslag niet het minste belang heeft en er ook niet het minste belang in stellen kan. Het lijkt de commissie daarom beter, een meer algemeen gehouden beredeneerd verslag te geven. Er is daartoe te meer aanleiding, waar in de periode, waarvan het verslag, het aantal stukken vrij groot was en aanzienlijk grooter, dan in de laatste jaren het geval placht te zijn.

Dit aantal bedroeg namelijk niet minder dan 50. Van deze vijftig stukken werden geweigerd 41, werden geplaatst 6, terwijl de commissie zich ten aanzien van drie stukken onbevoegd verklaarde. In deze drie gevallen gold het stukken, uitdrukkelijk bestemd voor het P. W.-Bijvoegsel, die naar het oordeel der commissie het karakter van artikelen droegen en derhalve niet als ingezonden stukken in den eigenlijken zin van het woord konden worden beschouwd.

Het aantal geplaatste stukken kan aanvankelijk zeer klein schijnen. De vraag zou gesteld kunnen worden, of niet de commissie goed zou doen de deur iets verder te openen. Wij meenen deze vraag echter ontkennend te moeten beantwoorden.

Het werk der commissie is uiterst moeilijk. De maatstaf, welken de commissie moet aanleggen is deze: of plaatsing van het stuk in strijd is met de belangen van partij of dagblad. Men voelt, hoe uiterst teer deze maatstaf is. Daarbij komt, dat de commissie zich nimmer mag laten leiden door haar al- of niet-instemming met den inhoud van het stuk. Een ieder begrijpt, hoe lastig het is deze beide elementen: niet-instemming met den inhoud en niet-wenschelijkheid van plaatsing behoorlijk te scheiden.

De commissie meent echter te mogen zeggen, dat zij er althans naar streeft den juisten maatstaf van belang van partij en courant met de grootst mogelijke onpartijdigheid aan te leggen. Natuurlijk zal zij wel eens fouten begaan, maar zij gelooft niet, dat het groote aantal weigeringen hieraan moet worden toegeschreven. Zij meent veeleer, dat het feit, dat zij gewoonlijk de meening van de Hoofdredactie kan deelen, moet worden verklaard door de gelukkige omstandigheid, dat de weigeringen der redactie bijna steeds volkomen te billijken zijn. In hoeverre hier een wisselwerking aanwezig is en missschen het feit van het bestaan der commissie de redactie tot een scherper wegen van voor en tegen brengt, vermag de commissie niet te beoordeelen.

Enkele aanvullende opmerkingen wenscht de commissie nog te maken. Een niet gering aantal inzenders meent na kennisneming der beslissing nog op de zaak te moeten terugkomen en somtijds onder de noodige afkeurende ontboezemingen en een enkele maal zelfs dreigementen, de commissie alsnog te moeten verzoeken (sommeeren) tot plaatsing over te gaan. Dit veraangenaamt de in het algemeen toch niet zeer dankbare taak der commissie niet, terwijl de commissie natuurlijk op een eenmaal genomen beslissing niet terugkomen kan.

Sommige inzenders hebben de gewoonte reeds aanstonds bij het inzenden van hun stuk aan de redactie mee te deelen, dat zij bij eventueele weigering, doorzending naar de commissie verzoeken. Een lid van onze commissie stelt zich in deze gevallen steeds op het standpunt, dat een dergelijk stuk geweigerd moet worden, aangezien van een geschil omtrent de plaatsing geen sprake kan zijn, zoolang de inzender niet van de argumenten, die de redactie tot weigering aanleiding geven, heeft kennis genomen. Hoewel de twee overige leden niet geheel zoo ver willen gaan, stellen zij er toch ook prijs op te verklaren, dat een dergelijk verzoek op hen steeds een zeer onaangename indruk maakt. Zij meenen er derhalve den inzenders opmerkzaam op te moeten maken, dat zij door niet eens kennis te nemen van de motieven van de redactie, hun eigen zaak ten ernstigste schaden.

Met deze opmerkingen meent de commissie te kunnen volstaan.

Namens de Commissie:

G. VAN DEN BERGH, Secr.